ORSZÁGÉPÍTŐ

2014/2 ÉPÍTÉSZET • KÖRNYEZET • TÁRSADALOM
A Kós Károly Egyesülés folyóirata • ára 800 Ft

KÓS KÁROLY EGYESÜLÉS

ÉPÍTÉSZETI NEMZETI SZALON

M. NAGY SZILVIA RAJZAI

ÖSSZEKÖTNI AZ EGET ÉS A FÖLDET

MAKONA ÉPÍTÉSZIRODA

MEGGYESI TAMÁS • A VÁROS IDENTITÁSA

KÖZÖSSÉGÉPÍTŐ TÜNDÉRKERTEK

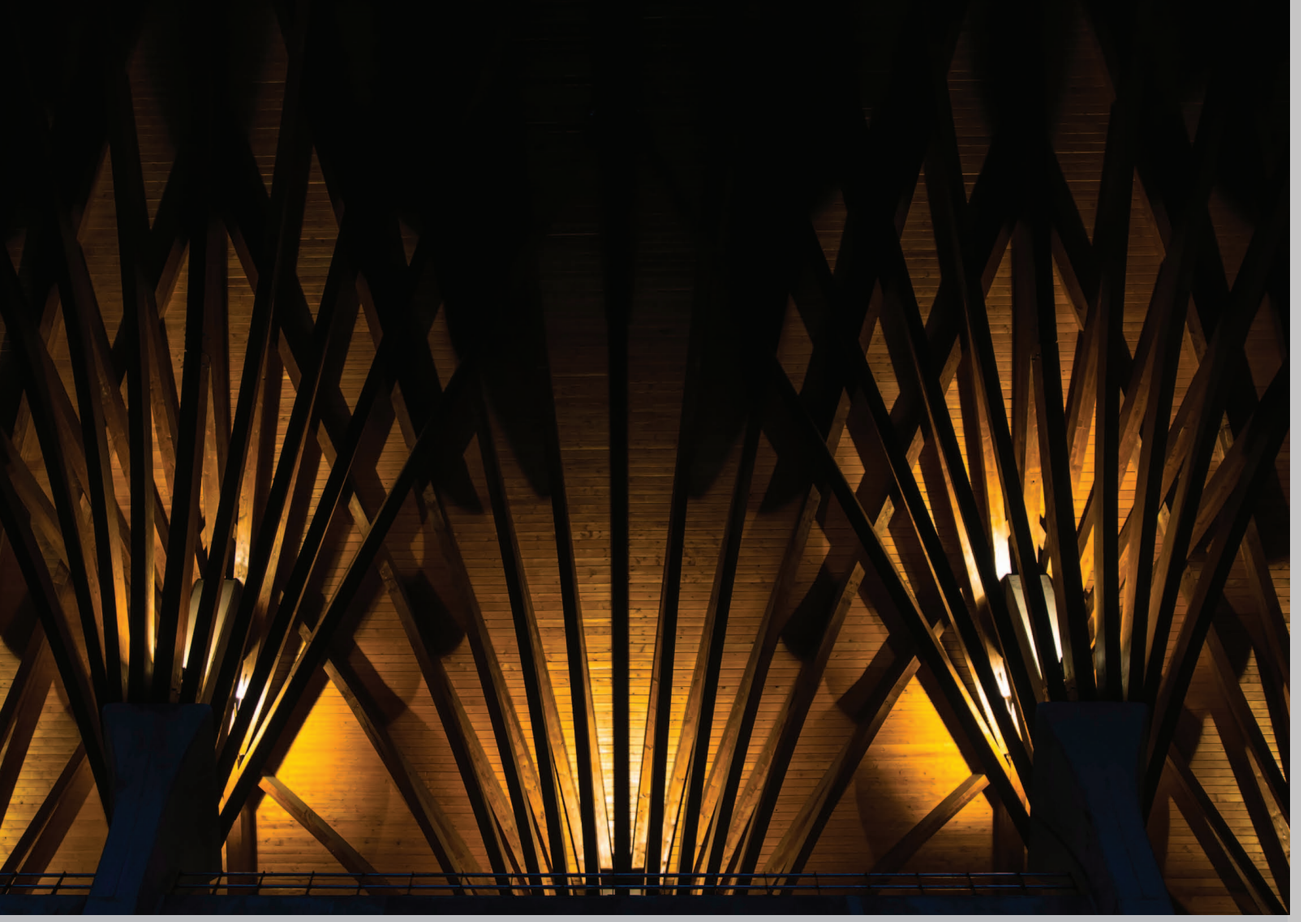

Vándorépítészek • a Kós Károly Egyesülés 25 évvel ezelőtt megalapította a Vándoriskolát, mely intézmény számos építészt bocsátott azóta útjára, akik most köztünk élnek, alkotnak. Néhányan közülük ismertek az építészszakmában, de sokan az aktív névtelenséget választva a Kárpát-medence különböző pontjain élnek, dolgoznak. Plesz Tóni bácsi mondása, hogy az építészképzés ember-építéssel kezdődik, a vándoriskolai képzésben munkamódszerré vált. Ez az oktatási forma tudatosan nyúl középkori céhes előképekhez, hiszen a beavatás akkor még szorosan összekapcsolódott a mesterségekkel, az építészetet használva bázisul a belső építkezéshez. Az itt végzett vándorok, bárhová kerültek is, megállják a helyüket, építenek, közösséget tartanak egyben; egyesek gazdálkodásra adták fejüket, állatot tartanak, növényt termesztenek, legtöbben családot alapítottak, hagyományt őriznek, adnak tovább, és nemcsak az építészet területén. Sajátságos, mai népművelőkként nevelnek és hozzájárulnak nemzetünk magára-találásához.

Minden vándorépítész saját, többé-kevésbé független alkotói metódus szerint formál, tervez, hiszen az organikus építészet nem stílus, hanem belső alapállás, sokaknál létszemlélet. Ehhez a belső építkezéshez szellemi forrásterületekre és mesterekre van szükség, mert önbeavatás nem létezik, csak önámítás.

Az Első Nemzeti Építész Szalon kiállítása és előadássorozata tiszteletre méltó módon, a Vándoriskolát megillető figyelemmel mutatja be ezt a társaságot nemcsak egy különteremben ismertetve a Vándoriskola építőtáborait, hanem a kiállítók és előadók között is kiemelve néhányukat. E kiemelkedő teljesítményeken kívül tudnunk kell, hogy a vándorépítész-nemzedék tagjainak nagy többsége nem eléggé látható módon, de létezik és alkot. Sajátos, hogy legtöbbjük ezt csendben, saját környezetében teszi és az építészszakmai vérkeringésben inkább perifériálisan van jelen. Elvégzett munkájuk minősége és hasznossága azonban letagadhatatlan és nem csak az építészet területén mérhető. Rajtunk is múlik, hogy be tudjuk-e vonni őket jobban a szakmai közéletbe, mert sajátságos létszemléletük erre őket nem sarkallja. Pedig munkásságuk az organikus vagy élő építészeti szemlélet továbbvitelében nélkülözhetetlen.

a Szerkesztőség nevében

Kuli László

ORSZÁGÉPÍTŐ

ÉPÍTÉSZET • KÖRNYEZET • TÁRSADALOM

A **KÓS KÁROLY EGYESÜLÉS** FOLYÓIRATA

25. évfolyam • **2014/2**

A **Kós Károly Egyesülés** negyedéves folyóirata
Kiadja az Egyesülés nevében a Kós Károly Alapítvány, 1034 Bp., Kecske u. 25., bankszámlaszám: 10402166-21629530-00000000
Adószám: 19193580-2-41
Felelős kiadó: Dévényi Sándor és Zsigmond László

Alapító főszerkesztő: **† Makovecz Imre**

Főszerkesztő: Dévényi Sándor
Felelős szerkesztő: Dénes Eszter
A szerkesztőbizottság tagjai:
Csernyus Lőrinc, Csóka Balázs, Ertsey Attila, Herczeg Ágnes, Jánosi János, Kuli László, Szűcs Endre, Terdik Bálint
Lapterv és tipográfia: Makovecz Benjamin
Angol fordítások: Móra Zoltán
Nyomás: Progresso Print Kft., Budapest

Honlap: www.orszagepito.hu

ISSN 0866-0069

A lap előfizethető átutalással, az Alapítványtól igényelt csekken vagy személyesen • Ügyintézés, régi példányok árusítása: Artbureau Kft., 1065 Bp., Nagymező utca 4. I/128., telefon/fax: 322-0677; e-mail: haabkatalin@gmail.com • Egy szám ára: 800 Ft • Előfizetési díj a 2014. évre 3000 Ft • külföldi előfizetőinknek a postaköltséget is felszámítjuk.

TÁMOGATÓK: MAGYAR MŰVÉSZETI AKADÉMIA • NEMZETI KULTURÁLIS ALAP • Bonex Építőipari Kft. • Arker's Stúdió Kft. • Farkas Építésziroda • Felületkémia Kft. • Forma Rt. • HADAS MŰTEREM Építész és Művészeti Kft.

ÉPÍTÉSZETI NEMZETI SZALON, MŰCSARNOK • *National Salon of Architecture* . . . 2
Szegő György: Építészek a Műcsarnokban • Architects in the Műcsarnok 5
Bodonyi Csaba: Diagnózis kontra terápia • *Diagnose* versus *Therapy* . . . 7
ÖSSZEKÖTNI AZ EGET ÉS A FÖLDET (Szabó Marianne, Nagy Ervin, Mezei Gábor és Dávid Katalin megnyitó beszédei a Makovecz Imre életművét bemutató kiállításon • *"Connecting the Skies with the Earth". Retrospective Exhibition of Late Imre Makovecz. Opening Speeches of Marianne Szabó, Ervin Nagy, Gábor Mezei and Katalin Dávid* . . . 10
MAKONA ÉPÍTÉSZIRODA
Füzes András • *András Füzes' Works* . . . 20
Mike Diána • *Diána Mike's Works* . . . 23
Interjú Szente-Vargáné Gerencsér Judittal *Interview with Mrs Szente-Varga, Judit Gerencsér* . . . 24
Várlaki Erzsébet hetven éves • *Erzsébet Várlaki's 70th Birthday* . . . 32
Puskás Akadémia, Pancho Aréna. Stadion- és emberépítés *The Puskás (Pancho) Arena in Felcsút* . . . 36
KÉPZELT LÉNYEK KÖNYVE – M. Nagy Szilvia rajzairól és szobrairól • *The Book of Imaginary Beings – On the Drawings and Sculptures of Szilvia M. Nagy*
Simon Károly írása • *An Essay* . . . 42
Sáros László: Kiállításmegnyitó • *Opening Speech of an Exhibition* . . . 50
Meggyesi Tamás: A város identitása • *The Identity of the City* . . . 52
Szent István Egyetem Állatorvos-tudományi Kar, a főbejárat környezetének kertépítészeti megújítása • *Revitalization of the University of Veterinary Sciences' Main Entrance Area* . . . 57
Közösségépítő tündérkertek. Viszák–Budapest *Community-Building "Garden of Fairies"* . . . 60
HÍREK • *News* . . . 62
KÖNYVAJÁNLÓ • *Book Review* . . . 65
Bata Tibor: Tradicionális épületek. A mocsári arabok közösségi háza *Traditional Architecture. The Community Houses of the Marshland Arabs* 66

A címlapon és a belső borítón: képek a Pancho Arénáról (fotó: Dénes György)
A hátoldalon: M. Nagy Szilvia: *Annam tigrisei*

ÉPÍTÉSZETI NEMZETI SZALON • MŰCSARNOK

Itt, valamint a 4. és a 6. oldalon: Dénes Eszter felvételei

Az Építészet Évének kiemelkedő eseménye a júniusban megnyílt Építészeti Nemzeti Szalon. A Magyar Művészeti Akadémia szervezésében megvalósuló nagyszabású kiállítás június 4-től szeptember 7-ig tekinthető meg a Műcsarnokban, kurátora *Szegő György* építész, a régi-új *Magyar Építőművészet* folyóirat főszerkesztője. A Nemzeti Szalon gondolata, amely már *Makovecz Imre* elnöksége idején is felvetődött, az MMA legfontosabb programjai közé tartozik, amely a kortárs magyar képző- és iparművészet, dizájn, építészet, fotó produkcióinak nyit teret. Az idei évtől kezdve a május 30-tól szeptember 14-ig terjedő időszak az egyes művészeti ágak hazai eredményeinek átfogó bemutatását célzó szalonoké lesz az MMA kezelésébe kerülő intézményben, ahol jövőre a Képzőművészeti, 2016-ban az Iparművészeti, rá egy évre pedig a Fotóművészeti Nemzeti Szalon kap majd helyet. *Fekete György,* a Magyar Művészeti Akadémia elnöke a Kós Károly-emlékkonferencián elhangzott beszédében hangsúlyozta, hogy *„az építészet hozta létre az összes művészeti ág körülményeit, burkolatát, helyszínét, az atmoszféra megteremtésére való érdemi létesítményeit".* Ráadásul az idei esztendő az Építészet Évének nyilvánított Ybl-bicentenárium éve is, ezért nem véletlen, hogy a sort éppen az építészet nyitja.

Építészet a Műcsarnokban

A Műcsarnok nem először ad otthont építészeti kiállításnak. Az épület az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat kiállítóhelyének épült a múlt század végén. A társulat, amelynek működését a betiltást, majd hosszas huzavonát követően végül *Ferenc József* engedélyezte, deklarált célja volt *„…a hazai képzőművészetnek minden ágát lehető tökélyre segíteni, a műízlést nemesbíteni s a műszeretetet kiterjeszteni".* Ennek érdekében rendszeresen kiállításokat rendeztek, melyekre kezdetben kizárólag magyar művészek adhatták be műveiket. A szervezet művész tagjai a kultuszminisztérium felkért szakértőiként is tevékenykedtek, pályázatokat bíráltak el, javaslatokat tettek az iskolai művészeti oktatás fejlesztésére. A legfontosabb tevékenység természetesen a kiállítások rendezése volt, amelyekről a sajtó is rendszeresen tudósított, és amelyek látogatása az arisztokrácia és a polgárság társadalmi életének részévé vált. A tavaszi nemzetközi és téli nemzeti tárlatokon szinte az egész magyar művésztársadalom részt vett. Számos díjat alapítottak, melyekre a tárlaton szereplő művekkel lehetett pályázni. Több költözést követően a társulat a millenniumra készülve foglalhatta el végleges helyét 1896-ban a *Schickedanz Albert* által tervezett kiállítási pavilonban.

A Műcsarnokban rendezett tárlatokon a festészet és a szobrászat mellett az építészet is megjelent, de alárendelt szerepet játszott. Az építészeti rajzok, akvarellek, fényképek legfeljebb egy-két termet töltöttek meg, a kiállított anyaghoz – mivel azokat a többivel ellentétben nem eladásra szánták – anyagi érdekeltségük nem fűződött az építészeknek. Ez utóbbinak köszönhetően, amikor a közönségigénynek kiszolgáltatott „műcsarnoki" festészet és szobrászat a hanyatlás jeleit mutatta, az ettől független építészeti anyag – melyet 1902-től önálló testület, a Magyar Építőművészek Szövetsége szervezett – mindvégig megtartotta magas színvonalát. A Műcsarnok több jelentős retrospektív műépítészeti kiállításnak adott otthont. A századforduló nagy fellendülést hozott a középítkezések terén, s a Műcsarnok – a kormányzati szervekkel együttműködve – rendszeresen helyet biztosított ezek propagálásának a pályatervek bemutatásával.

Nemzeti Szalon

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat még homogén művészeti környezetben született. A századfordulón azonban megkezdődött a művészeti élet polarizálódása, s a különböző irányzatokat képviselő csoportok harcában a társulat nem tudott semleges maradni. Az egyre sokasodó művészcsoportok kiszorultak a Műcsarnok falai közül, és a sorra alakuló kisebb kiállítótermekben leltek otthonra, miközben a műcsarnoki tárlatok megmaradtak az év reprezentatív bemutatóinak. Azzal azonban, hogy kibővült és részben más színterekre helyeződött át a művészeti élet, a Műcsarnok látogatottsága valamelyest csökkent. Többen úgy vélték, hogy a Műcsarnok által képviselt tömeges tárlat mint kiállítási műfaj fölött eljárt az idő, s a jövő az intimebb szalonkiállításoké. A műcsarnoki zsűrizéssel elégedetlen művészek egy kis csoportja új egyesület alapítását határozta el. Az 1894-ben létrejött Nemzeti Szalon célkitűzése kezdetben nem sokban tért el a Műcsarnokétól: rendszeres tárlatokkal lehetőséget kívántak teremteni a műeladásra. Céljuk az volt, hogy *„…a magyar képzőművészet erkölcsi, anyagi és kulturális érdekeinek fölkarolását, a testületi szellem fejlődését előmozdítsa, a művészek és a közönség közti érintkezést élénkebbé tegye".*

Építészek a Műcsarnokban, 1914

Éppen száz évvel ezelőtt *Relle Pál* építész, újságíró a Műcsarnok 1914-es tavaszi tárlatának építészeti anyagára reflektált a *Lyka Károly* szerkesztésében megjelenő *Művészet* c. folyóiratban.

Magyarország, de különösen Budapest jogos büszkeséggel hivatkozhatik arra, hogy a magyar képzőművészeti közízlés minden megnyilvánulásában megüti a nyugati államok kultúrmértékét. Hogy ma a magyar szobrászat, de főképen a festészet ily színvonalon áll, az nemcsak annak köszönhető, hogy nemzetközi viszonylatban is kitűnő szobrászaink és festőink vannak, hanem, mert művészi közízlésünk is ezzel párhuzamosan fejlett. Ez a fejlődés természetes cserefolyamat eredménye. A közízlés mindig a rendszer, a nevelés következménye. A mai magyar közízlést pedig éppúgy ránevelték a festészetre és a szobrászatra, mint az utóbbi esztendőkben kezdik az iparművészetre. A nevelés az iskolákban kezdődik és évtizedek óta rendszeres kiállításokon folytatódik. A közízlés pedig, fejlődve, visszaadta a kölcsönt a művészi rendszernek: gazdaságilag, erkölcsileg és esztétikailag olyan mértékben kezdte támogatni a nevezett művészeti ágazatokat, hogy azok oly terebélyessé nőhettek, amit észre kellett venni túl a magyar határokon is.

Csodálatos, de az építészettel nem így történt. Hiába állított a magyar építőművészet Feszltől, Polláktól és Ybltől, Schulekig és Lechnerig igazán európai mestereket csatasorba; hiába épültek a Vigadó, a Nemzeti Múzeum, az Opera, a Halászbástya, az Iparművészeti Múzeum: a magyar építőművészetnek Magyarországon ma sincs publicitása. Magyarországon ma sincs építészeti közízlés. Nincs, mert elfelejtették, vagy elmulasztották nevelni, mert sem az iskolában nem tanították rá, sem kiállításokkal nem igyekeztek legalább a meglévő ízlést közízléssé fejleszteni. A cserefolyamat azért természetesen itt is megvan, s ha ma a magyar építőművészeiben sok az anomália, annak ez a közízléshiány az oka. Pedig ha kulturális és nemzetgazdasági szempontból fontos a festészet és szobrászat fejlesztése, mily sokszorosan fontosabb az építészetnek művészi irányú kialakítása. A művészet kultúrközpontjainak fővonz-ereje mindig az építészet még a leglaikusabb laikus előtt is.

Igaz, hogy oly gigászok, mint Tiziano, Veronese, Tintoretto, Verrocchio láthatók Veneziában, a vonzó, az elbűvölő mégis a Márkus tér, a Templom, a Campanile, a Doge palota, a Canale Grande márványpalotái; Rómára gondolva képzetünkben a Péter templom, a Pantheon, a Forum, a Capitolium bukkannak föl, Parist boulevardjai, egyenes palotasorai, az utak végén látható építészeti monumentumai teszik impozánssá, ragyogóvá.

Az építészetnek ily ellenállhatatlan erővel megnyilvánuló nevelő, gyönyörködtető hatását látva elengedhetetlen szükségesség az építészeti közízlés fejlesztése. A kiállítás alkalmas mód erre s a céltudatos kiállítások sorozatán fölnevelkedett közönség ízlését majd kiviszi az életbe is és saját fejlett művészi követelményeinek kontrollja alá helyezi az utcát, melynek szépsége őt gyönyörködteti, ízléstelensége őt bántja elkerülhetetlenül.

Ebből a szempontból a Magyar Építőművészek Szövetsége joggal vindikálhatja magának az úttörő érdemét. Az a kiállítás, melyet a Műcsarnok idei tavaszi tárlatán bemutat, nemcsak azért fontos, mert építészetet, éspedig jó és modern építészetet mutat annak a közönségnek, amely a művészet minden egyéb ágában már helytállott a maga ízléséért, hanem mert ezzel a kiállításával, amely már nem is az első, rendszerré fejlesztette a törekvést, hogy a közönséget az építőművészetre is megtanítsa. Abban a kis kollekcióban, amelyet a Magyar Építőművészek Szövetsége a Műcsarnok XV. termében felhalmozott, kivonatosan és mintapéldányokban, együtt találhatja a közönség jórészt mindazt, ami a mai építőművészetet érdekli. Iskolától a színházig, sírbolttól a templomig, villától az áruházig, kórháztól a könyvtárig, interieurtől a csendőriskoláig és a bankpalotától egészen a városrendezésig konstrukcióban, stílusban, az új építési anyagokhoz és anyagokkal való alkalmazkodásában, minden darab más építőművészeti törekvést reprezentál.

Itt az architektonikus széljegyzetek, a rajzón intim atelier beszéde, s a papirosra vetett építészeti elgondolások között látni csak igazán, hogy a téglát téglára hordás, a vakolat és gipsz halmozás még nem építészet, ötemeletes és kupolás ház legfeljebb rossz ház, de nem művészet. Itt, ahol nem tévesztenek meg a méretek és követni kell a vonalak művészi logikáját, s a formák argumentumait, itt a néző maga is építeni kezd mint ahogyan festeni is akkor kezdett el, amikor a rajzok és színvázlatok megértése megnyitotta előtte a befejezett képhez, szoborhoz vezető utat. Ez a kiállítás ha szerényen és kis keretben is, de rendszerrel és öntudatosan nézni és látni tanítja a közönséget és ezért bizhatik mindenki a jövőjében, bizhatik abban, hogy egyszer, talán sok esztendő múlva hasonló, esetleg nagyobb arányú építészeti kiállítások után, mégiscsak lesz közönsége a magyar építőművészetnek és a magyar közönségnek mégis csak lesz építőművészete. Ez a kis kiállítás okos és szép folytatása annak a cserefolyamatnak, mely a magyar képzőművészet másik két ágát már európai színvonalra emelte."

Relle Pál: Építészek a Műcsarnokban.
Művészet, 1914, 13. évf., 5. szám

ÉPÍTÉSZEK A MŰCSARNOKBAN, 2014

Szegő György kurátor kiállításkoncepciója

A 2014-es évet – *Ybl Miklós* születésének bicentenáriumát – a magyar kormányzat az Építészet Éveként emelte ki. Az ünnepi év számos eseményt kínál annak a gondolatnak a társadalmasítására, hogy az építészet a magyar kultúra egyik meghatározó eleme. Így az identitás megjelenítője, a reformkortól az I. világháborúig lendületesen ívelő polgárosodás építő- és társművészeti, urbanisztikai lenyomata. Együtt pótolhatatlan, kiemelkedő kulturális érték. Az ünnepélyes emlékezések sora a figyelmet a történeti épületek megmentésére, méltó funkciókkal történő mai használatára fordítja – lásd: Ybl-bazár, Zeneakadémia, Erkel Színház, Vigadó stb. Ugyanakkor az építészek alkotó munkája hagyományosan az innováció hordozója, éppen ezért az idei Építészet Évében a Műcsarnokban megrendezendő 1. Építészeti Nemzeti Szalon nem a történeti, hanem elsősorban a jelen, s amennyire lehetséges, a jövő építészetére fókuszál. A tét – akárcsak 50, 100 vagy 150 éve – most is nagy: a világ ma ökológiai csapdában van. Az építészet milyensége és alakítása, stratégiavállalása egyszerre jelzésértékű és felelősségre ösztönző. Ma még inkább, mint korábban. Hiszen a képolvasó társadalom olyan „írás- és beszédmóddal" rendelkezik, amellyel elmondható, amiről a verbális kommunikáció csak hallgatni képes (lásd *L. Wittgenstein* aforizmáját).

A honi építészet társadalmi elfogadottsága azonban sokak véleménye szerint mélyponton van. Kurátorként – az általam meghívott alkotók remélt egyetértésével – olyan kiállítást szeretnék rendezni, amelynek hatására ez az áldatlan helyzet elmozdul: felfelé. Gazdag kitekintésű, sokfelé nyitott anyaggal, ami elsősorban nem az építészeket, hanem a nagyközönséget szólítja meg – természetesen nem engedve a szakmaiságból. Nem elsősorban tervrajzokat, hanem látványos fotókat, maketteket szeretnénk bemutatni, elektronikus képekkel / filmekkel kiegészítve, ahol erre mód van. És hozzá az alkotás, a kreativitás személyes többletét is fel-felvillantva. Ezért van, hogy az *1. Építészeti Nemzeti Szalon* főcím mellé az általam javasolt, már elfogadott felcím: 100% kreativitás.

A sokféle látogatót a kreativitás eredményével, az „új" látványos képeivel szeretném megfogni. Érdeklődésük lesz a siker mércéje. Nem lebecsülve az élmény mélységét, nagy nézőszámot vonzó kiállítás létrehozása a cél. Nem mellesleg a népszerűség a döntéshozókban is még inkább tudatosíthatja, hogy az architektúrára és az alkotókra érdemes figyelni, építeni. A visszacsatolásnak a jövőt kell szolgálnia.

Fenti, legszélesebb befogadói igényekhez igazodik az anyagválogatás és annak formája. Azaz, az utolsó tizenöt év magas építészeti értéket hordozó és egyszerre látványos épületei, megkerülhetetlen beruházásai éppúgy megjelennek, mint a pólusokon a kisközösségek templomai, közösségi terei, akár egy-egy emblematikus családi ház.

A három középső terem kitüntetett szerepet kap. Itt mintegy nyolcvan épületet mutatunk be – ez a kiállítás törzse – egy-egy makettal, rajzzal és több látványos fotóval, videóval. Ezt a vizuális közérthetőség érdekében tesszük. Tehát nem az alkotókat sorakoztatjuk fel, hanem műveiket. Utóbbiakat nem dokumentáljuk, hanem közérthető módon, vizuálisan kiemeljük, hiszen tervdokumentációk megjelenítése ilyen menynyiségben egyáltalán nem befogadható. Felkérjük az építészeket, hogy a kurátor által „meghívott" konkrét tervhez, munkaészhez kapcsolódó skicceket, személyes kellékeket, műhelytitkokat, a kreativitás imázsát is mellékeljék. Hozzá rövid ismertető szöveget és tervezői listát mellékelünk. A mai kiállítás-

technológia szerint egy-egy házhoz egy-egy képernyő is tartozhat, amire az alkotóktól egy-egy rövidfilm, animációs film vagy diaanyag-összeállítást várunk, amely az adott házról, hozzá az alkotók más műveiről, ars poeticájáról szól.

A fenti kiemelt anyag bemutatása jórészt egy-egy épület/alkotó kis „műtermeként", egymástól részlegesen szeparált terekben történik. Az épületeket bemutató házinstallációk közötti/feletti nagyterem-falakon belülről világító, transzparáló óriásfotókon jelenik meg a főirányt erősítő részletekből válogatott anyag. A három középterem „ágai" a két oldal-teremsorban folytatódnak: újragondolt épületek (műemlék-felújítások), tájépítészet (a bal középső teremben kap helyet: *ablak a Ligetre*), főépítészeti és urbanisztikai dimenzió, belsőépítészet és társművészetek, építészetoktatás és építve tanítás – Vándoriskola és BME Szerves Építészet tárgy –, valamint a mai középnemzedék tanárait, műteremvezetőit felsorakoztató Mesterek kiállítástermei. A bejáratnál pedig üvegbetonból épült jel fogadja a látogatót.

Végül egy kurátori filmet is a tárlatlátogató figyelmébe ajánlok: az Újornamentika és kortárs építészet 3 csatornás videót (társrendezőm *Csontos János*), amelyben a szecesszió és a szerves építészet, a klasszikus modern és a parametrikus építészet díszítőgyakorlatát konkrét példákkal kapcsolom össze, egyúttal láttatni szeretném a két pólus közeledését. A film két éve látható volt az UIA tokiói kongresszusán, most van a magyarországi ősbemutatója.

A kiállításhoz júniusban és szeptemberben számos szakmai és művészeti programot is társítunk. Bérlet is van. A kiállítás megtekintésére még szakavatott szemmel is több órára lesz szükség.

A cél az építészet közelmúltbeli eredményeinek legszélesebb körű társadalmasítása, nem elsősorban szakmai tárlatként. Az építészeti minőséget azonban alapkövetelménynek tekintem. A tárlat szerkesztése és képi megfogalmazása nem tartalmaz politikai megfontolásokat. Fókuszpontjában a kreativitás dicsérete, vizuális élménye áll.

NATIONAL SALON OF ARCHITECTURE

The year 2014 is the officially designated Year of Architecture. Architecture is a particularly valuable key element of Hungarian culture; this notion is popularized through a significant number of events. And since the creative work of architects has traditionally been a vehicle of innovation, the 1st National Salon of Architecture focuses as much on the present as on the ecologically-minded architecture of the future. The Műcsarnok hosts the richest exhibition of contemporary architecture ever organised, presenting more than 200 buildings and their designers, showcasing an exciting cross-section of Hungarian architecture of the present day and the recent past by using models, giant prints, films, designs, works of art and documentation.

JÚLIUS – AUGUSZTUS – SZEPTEMBERI PROGRAM

Kurátor: Szegő György építész • **Kurátorasszisztens:** Pálinkás Edit művészettörténész • **Társkurátorok:** Építve tanítani: Csernyus Lőrinc építész és Turi Attila építész • Mesterek: Winkler Barnabás építész • Építészoktatás: Balogh Balázs építész és Lázár Antal építész • Főépítészeti víziók: Salamin Ferenc építész és Sáros László György építész, Országos Főépítészi Kollégium • Tájépítészet: dr. M. Szilágyi Kinga tájépítész, egyetemi tanár

I. ÉPÍTÉSZETI NEMZETI SZALON

100 % KREATIVITÁS • Művészet egész nyárra

2014. július 2., szerda • 16:00–17:30
AZ ORSZÁGOS FŐÉPÍTÉSZI KOLLÉGIUM I. • Mi a főépítész feladata a társadalmi igények, elvárások között?

18.00
ÉLŐKÉP SZÍNHÁZ: HULLÁMTÉR • Absztrakt vizuális színház.

2014. július 3., csütörtök • 16:00–19:30
AZ ORSZÁGOS FŐÉPÍTÉSZI KOLLÉGIUM II. Település a tájban. Ház a városban. Ember a házban.

20.00
KAMARAZENE • Két mesterember találkozása, Lukács Miklós, DreschMihály

2014. július 5., szombat • 16:00–17:30
ÚJORNAMENTIKA • A 3D-ornamentika és az épület morfológiája. Előadók: Botzheim Bálint, Radványi György

18.00
KAMARAZENE • Borbély Mihály (szaxofon, fúvós hangszerek) – Tálas Áron (zongora)

2014. július 10., csütörtök • 17:00–17:40
TEREK, KERTEK TÖRTÉNETI SZELLEMBEN • „A kert templom, a templom építészet, az építészet színház." Előadó: Török Péter tájépítész

20.00
HARMÓNIÁK BAROKK KERTJE • Bodrogi Éva, Koltai Katalin, Gyurina Zsuzsanna és Regős Júlia előadásában

2014. július 12., szombat • 16:00–17:30
A XX. SZÁZAD MÁSODIK FELÉNEK ÖRÖKSÉGE • A magyarországi építészet hétköznapjai a II. világháborútól 1989-ig. Előadó: Sylvester Ádám. Tárlatvezetés: Winkler Barnabás

18.00 óra
FEHÉR FERENC: TAO TE • A hazai kortárs táncszcéna egyik legizgalmasabb koreográfiája. Alkotók és táncosok: Fehér Ferenc, Dózsa Ákos.

2014. szeptember 2–7.
AZ EGYENSÚLY ÉPÍTÉSZETE • Szabadtéri térinstallációk. A *Hello Wood* 2014-es nyári táborának plasztikái, 100 résztvevő, 12 országból

2014. szeptember 3., szerda • 16:00–17:30
A *Hello Wood* installációit bemutatják: Pozsár Péter és Huszár András építészek

18:00
SEBŐ EGYÜTTES

2014. szeptember 4., csütörtök • 17:00–18:30
MÉDIA, ÉPÍTÉSZET, ÉRTÉKÁLLÓSÁG • Hogyan látja és láttatja a média az építészet világát. Divatok és sztárok. Moderátor: Osskó Judit

18:45–19:30
HABKARTON-ÉPÍTÉSZET GYEREKEKNEK • Vizuális nevelés gyerekkorban játékkal, komolyan. Építészet és múzeumpedagógia. Előadó: Ocztos István építész, képzőművész

20:00
PALYA BEA ÉS IFJ. TÓTH PISTI DUÓ

2014. szeptember 5., péntek • 16:00–17:00
TÁRLATVEZETÉS III. • Dévényi Sándor és Finta József

18:00
DRESCH QUARTET

2014. szeptember 6., szombat • 15:00–17:30
HATÁRON TÚLI MAGYAROK • Kárpát-medencei magyar építészek bemutatkozása. Moderátor: Sáros László György

18.00
LAJKÓ FÉLIX SZÓLÓKONCERTJE

2014. szeptember 7., vasárnap • Finisszázs

14:00–18:00
TÉGLAKÍGYÓ • Szabadtéri akciójáték. A Vándoriskola programja. Bemutatja: Csernyus Lőrinc

15:00–17:30
ÉPÍTVE TANÍTANI • Alkotótáborok, kalákák, mintakönyvek. Moderátor: Turi Attila építész

18:00
ÉLŐKÉP SZÍNHÁZ: MORFOMÁNOK, HOL VAGYTOK? • Improvizatív vizuális mozgásszínházi akció

DIAGNÓZIS KONTRA TERÁPIA
ÁLLAMI ÉS UNIÓS BERUHÁZÁSOK

Bodonyi Csaba

„Jönnek az állami mérnökirodák?" – írja címében a *Magyar Nemzet* dec. 21-i cikke. Tágra nyílt szemmel olvasom: *Visszajönnek?* 24 év után? És miért? – *A pontatlan mérnöki munkák miatt*… – hangzik a sommás, igazságtalan, s a mérnöktársadalmat egészében sértő magyarázat.

A „helyzetértékelés" belőlünk, a folyamatokkal a kezdetektől együtt élő mérnökökből ugyanilyen sommás véleményt hív elő: a téves diagnózis rossz terápiához vezet. Mert ez a diagnózis téves, amit közös érdekünk elkerülni. Egyáltalán, volt átfogó értékelés vagy elemzés az elmúlt tíz év PHARE-, uniós és LEADER-támogatású beruházásairól? És netán az derült ki, hogy a műszaki tervezés az egyedüli probléma? Vagy az, hogy 2004, uniós csatlakozásunk óta jogi, pénzügyi, politikai szervezeti struktúra tekintetében minden rendben van? Csak a műszaki színvonal nincs? S ennek megállapításában vajon részt vettek hozzáértő, hivatott műszaki szakértők is? Aligha. A szakmai (tervező-) kamarákat senki sem kérdezte, holott évek óta jelzik a rendszer működési zavarait, s ajánlják a jó diagnózisban való részvételi szándékukat, ami közös érdek lenne. A *Bajnai*-kormány egyszer már tévedett, amikor a bonyolult folyamat egyik szálát kiragadva úgy láttatta, hogy a pályázatok késlekedő megvalósulásának oka egyedül az építési engedélyek lassúsága. Ekkor belenyúltak két tucat jogszabályba, amitől az engedélyezés még nehézkesebb lett. (Múlt évben mindezt digitalizálva sikerült tovább lassítani.) Kiderült, hogy a lassúság a pályázati rendszer belső hibája, és oka a politikai környezet. Ezt a tévedést – most a műszaki szempont kiemelésével – nem lenne jó megismételni, vélve, hogy a megbízható szakértelem csak az állami tervezésben jelenik meg. Egy ilyen döntés rehabilitálná a *Kádár*-rendszer tervezési struktúráját, mintha az csupán minőséget teremtett volna. Pedig a beruházási rendszer tényleg rosszul működik, s ennek egyik következménye (és nem oka!) a műszaki tervezés színvonala. Reformra tehát szükség van, ebben mindenki egyetért. De a reform igényli az elmúlt tíz év átfogó elemzésen alapuló diagnózisát. Több beruházásban tapasztalatot szerzett tervezőként tennék egy pár észrevételt a diagnózishoz és a terápiához.

A kezdetektől – tehát 2004-től – nem alakult ki az uniós támogatások, programok megvalósításának profi szervezete és módszertana. Az irányítási joggal rendelkező szervezetek elsősorban politikai alapon szerveződtek, beleértve a személyeket is. A műszaki beruházásban, bonyolításban tapasztalt műszakiakat és a mérnökkamarákat, azok szempontjait ez a politikai-bürokratikus szervezet kihagyta. Így a műszaki szempontok fel sem merültek, vagy háttérbe szorultak, s az objektum helyett a pénz és a jogszabályok, meg a forráselosztás politikai aspektusa került a célkeresztbe. A műszaki dokumentáció eleve másodlagos fontosságú lett. Kimaradtak e szervezetekből azok a szakmailag felkészült beruházók is, akik a szakma több száz éves tudását, tapasztalatát birtokolták arról, hogyan is lehet egy beruházást a programalkotástól a kulcsátadásig hatékonyan és jó minőségben megvalósítani. Ehelyett olyanok vették át az irányítást – a döntési jogot –, akiknek sem hozzáértésük, sem felelősségük nem volt. Bárki lehetett projektmenedzser, pályázatíró, csak a mérnöki tervezést kötötték személyes jogosítványhoz. E szakembereknek viszont nem volt döntési joguk, csak felelősségük. A műszakiak voltaképpen csak a bűnbakszerepet kapták – létrejött az *én döntök, te vagy a felelős* szereposztás. Országosan kialakultak inkompetenciák. Mintha most is ez lenne a levegőben.

Mik voltak a rendszer részhibái? Szándék és idő hiányában elmaradtak a tervpályázatok az előkészítésből, így elmaradt a koncepciók versenye, a legjobb koncepció kiválasztása, a minőség legfontosabb társadalmi és műszaki garanciája. (Ha a pályázat mégis megvalósult, jó eredménye lett, mint pl. a pécsi Kulturális Főváros beruházásainak.)

Az elmúlt húsz év alatt a hazai építésügyben bonyolult és bénító jogszabályi környezet jött létre, amely nem a kreativitást és hatékonyságot, azaz nem az ideális végeredményt és a műszaki minőséget szolgálja. Ennek oka, hogy az épített környezet irányítása kormányzati szinten 1990-től alárendelt szerepben, kormányonként más-más minisztériumban, államtitkár-helyettesi szinten képviseltetve, végrehajtó, és nem kezdeményező szerepkörben van. Következmény, hogy az építés ügyének jogszabályai nagyrészt osztályvezetői szinten jöttek létre, többnyire elmaradt vagy felülbírált szakmai egyeztetésekkel. Ezt a jogszabálybéklyót jól érzékeli a jelenlegi kormányzat is. Felismerte ugyanis, hogy annak betartásával egy választási ciklus négy évében nem tudja ígéreteit megvalósítani (most is több az áthúzódó beruházás), ezért a fontosabb beruházásokat külön jogszabállyal, *kiemelt* státussal részben függetleníti az általános jogszabályi környezettől. Ez érthető, ugyanakkor kínálkozik a másik, átfogóbb kormány-

zati lehetőség is: a jogszabályok teljes áttekintése és megváltoztatása. Ez sajnos eddig nem történt meg, bár mindenki várja.

A tervpályázatok elmaradásának két oka van. Az egyik, hogy a pályázati rendszerben az előkészítésre (pályázatkiírás stb.) van pénz, de pályázatra és műszaki tervezésre nincs költségkeret.

Ugyanakkor nemcsak tervpályázatra, de még tervezésre sincs idő, mert a pályázat kiírása és beadása között néha csupán 1–2 hónap telik el, ami semmire sem elég, csak felületes tervekre. De igaz az is, hogy a jelenlegi tervpályázatok drágák és időigényesek. Mindezek eredményeként a megfelelő, gondos műszaki előkészítésre nincs mód, a tervezők kénytelenek elfogadni a diktált időfeltételeket, sőt sok esetben ingyen előlegezik meg munkájukat a tervezésidíj-költséget nem kockáztató önkormányzatoknak vagy vállalkozásoknak.

A pályázatok elbírálása nagyrészt engedélyezési tervek alapján történik; ehhez tételes költségvetést kérnek, ami a tervek 30%-os műszaki állapotában lehetetlen, így lényegében hazugság. Ugyanis még nincs szaktervezés- (statika-, gépészet- stb.) dokumentáció. A később elkészült műszaki kiviteli tervek ütköznek a hazug, de mereven betartandó költségvetéssel, s azt a látszatot keltik, hogy a műszaki tervek a hibásak a költségvetés pontatlansága, illetve hiányossága miatt. Vagyis a rendszerhiba visszafordul, és műszaki problémává változik. A költségtöbbletek tehát nem a hibás műszaki tervekből, hanem a hiányos (részleges) előkészítés alapján történt döntések miatt keletkeznek, valamint abból, hogy a pályázatok lebonyolítása, közbeszerzése nem szakmaspecifikus, azaz túl általános feltételeket követ. Az építmény közbeszerzése más kell hogy legyen, mint egy garancialevéllel ellátott, polcról vagy gyártósorról leemelhető gyártmányé, ahol a gyártás már befejeződött. Itt a gyártás most kezdődik, ráadásul helyszíni, kültéri körülmények között. Az építőipari költségvetés hagyományosan mindig tartalmazott tartalékösszeget, amely fedezetet nyújt a váratlan pótmunkákra, inflációra, előre nem látható műszaki vagy időjárási problémákra. (Pl. épület-rekonstrukció, műemlékek vagy téliesítés, talajviszonyok, betervezett gyártmányok, anyagok megszűnése stb.) Mindezek elszámolására ma nincs lehetőség, ezért jelentkeznek költségtöbbletként, ami a pótmunkákra hirdetett – kötelező – részközbeszerzések miatt további időhúzást, költségnövelést jelenthet.

A folyamatok diagnózisa azt mutatja, hogy azok professzionalizmusa jelenleg hiányzik, s a rendszer valóban rosszul működik. Indokolt az átalakítása azzal a céllal, hogy az uniós pénzzel támogatott projektek a legnagyobb hozzáadott értékkel valósulhassanak meg. Ezért szükséges lehet egy új, professzionális központi szerv létrehozása. Elsősorban a pályázati célok megfogalmazása, programalkotás, pályázatírás, pénzügyi-jogi előkészítés, bonyolítás, ellenőrzés céljából, valamint a tervpályázatok és közbeszerzések kiírása, bonyolítása és értékelése érdekében. Ennek a központi szervnek ugyanakkor magas szintű műszaki szakemberek tudására kell támaszkodnia. El kellene kerülni azt a jelenlegi körülményt, amelyben elfogadott, hogy képzettség és felelősség nélküli projektmenedzserek irányítsák a szakértelmet igénylő beruházásokat, s azt a tapasztalt helyzetet, hogy egy nagyberuházás tárgyalásán tizenkét résztvevő közül kettő a hozzáértő és felelős, de tíz főnek van döntési joga felelősség nélkül. Ezek a tárgyalások és az egész „együttműködés", ügymenet etimológiai problémákkal terhelt, azaz nem értjük egymást. Ezért van szembetűnő műszaki színvonalbeli különbség az állami és üzleti szféra által létrehozott építmények között, mert az utóbbiban több a felelős és hozzáértő (kompetens) résztvevő. Ehhez elég megtekinteni a szakmai folyóiratokat. Ugyanakkor nincs szükség a jelenlegi, a mérnökök által 23 éve, saját erőből (s nem privatizálással) létrehozott tervezőműterem hálózata helyett újra állami tervezőiroda-hálózatot létrehozni. Ez furcsa fejlődési ív lenne; 1948-ig színvonalas magánirodák, majd állami tervezőirodák 1990-ig, majd magánirodák 2014-ig, majd újra állami irodák? A Kádár kori építkezések elemzése mutatja, hogy nem feltétlenül született minőség. A szemlélet a mennyiséget tartotta fontosabbnak. Ami az állami irodákban a minőséget képviselte, az az 1948 előtti magántervező mérnökök tehetségének, tudásának, tapasztalatának és magatartásának az átmentéséből származott. Kétségtelenül voltak előnyei is a nagy tervezőirodáknak, pl. az, hogy jogászt sohasem láttunk az építkezés során, legfeljebb ritkán, ha utólag valamit jogilag megtámadtak. Ma pedig a jogász ül az asztalfőn, és ő irányít. Mivel az építés – a közbeszerzés okán? – ma jogi aktussá vált. Az állami tervezőiroda-rendszer újbóli megvalósítása egyébként is irreális, hiszen az akkori, kizárólag állami tervezőirodák száma kb. 40 volt, átlag 500 fővel, speciális szakmai profilokkal (Ipartev, Közti, Lakóterv, Uvaterv, Mávti stb.). A mai struktúra megszüntetése erősen vállalkozás- és versenyellenes lenne, s nem volna EU-konform sem. S kik lennének a tagjai? Akik már voltak államiak, tapasztaltak, de önálló irodáikat kellene felszámolniuk, vagy akik még nem voltak részesei a múltnak, de tapasztalatlanok? És tudjuk azt, hogy egy nagyobb objektum tervezése 30-40 fő műszaki szakembert igényel. S több objektum párhuzamos tervezése?

Előfordul a külföldi gyakorlatban is, hogy egyes speciális feladatokra (amilyen egy vízügyi vagy vasúti tervezés vagy atomerőmű) állami részvételű projektcégek alakulnak.

Egyet lehet tehát érteni egy új – Közmunkatanácsra emlékeztető – professzionális központi rendszer létrehozásával, melynek ugyanakkor nem részese sem a tervezés, sem a kivitelezés, csak azok minőségi célú versenyeztetése.

A továbbiakban tekintsük át táblázatosan a leírt diagnózist és a javasolt terápiát!

NATIONAL AND EU INVESTMENTS

The Hungarian government is working on establishing a network of state-owned design offices in order to ensure the largest possible added value to projects funded by the European Union. The system of investments is not working smoothly, dragging down the quality of engineering design as well. The mechanism and methodology of implementing EU subsidies and programs is underdeveloped, in large part due to decision-making carried out on a political and bureaucratic level rather than respecting the counsel of professionals experienced in engineering and project coordination. A diagnostics of the processes clearly shows the lack of professionalism in the system and justifies the creation of a new centralized structure built on quality requirements for both engineering and execution.

diagnózis	terápia
1. A jelenlegi szervezet nem professzionális, különösen műszaki szempontból nem az.	Olyan profi, központosított előkészítő-bonyolító szervezet, amely biztosítja az uniós pénzek elköltésekor a legnagyobb „szellemi hozzáadott értéket". Ez hasonló a valamikori Budapesti Közmunkatanácshoz, csak országos szinten. Feladata a programok, a megvalósíthatósági tanulmányok, a jogi és pénzügyi előkészítés, pályázatírás és lebonyolítás, tervezői versenyeztetés és értékelés, tervpályázat, referencia, kivitelezői versenyeztetés és értékelés, közbeszerzés-ellenőrzés, amihez felkészült műszaki stábok is szükségesek. A projektmenedzseri szerep legyen feltételhez kötve – ahogy a tervezés is.
2. A tervezési előkészítés, koncepciókiválasztás hiányos, nincs rá pénzügyi keret, különösen az önkormányzati szektorban. A tervpályázat nehézkes, költséges, időigényes.	Anyagi keret szükséges a tervezői előkészítésre; tervpályázatra, koncepciókiválasztásra; új, gyors, olcsó, nyilvános és meghívásos tervpályázati rendszerhez (tervezői kamarák feladata). Idő biztosítása a tervpályázatra és tervezésre
3. A döntések többnyire engedélyezési terv (!?) alapján, azzal nem szinkronizált, lényegében hamis tételes költségvetéssel készülnek 30%-os műszaki készültség mellett, ami több későbbi műszaki és költségprobléma forrása. A pályázatkiírók nem ismerik, s nem alkalmazzák a költségszámítás és a különböző tervfázisok összefüggéseit és változatait-	A tervfajták és költségszámítások szinkronizálása, pl. tanulmányterv (tervpályázat) fajlagos költségbecslése; engedélyezési terv mint tanulmányterv, vagy tételcsoportos költségvetés; tender v. kiviteli terv tételes költségvetés
4. Tartalékösszeg szerepeltetésének hiánya, ami elszámolási vitákhoz, redukciókhoz vezet. Nincs keret a váratlan többletköltségekre.	A tartalékkeret bölcs szakmai hagyomány, amely az utóbbi időkben szűnt meg. Indokolt újbóli – kontrollált – alkalmazása, mert az építkezések sok előre nem látható helyszíni (!) problémával járnak (időjárás, termékek megszűnése, felújítások, rekonstrukciók esetén rejtett hibák, meglepetések, beszállítók megszűnése stb.).
5. Nincs inflációkövetési keret. Így a sok esetben (pl. jogi okokból) évekre elhúzódó építkezést akár 10%-os többletköltség terheli, melyet műszaki redukcióval szokás ellensúlyozni; eredmény: EUROGAGYI vagy KÖLTSÉGTÖBBLET.	Pénzügyi előrejelzések alapján a becsült inflációs értéket a beruházásban szerepeltetni kell, akár a kezdeti nettó keret terhére is. (Az építmények nem kész gyártmányok, a gyártás a tervezés után, a helyszínen történik.) Az egész folyamat időigényes, olykor 4-5 éves infláció terheli.
6. Nincs mód pótmunka-elszámolásra. (Legújabban erre már van jogi lehetőség, de nincs pénzügyi keret.) A pótmunkák jelenleg új közbeszerzés-kötelesek, ami időigényes és álságos.	A pótmunkák a tartalékkeret terhére – ellenőrzés mellett – legyenek elszámolhatók, s ne legyen szükség al- és ál-közbeszerzésekre. (Az építmény nem késztermék!)
7. A közbeszerzések nem eléggé szakmaspecifikusak, bürokratikusak, nem szakmai, hanem pénzügyi garanciákra koncentrálnak. Nem veszik figyelembe, hogy az építmények nem késztermékek, nem a polcról leemelhető – garancialevéllel rendelkező tárgyak, hanem a helyszínen, a kivitelezés során gyártódnak.	Szakmaspecifikus – speciálisan az építésre vonatkozó közbeszerzés, tartalékösszeggel, pótmunka-elszámolással, inflációkövetéssel
8. A tervezői művezetés jogszabály szerint nem kötelező, holott a felelős tervezők kivitelezés közbeni jelenléte a terv minőségi megvalósítását, így a megbízó érdekét szolgálja. Kinek az érdeke, hogy a felelős tervezők – akiknek szerzői jogai is vannak – ne vegyenek részt a megvalósulásban, vagy bárki helyettesítse őket ebben, ami összezavarja a felelősség határait? Ellentmondás, hogy ugyanakkor más rendeletek előírják a kivitelezés során a tervező jelenlétét.	Jogszabály-módosítás szükséges a felelős tervezői művezetés kötelezővé tételével (hasonlóan a műszaki ellenőr vagy műszaki vezető alkalmazásának kötelező jellegével), mert ez a műszaki minőség és a megbízó (állami) érdeke.
9. A tervezőnek a műszaki átadáson, üzembehelyezési eljáráson jogilag nincs hatásköre.	A tervező régi jogát vissza kell állítani, és kibővíteni a műszaki minőség és a tervek szerinti megvalósulás (azaz a megbízó) érdekében.
10. Az elmúlt 24 évben a mérnöktársadalom önerejéből, saját vállalkozásként létrehozott tervezőirodai hálózata nem akadálya a műszaki tervezés minőségének, ugyanakkor feltétele a minőség versenyeztetésének.	A meglévő struktúra megtartása indokolt. Megszüntetése vállalkozás- és versenyellenes, nem EU-konform. Speciális esetben állami részvételű projektcégek létjogosultak lehetnek (pl. atomerőmű, vízügyi tervezés, városrendezés stb.).

ÖSSZEKÖTNI AZ EGET ÉS A FÖLDET

A felújított Vigadó épületének megnyitója alkalmából a Magyar Művészeti Akadémia örökös tiszteletbeli elnöke, *Makovecz Imre* munkáiból a Makovecz Imre Alapítvánnyal együttműködve rendezett nagyszabású kiállítást. A kiállítás, amelynek kurátora *Mezei Gábor* belsőépítész, hatvan, a legfontosabb épületeinek fotóit bemutató tablón, grafikákon és skicceken, maketteken, valamint filmeken keresztül mutatja be az életmű főbb állomásait. A tárlat hangsúlyos eleme a három és fél méteres modellel, rajzokkal és *Péterfy László* életnagyságú angyalszobraival bemutatott felső-krisztinavárosi Szent Mihály-templom megvalósításra váró terve. Az ünnepélyes megnyitó március 14-én volt, az elhangzott köszöntőket az alábbiakban adjuk közre. A kiállítás szeptember 21-ig látogatható a Pesti Vigadó V. és VI. emeletén.

Kedves Barátaim!

A Makovecz Imre Alapítvány nevében szeretettel köszöntöm minden vendégünket Makovecz Imre eddig talán legnagyobb lélegzetvételű kiállításának megnyitóján. És bár talán tényleg nem láthattuk munkásságát az eddigiekben még soha ilyen terjedelemben, ilyen reprezentatív helyen, illetve kivitelezésben, de ennek az életműnek súlyát, méretét mi sem jellemzi jobban annál, hogy még így sem beszélhetünk életműkiállításról. Ahogy a kiállítás kurátora, Mezei Gábor barátom fogalmazott, ekkora volumen esetén csak arra törekedhetünk, hogy ennek a páratlan életműnek a csúcsteljesítményeit kiemelve tágabb betekintést nyújtsunk abba, ami alig feldolgozható.

Magam és az Alapítvány nevében szeretnék köszönetet mondani elsőként a Magyar Művészeti Akadémiának és elnökének, *Fekete György* barátomnak, amiért ezt a kiállítást fontosnak, sőt, természetesnek tartották a Vigadó megnyitása alkalmából. Ez az Alapítvány részéről sem volt másként. Alapítványunk fiatal, egyelőre szerény lehetőségekkel rendelkezik, de erején felül teljesítve felépítette ezt a kiállítást. Szerénytelenség nélkül mondhatom, hogy nagy önbizalmat merítettünk ebből a munkából, és készen állunk további nagy feladatok végrehajtására is. Szeretnék itt a köszönet hangján kitérni arra a különleges tényre, hogy Magyarország kormánya a közelmúltban határozatot hozott Makovecz Imre életművének gondozásáról. Nincs tudomásom arról, hogy ehhez hasonló döntést valaha is hozott volna ennek az országnak bármelyik kormánya. Különösen ilyen gyorsan és ilyen átfogóan. Ennek a határozatnak a végrehajtásában Alapítványunk komoly szerepet kapott. Bizakodva várjuk a folytatást, tudjuk, mi a feladatunk.

Végül szeretnék kiemelten köszönetet mondani *Nagy Ervinnek*. Hihetetlen hittel, kitartással, szorgalommal és alázattal dolgozik a Szent Mihály-templom tervein. A templom bemutatása az ő munkája nélkül ilyen felemelő színvonalon nem lett volna lehetséges. Munkája nyomán olyan megdöbbentő hitelességgel jelenik meg előttünk a templom, hogy szinte úgy érezhetjük, csak arra vár, hogy belépjünk. Ne feledjük: a templom nem áll, és közös akaratunk, imánk és hitünk nélkül nem is fog. De állhat! Ehhez kell akaratunk, hitünk és imánk.

Köszönöm a figyelmet!

Szabó Marianne

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Három dologról szeretnék röviden szólni: a Vigadó épülete kapcsán a nemzeti építészetről; a Makovecz-örökséggel kapcsolatos, minket terhelő felelősségről; az örökség jövőjéről.

Nyelvében él a nemzet. Különösen igaz ez zenei és építészeti anyanyelvünkre. Miután a 19. században építészeink a nyugati egyetemeken és műtermekben tanultakat hazahozva általánossá tették itthon a magas építészeti kultúrát, a legjobbak saját nemzeti építészeti anyanyelvünk megalkotásán munkálkodtak. Ennek a törekvésnek egyik első példája ez a ház, *Feszl Frigyes* Pesti Vigadója, és igazi kiteljesedése a fogalomnak *Lechner Ödön* munkássága. Az idei Ybl-év kapcsán az UNESCO meglepte a magyar küldöttséget, mikor a Lechner-centenárium méltó megünneplése felől érdeklődött. Talán nem köztudott, hogy a Lechner Társaság egyik alapítója *Bartók Béla*. Ősszel Párizsban járva megbizonyosodhattam róla: Bartók az egységes emberi kultúrát a magyarral gyarapító egyetemes értékké vált. A Musée d'Orsay kiállításán már ő a hely- és korhatározó.

Nekünk, építészeknek van még mit tennünk nemzeti építészetünk megismertetéséért. Egy nemzet akkor ad igazi értéket a világnak, ha önmagára találva, saját művészetét megteremtve gyarapítja azt. Az általános értékek itthoni alkalmazása elengedhetetlen ugyan, de nem hoz létre nemzeti kulturális többletet. A tudás nyugati, a szív magyar, ez a megoldás.

Az örökségről, felelősségünkről: „A megtörtént és megtörténhetett volna kettőssége, a tettek és mulasztások helye ez" – írja Makovecz Imre.

Beszéljünk tehát a kortársak, a mi felelősségünkről: hogyan gazdálkodunk az örökséggel, amit az építészzseni ránk hagyott?

A nagyvilág: megbecsüli, ismeri, díjakkal halmozta el, része lett az egyetemes építészettörténetnek.

A nemzet: megbecsüli, házai az egész Kárpát-medencében jelen vannak, személye legendássá vált. A kormány döntött tárgyi és szellemi öröksége védelméről, tegnapi nappal engem jelölve ki felelősként.

Makovecz Benjamin felvételei

A főváros: szülővárosa azonban mindmáig mostohán bánt vele. Míg Lechner Ödön, *Kós Károly* pazar épületei meghatározóak a városképben, Makovecz Imrének nincs jelentős épülete az ország szívében. Márpedig az az építészet, ami kőbe van vésve – a gondolat elillan.

Az egyház: jó szívvel segítettük a plébániát, adtuk ajándékként Makovecz Imre fő műve, a gyermekkora helyszínén befejezetlenül álló katolikus templom zseniális tervét, gondoskodva a megépítés anyagi lehetőségeiről is, de egy korábbi személyes sértődöttség máig akadályozza ennek megvalósulását. Türelemmel várunk. Előbb-utóbb megoldódik ez az abszurd helyzet, és a keresztényi szeretet és megbocsátás legyőzi a kicsinyes bosszúállás kísértését. *Ferenc pápa* példája biztatás: lesz még nekünk *Mindszentynk*.

Az örökség jövőjéről: a főszerep a Makovecz Alapítványé: az örökség feldolgozása, monográfia készítése, múzeum egy autentikus épületben.

Támogatás: mielőbb meg kell erősíteni az Alapítványt!

Templom: Az építés dráma – írja Makovecz Imre. A dráma sajátossága pedig a megpróbáltatás, a lelkünket erősítő próbatételek. A félbehagyott templom, a romok háború utáni megaláztatása, a nyertes pályázati tervek katartikus újrakezdése, az akadályozó személyes bosszú az egyház részéről mind-mind drámai elemek.

Tavaly Barcelonában járva meglátogattam *Jordy Bonet*-t, a templom vezető építészét, aki megerősített abban a meggyőződésemben, hogy mint Barcelonában a Sagrada Familia, úgy ez a templom is felépíthető. A polgárháborúban annak a terveit is elégették, a modelleket összetörték, a nemzet akaratából mára mégis áll. Mind az Alapítvány jövője, mind a templom megépítése szempontjából példaértékű a barcelonai Gaudí-örökség kezelése, mely mára a katalán nemzeti tudatnak is alapvető részévé vált.

Mezei Gábor művész úrral és tanítványaimmal csendesen dolgozunk tovább, és reménykedünk. Jobb későn, mint soha.

Nagy Ervin

Tisztelt Hölgyeim
és Uraim,
kedves Barátaink!

Ha festészeti kiállítást kellett volna megnyitnom, nyugodtan mondhattam volna, hogy a képeket nézni kell, és nem beszélni róluk. Itt most azonban mégis szükséges néhány dolgot elmondanom, de ígérem, nem fogok túl sokat beszélni.

Apropó, beszéd. Makovecz soha nem beszélt többet a kelleténél, és nem emlékszem, hogy bármikor megírta volna, mindig rögtönözve, remekül. Én megírtam… Annyit mindenképpen el kell mondanom, hogy ez az emlékkiállítás az életművet egészében kívánja bemutatni, de amit itt láthatunk, az az életmű töredéke. Némi betekintés a nagy egészbe, mert az életmű olyan hatalmas, mondhatnám, grandiózus, hogy még mi magunk sem ismerjük teljes egészében. Azok, akik már több mint egy éve foglalkoznak a hagyaték feldolgozásával, találnak meglepetéseket, eddig ismeretlen rajzokat.

Amikor először felmerült a kiállítás igénye, arra gondoltam, jó volna ezt a Műcsarnokban megrendezni, hiszen ott sokkal több a hely, mint itt a Vigadóban, ennek az épületnek páratlan szépségétől ha eltekintünk… de rá kellett jönnöm, hogy az életmű teljes bemutatása egyszerűen lehetetlen – és nem csak a mennyisége miatt.

Lehet majd könyvet megjelentetni sokkal több képpel; a szövegeivel – van számos; a róla szóló írásokkal – van rengeteg. Makovecz élő személyisége azonban nincs többé, holott az ÉLETMŰBEN, csupa nagybetűvel, talán legjelentősebb az a mindennapi tevékenység, ami a munka, a tervezés mellett nap mint nap történt, a munkatársakkal, tanítványokkal, vándoriskolásokkal, megbízókkal, kivitelezőkkel, az általa oly nagyra becsült iparosokkal, főként az ácsokkal való személyes kapcsolatokat jelenti – no meg a közélettel – személyiségének lenyűgöző kisugárzását, amely őt olyan pótolhatatlanná tette, hát ezt nagyon nehéz, sőt talán lehetetlen teljes valójában megidézni.

A távozásával elvesztettük a biztonságérzetünket. Bármi történt – és az elmúlt évtizedekben nagyon nehéz éveink is voltak úgy a közéletben, a politikában, mint a szakmában és persze személyes sorsunkban is – bármi történt, bízhattunk abban, hogy Makovecz majd megoldja. Hogy soha ne adjuk fel, ne a nehézségekkel bajlódjunk, hanem azzal, hogy menjünk előre, meg kell csinálni!

Bármi, mondom, lett légyen szó tervezésről, akadékoskodó partnerekről – volt elég; pénzről – soha igazán nem érdekelte – határidőkről, építésről, a hatalom packázásairól, mozgalmakról, tanításról, az akadémiáról, bármi történt, számíthattunk rá, hogy ő majd megoldja.

Egyetlenegyszer, évtizedekkel ezelőtt mondta, hogy elege van, abbahagyja, ülni fogunk a diófa alatt és beszélgetünk. Mondanom sem kell, hogy ebből nem lett semmi, változatlanul, hihetetlen intenzitással dolgozott élete utolsó napjáig.

Nekem személy szerint, negyvenévi közös munka és mély barátság után természetesen nagyon hiányzik, de nemcsak nekem, hanem nagyon sokaknak azok közül, akik ismerték, sőt talán az egész országnak.

Arra törekedtünk, hogy a varázslatot, szeretetreméltó és zseniális személyiséget, aki Makovecz Imre, valamiképpen megidézzük. Talán sikerül – remélem, Imre elégedett.

Mielőtt azt mondom, a kiállítást megnyitom, végezetül meg kell említenem két nevet: *Csernyus Lőrinc* és *Makovecz Pál* áldozatos, hihetetlenül fontos tevékenysége nélkül ez a kiállítás nem jött volna létre. A kiállítást megnyitom.

Mezei Gábor

Tisztelt Miniszterelnök Úr,
Vendégeink, Kedves Akadémikustársaim,
– és külön szeretném megszólítani
a szeretett Makovecz családot!

Hadd kezdjem kortársaink egyik legműveltebbjének szavaival Makovecz Imrére való emlékezéstemet. Néhány soros idézet egy levélből, amelyet Imre a walesi hercegtől kapott 1992-ben, miután a herceg Sevillában megtekintette a magyar pavilont. Nem azt akarom idézni, ahol kifejti, menynyire tiszteli alkotótehetségét, milyen nagyra értékeli a munkáját. Ezek fontos szavak, és mindannyiunknak, akik tiszteljük és szeretjük Makoveczet, jóleső szavak. Az idézet, amit fontosnak tartok megosztani önökkel a levélből, a következő: *„Úgy érzem* – írja a herceg –, *hogy a pavilon a józan gondolkodás őrtornya egy materialista és középszerű világ örvényében. Szimbóluma a hitnek, az összhangnak, és mindenekelőtt az igaz humanitásnak."* Aláírás: *Charles*

Mindkét megállapítása fontos, mert valamit meg akart értetni ebből a nagyszerű zseniből. Az őrtorony útmutató, menedék, segítség a veszélybe jutottaknak, s ha valamit emellett a hit, a harmónia és a humanitás jelképének nevezünk, akkor általa a bennünk, a minden emberben meglévő legszentebb törekvésekhez kapunk példaképet. Ezek megismételhetetlen szavak, Makoveczre illenek rá: ő fogalmazta bele a héttornyos sevillai házba, és egy nagyszerű kortársunk felfedezte benne.

Valamikor régen elneveztem Makoveczet Isten építészének. Szó sincs arról, hogy tettem ezt azért, mert valóban sok templomot, földi lakhelyet épített Isten számára. Ez nem játszott szerepet abban, hogy ezzel a titulussal tiszteljem meg. Előttem azzal érdemelte ki ezt a címet, hogy minden épületében jólélekkel megszállhat a Mindenható. Számomra reveláció, hogy egy Makovecz-házba belépve valóságos, tehát megfogható, tárgyiasult mikrokozmoszba kerülünk: egy pillanatra felvillantja az örökkévalóságot. Hát persze, hogy ezt csak Isten építésze teheti. Ne csodálkozzunk tehát, ha házai nemcsak testi valóságunk, hanem a lélek otthonai is: az egész emberé. Beszélgetéseinkből tudom, hogy ezt teszi azért, mert szerinte csak a teljes ember képes hordozni az isteni képmás méltóságát. Lépjenek be az általa épített bármelyik térbe. Csodálkoznék, ha valaki nem fogná fel, hogy az embernek egy ilyen épületbe formált megértése mennyire a velünk lévő isteninek, mennyire annak a szakralitásnak a megértése, amelyet mindannyian hordunk. Mert szerinte a tér legyen méltó létezésünk befogadásához.

Van az épületein egy főmotívum, amivel kapcsolatban egyetértettünk egymással abban, hogy munkássága eszmeiségét tekintve ez a motívum a legfontosabb. Arról van szó, hogy valamilyen formában szinte minden épületén, de lehet, hogy mindegyiken, megjelennek az angyalok. A művész ugyanis általuk akarja reprezentálni, amiben nagyon hisz: az Ég és a Föld megszakítatlan összekapcsolódását, kifejezni velük létezésünk fontosságát. Makovecz épületein az angyalok jelenléte az égnek az ember iránti tiszteletét bizonyítja, és nem utolsósorban a művész velük akarja közvetíteni felénk minden házán keresztül Isten áldását. Ha pedig az angyalok felől nézem, azért találjuk őket a Makovecz-házakon, mert ha már a Földön kell lenniük, megválogatják a helyet, ahol jól érezhetik magukat. Az angyaloknak egy földi alkotás felé irányuló ilyen baráti gesztusával csak nagyon ritkán találkozhatunk a művészet történetében. És ezzel nem a művészt akarom minősíteni, hanem az angyalokat.

Még egyet el kell mondanom a művészetéről, amivel azt feszegetem, hogy hová tartozik, ki mondhatja magáénak Makovecz művészetét. A Makovecz-házakra mondjam azt, hogy magyar, hogy közép-európai, hogy európai? Mondhatnám, de én egyik jelzővel sem kívánom kisajátítani a művészetét. Egyetlen jelző van, amit hozzá tudok kapcsolni, és ez magában foglalja, mégpedig felerősítve, a felsoroltakat is. Azt kell mondanom, hogy Makovecz művészete egyetemes. Ami azt jelenti, hogy a hazai gyökerekből kibontakozó értékeket tette a világ számára közkinccsé. Ilyen értelemben két magyar művészt említ a 20. századból a nemzetközi irodalom: Bartók Bélát és Makovecz Imrét.

A művészet számunkra fontos, mert szeretjük az értékeket és az értékteremtést. Szeretjük azt, ami nemes, ami szakralitást hordoz és szakralitást közvetít. Makovecz Imre mindezt beteljesítette. Valóban méltó, hogy az általa megálmodott Magyar Művészeti Akadémia, amely *hic et nunc* lehetőséget kap arra, hogy az egész ország művészetének és minden magyar művész számára otthont teremtsen, valóban méltó, hogy az akadémia ezt a művelődéstörténeti pillanatot Makovecz-kiállításával kívánja reprezentálni. Ezekkel a gondolatokkal megnyitom a kiállítást.

Dávid Katalin

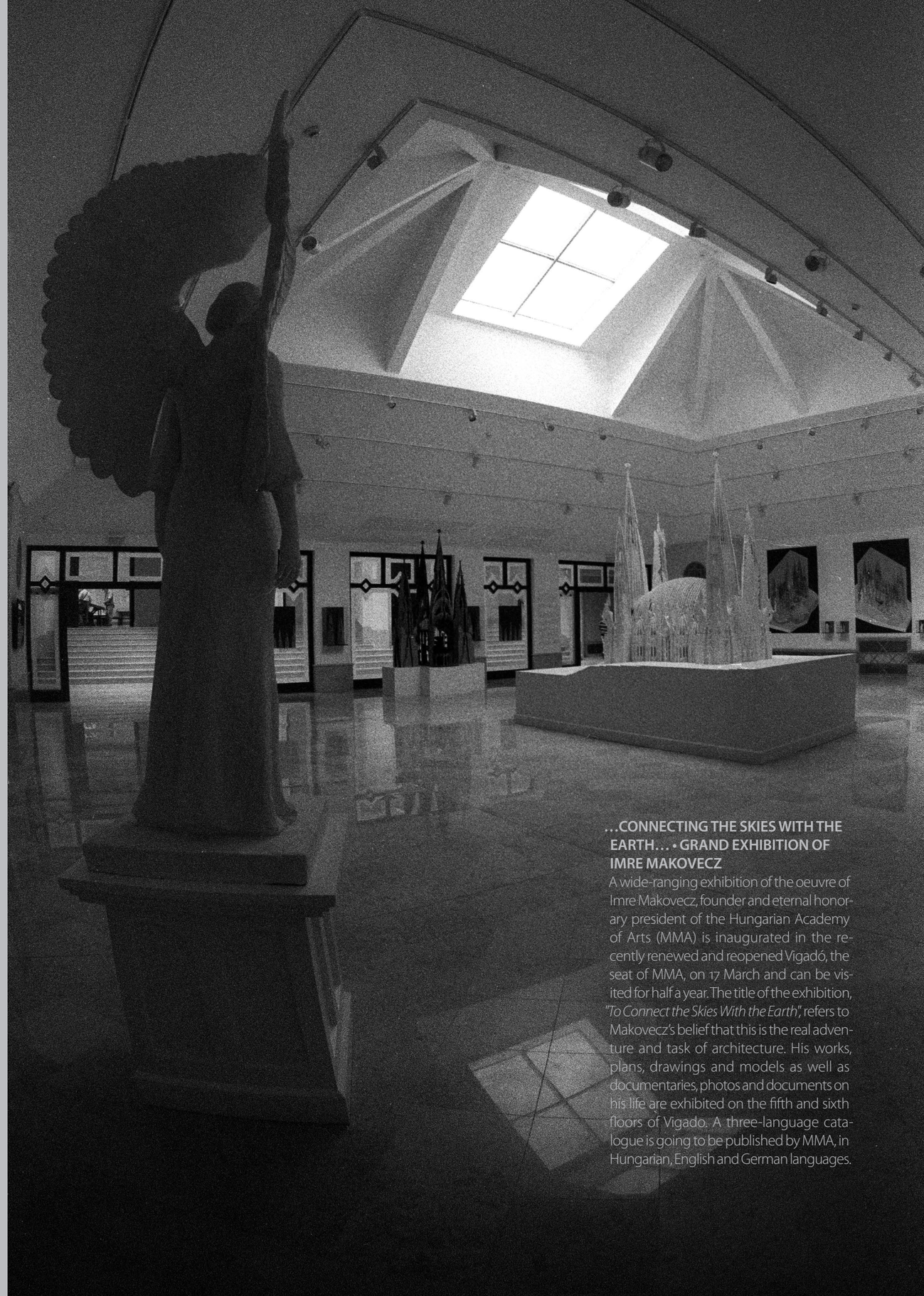

…CONNECTING THE SKIES WITH THE EARTH… • GRAND EXHIBITION OF IMRE MAKOVECZ

A wide-ranging exhibition of the oeuvre of Imre Makovecz, founder and eternal honorary president of the Hungarian Academy of Arts (MMA) is inaugurated in the recently renewed and reopened Vigadó, the seat of MMA, on 17 March and can be visited for half a year. The title of the exhibition, *"To Connect the Skies With the Earth"*, refers to Makovecz's belief that this is the real adventure and task of architecture. His works, plans, drawings and models as well as documentaries, photos and documents on his life are exhibited on the fifth and sixth floors of Vigado. A three-language catalogue is going to be published by MMA, in Hungarian, English and German languages.

MAKONA ÉPÍTÉSZIRODA

Makovecz Imre 1983-ban alapította harmadmagával a Makona Tervező Kisszövetkezetet, amely 1990-től önálló tervezőirodák szövetségeként működött tovább, amelyben a Mester saját, Makona nevű műtermet vezetett. Halálát követően grafikus-műfordító fia, *Makovecz Benjamin* vette át az iroda vezetését. Összeállításunkban bemutatjuk a műterem közelmúltját, a Mester állandó munkatársát és az iroda jelenlegi tagját, az Ybl-díjas *Gerencsér Juditot,* valamint *Várlaki Erzsébetet,* aki 50 évet töltött Makovecz Imre mellett szerkesztőként. A makói bölcsőde az építész egyik utolsó munkája, a bemutatott kápolna az általa készített vázlattervek alapján megépítésre vár.

Apám halála óta vagyok a Makona Tervezőiroda ügyvezető igazgatója. Még csak azt sem mondhatom, hogy *jobb híján,* hiszen erre a feladatra, nálam jobb és alkalmasabb is akadna épp elég. Mindenesetre így alakult, s hogy így alakult, ma már csak azért bánom, mert ha a dolgok úgy mennének, ahogy menniük kellene, akkor Makovecz Imre lenne a Makona ügyvezető igazgatója, én pedig most is csak néha térnék be a Kecske utcai házba, hogy épp erre jártam, beszélgessünk egy kicsit. Ő ingerült lenne, a telefon folyton csöngene az asztalon, és én megint egyszer belátnám, hogy ilyenkor, *dologidőben* kár idejönnöm, hiszen csak feltartom, beszélgetni meg úgysem tudunk. Majd otthon.

Ma sem szívesen megyek be abba a kiürült szobába. Ha az irodában vagyok, a külső helyiségben ülök le inkább, ahol a munka folyik. Ott van Jutka, Judit, Dia és András, és ott van a kávéfőző. Ülök, és érzékelek egy számomra idegen, sokszor nyugtalanító világot, egy folyamatot, amiben apám otthon volt, én pedig csak értem. Vagy még csak nem is értem. Aláírom, amit kell; igent mondok, máskor meg nemet; indítványozok, kérdezek, egyetértek vagy ellenzek – de hogy *igazgatnék?* Apám igazgat itt; ugyanúgy jelen van, mint régen, csak már nemigen csöng az asztalon az a telefon, és nincs cigarettaszag.

Beszélgetünk, nevetünk, süteményt hozunk egymásnak, dolgozunk – mert még munka is akad; egyesek szerint segít bennünket *a legfelsőbb Lény, akit tisztelünk.* Szóval működik az iroda. És üres szívvel megyek haza innen minden alkalommal.

Makovecz Benjamin

Mike Diána, Szente-Vargáné Gerencsér Judit, Makovecz Benjamin, Kövendi Judit, Füzes András • Dobrosi Tamás felvétele

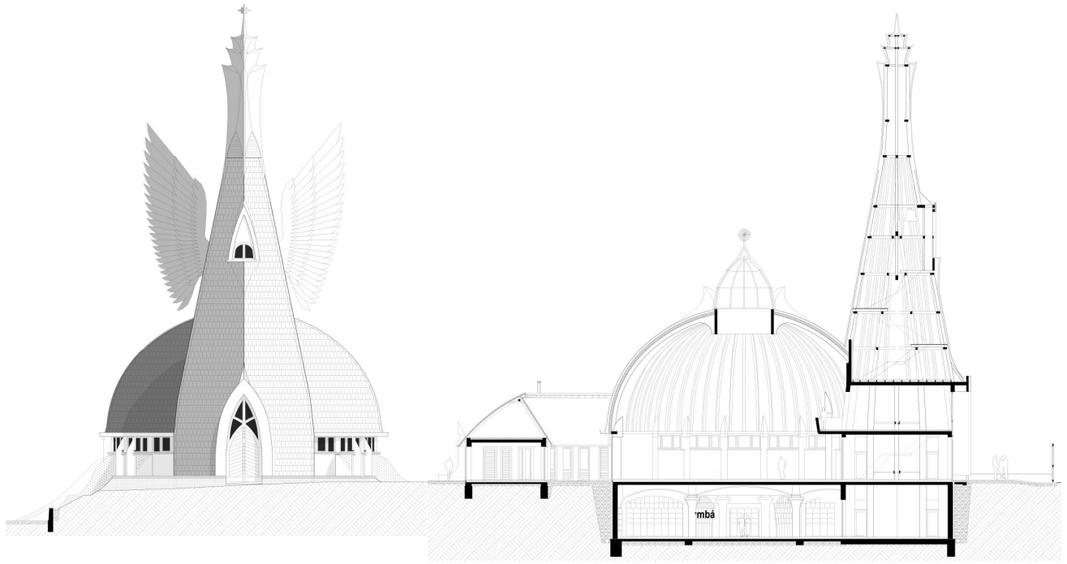

MENNYBEMENETEL-TEMPLOM

A Rákoscsabai Református Egyházközség és a Rákoskerti Templom Alapítvány 2009-ben bízta meg *Makovecz Imrét* a templom tervezésével. 2011 májusában készült el a végleges vázlatterv. Az eredetileg ökumenikus Mennybemenetel-templom felépítésében a katolikus egyház végül nem kívánt részt venni, ezért a történelmi egyházakkal történt egyeztetés után a Rákoscsabai Református Egyházközség vállalta a feladatot. Ugyanezen év augusztusában a református püspökség jóváhagyta a terveket, s hozzájárult az engedélyezési dokumentáció megrendeléséhez. Makovecz Imre annak tudatában távozott közülünk, hogy a templom továbbtervezése, megvalósítása folytatódhat. Így készült el az engedélyezési terv 2012 tavaszán, majd 2013-ban az I. ütem (pinceszinti urnatemető) kiviteli terve.

Rákoskerten soha nem volt, és ma sincs templom. A tervezési helyszín családi házas övezetben, egy dombtetőn található, a Liszt Ferenc Repülőtér szomszédságában. A vázlatterv készítésével szinkronban történt meg a szabályozási tervek módosítása, ami lehetővé tette a mintegy 900 m² alapterületű épület elhelyezését.

A saroktelken központilag elhelyezkedő épület fő hossztengelye ÉNy–DK irányú.

A templom három egységre osztható. A pinceszinten található az urnatemető, mely kihasználva a terepviszonyokat, önálló bejárattal is rendelkezik. A földszinten helyezkedik el a kupolás templomtér, ehhez önálló karéjként csatlakozik a lelkészi hivatal és lakás, valamint egy közösségi terem.

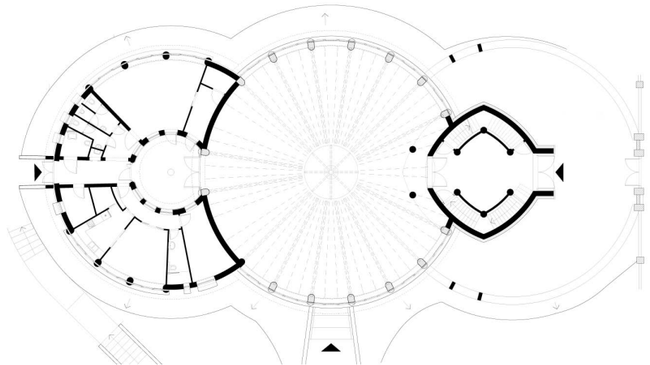

A templom egyben a repülőszerencsétlenségekben elhunyt áldozatok emlékhelye. A mintegy 37 m magas toronyba a jelenleg is a telken található átjátszóantennák kerülnek, ami építészeti és műszaki szempontból is befolyásolja kialakítását.

Finanszírozás hiányában a II. ütem (felszín feletti épületrészek) kiviteli terve várat magára. A Rákoscsabai Református Egyházközség a Makovecz-életmű gondozásáról kihirdetett kormányhatározat értelmében az állam támogatásában bízik, hogy Makovecz Imre egyetlen jogerős építési engedéllyel bíró fővárosi temploma megépülhessen.

Generáltervező: Makona Kft. • vázlatterv: Makovecz Imre • építési engedélyezési és kiviteli tervek: Cservenyák Eszter Ilka • felelős konzulens építész tervező, urnafalak kiviteli terve: Szente-Vargáné Gerencsér Judit • látványtervek: Tóth Márton • tartószerkezet: Donáczi Péter • épületgépészet: Cservenyák Gábor • elektromosság: Kucskár Mihály

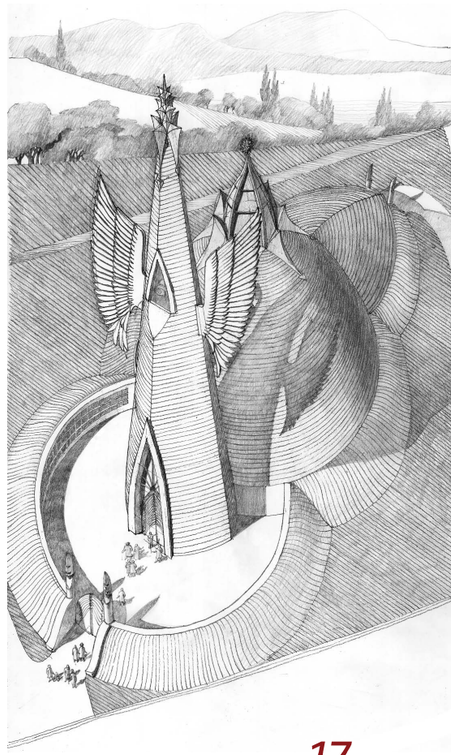

ÚJVÁROSI BÖLCSŐDE, MAKÓ

Makovecz Imre utolsó tervezési munkái közé tartozik a makói Búza utcai bölcsőde, amelyet 2011-ben adtak át.

Makó Város Képviselőtestülete szeretett volna egy korszerű, nemcsak funkciójában kielégítő, de magas szellemi tartalommal bíró intézményt építeni a legkisebbek számára, ezért 2008-ban felkérték Makovecz Imrét, hogy készítsen tervet, majd a sikeres pályázat megadta a lehetőséget az épület megvalósítására. Helyszínként a kertvárosias környezetben álló, a két újvárosi templom közelében lévő területet jelölték ki, amelyen egy igen rossz állapotú szociális foglalkoztató állt. Az új, negyven férőhelyes, négy csoportnak otthont adó épület alapterülete közel ezer négyzetméter, amely az igényeknek megfelelően a jövőben további negyven férőhelyes épületszárnnyal bővíthető. A bölcsőde épülete földszintes, U alaprajzú, a régi alföldi kúriák emlékét felidéző elrendezéssel, tömege egyszerű nyeregtetővel fedett, amiből csak a kupolák karakteres formái emelkednek ki. Az utca felől nyitott, tornácos folyosóval körbevett és növényekkel gazdagon beültetett előkerten át érkezünk az épület tengelyében álló főbejárathoz. A virágkehelyszerű oszlopokkal övezett folyosóról nyílnak a gyermekfoglalkoztató egységek: az öltöztetőkön keresztül juthatunk a gyerekszobákba, ahonnan közvetlenül érhetők el a fürdetőhelyiségek. Az első tervváltozat még az épület sarkaira helyezett négy, önálló kiskerttel rendelkező csoportszobát tartalmazott, amelyek végül, az üzemeltető igényeinek megfelelően, az egybenyitást biztosítva kerültek egymás mellé. A középpontban, a legjobb tájolásnak megfelelően találjuk az épület jellegzetes elemeit: a kupolás szerkezetű, felülvilágítós foglalkoztatóhelyiségeket, amelyekhez határozott pillérekkel alátámasztott előtető kapcsolódik. Az U alak egyik szárnyában a konyha és kiszolgálóhelyiségei, valamint a gondozónői öltözők helyezkednek el. A másik szárnyban a mosoda, az irodák és az orvosi szoba kaptak helyet. Az épület tengelyében lévő tér átjárást, üvegezett falai átlátást biztosítanak a kert felé. A kerítés jellegzetes kapuoszlopai a Hagymatikum fejezeteit idézik.

A kisdedek számára oly fontos otthonosságot és megnyugtató harmóniát sugározza az épület tiszta szerkesztése, átláthatósága, valamint a kupolákkal fedett csoportszobák befogadó terei, természetes anyaghasználata. Az intézményhez nagyméretű kert kapcsolódik, az oda tervezett fedett-nyitott kerti lak egyelőre nem valósult meg, de a kerti játékok és a hívogató előkerthez hasonlóan szép, gondosan tervezett növényzet ideális környezet a legapróbbak számára.

Tervező: Makovecz Imre • építész munkatársak: Várlaki Erzsébet, Gerencsér Judit, Arnóczki Imre Balázs, Dobrosi Tamás, Salamin Pál • belsőépítészet: Zsigmond Ágnes • kertterv: Buella Mónika • statika: Balogh Andrej • gépészet: Dobay István • épületvillamosság: Kovács Lászlóné Homonnay Zsuzsanna • Tervezés: 2008-2009 • Átadás: 2011

Dénes György felvételei

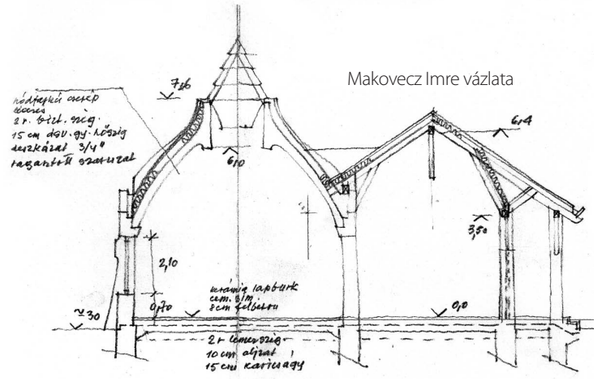

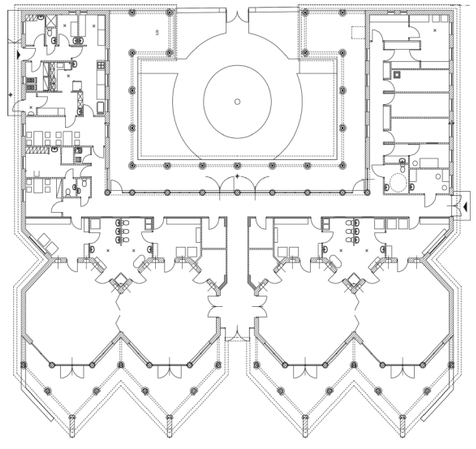

FÜZES ANDRÁS

JEZSUITA KÁPOLNÁK BELSŐÉPÍTÉSZETE

A jezsuiták az 1928-ban felszentelt, majd 1950-ben államosított zugligeti Manréza helyett a rendszerváltást követően csereingatlanként kapták meg a dobogókői Kádár-villát, és az ahhoz tartozó kormányőrségi épületeket. A lelkigyakorlatos házként használt épületet bővítették, majd a hozzáépítés tetőterében kápolnát alakítottak ki. Geri bácsi dobogókői házának művezetése alkalmával találkoztam a Lelkigyakorlatos Ház vezetőjével, *Vízy Elemér SJ atyával,* aki elmondta, hogy az ott látottakhoz hasonló szellemiségben szeretnék a meglévő épületüket gazdagítani. Elsőként a kápolnát kellett barátságosabbá tenni belsőépítészeti megoldásokkal, de felmerült a Lelkigyakorlatos Ház későbbi bővítése is. A kápolna belsőépítészetére három javaslatot is rajzoltam, mielőtt közös munkával és együttgondolkodással eljutottunk a megvalósított belsőhöz. A kialakítás fő szempontja a természetes fény maximális kihasználása volt, amelyből a bükkerdő mélyére szinte alig jut valami. Az ácsmunkát *Filyó Mihály* és csapata készítette el, akik Geri bácsi házán (és még számos Makoveczházon) is dolgoztak. A jezsuita szertartások végzésének módjához alkalmazkodva állítható magasságú oltárt kellett tervezni, mert hol a földön (sámlin) ülve, hol állva misézünek. Hogy ne kelljen bizonytalan csuklópontokat kialakítani, a láb helyzetének változtatásával lehet az oltárlapnak kétféle magasságot adni. Tabernákulumot, ambót, padokat és minél több sámli felhelyezésére alkalmas sámlitárolót is kellett tervezni, amelyek nagyon precíz asztalosmunkával valósultak meg.

A Horánszky utcai Párbeszéd Házából is megkerestek, hogy két jezsuita – egy kicsi (8 fős) belső, és egy nagyobb alagsori, centrális kialakítású – kápolnába állítható magasságú oltárt tervezzek. A kisebb méretből és a centralitásból adódóan a dobogókőitől eltérő kialakítással készültek az oltárok, amelyeket alapvetően két állásban használnak, de akár háromféleképpen is össze lehet rakni őket. A lábak mindkét esetben tömör tölgyből készültek, amelyeket az alagsor változó páratartalma miatt – akárcsak az őket emelgető személyeket – tömörebb kialakítással is erősítettünk. A munka elkészültét követően *Zoltán atya* egy rövid hálaadó imát mondott. *Így folytassuk a teremtés munkáját* – tette hozzá végül.

HORDOZHATÓ ÁLLATBEMUTATÓ KARÁM

A Körös–Maros Nemzeti Park azzal keresett meg, hogy tervezzek a területükön tartott őshonos magyar állatok (szürkemarha tehén és borja, szürkemarha tenyészbika, bivaly tinó, szamár, rackabirka, cigája, mangalica) bemutatására alkalmas szétszedhető-összerakható karámegységeket, amelyek meghatározott rendszer szerint sorolhatók, de önállóan is megállják a helyüket. A karámelemeket és állatokat különböző rendezvényekre szállítanák mint kísérő látványosságot, hogy népszerűsítsék, mi több, ismertté tegyék ezeket a fajtákat, mert – bánatukra – sokan fel sem ismerik a szürkemarhát.

Tahitótfalu, családi ház, 2013 • A főúttól felfelé húzódó enyhe lejtésű telken korábban egy kis kőház állt, amit nem lehetett megtartani. A hosszúkás telek tetején elhelyezett tornácos ház keresztirányú szárnya tagolja a telket, és védettséget nyújt az így kialakult telekrészeknek. A hosszanti tömegben a nappali felett látszó tetőszerkezet készült, a többi helyiségben váltott pallósoros fafödém.

Tihany, családi ház átalakítása, bővítése, vázlatterv, 2013
Egy sajátosan beépített telken a meglévő, aránytalanul nagy ház megtartása és bővítése mellett kellett helyet találnom egy másik háznak. A feladat összetett volt, mert a családon belül nem volt egyesség, s a munka félbe is szakadt.

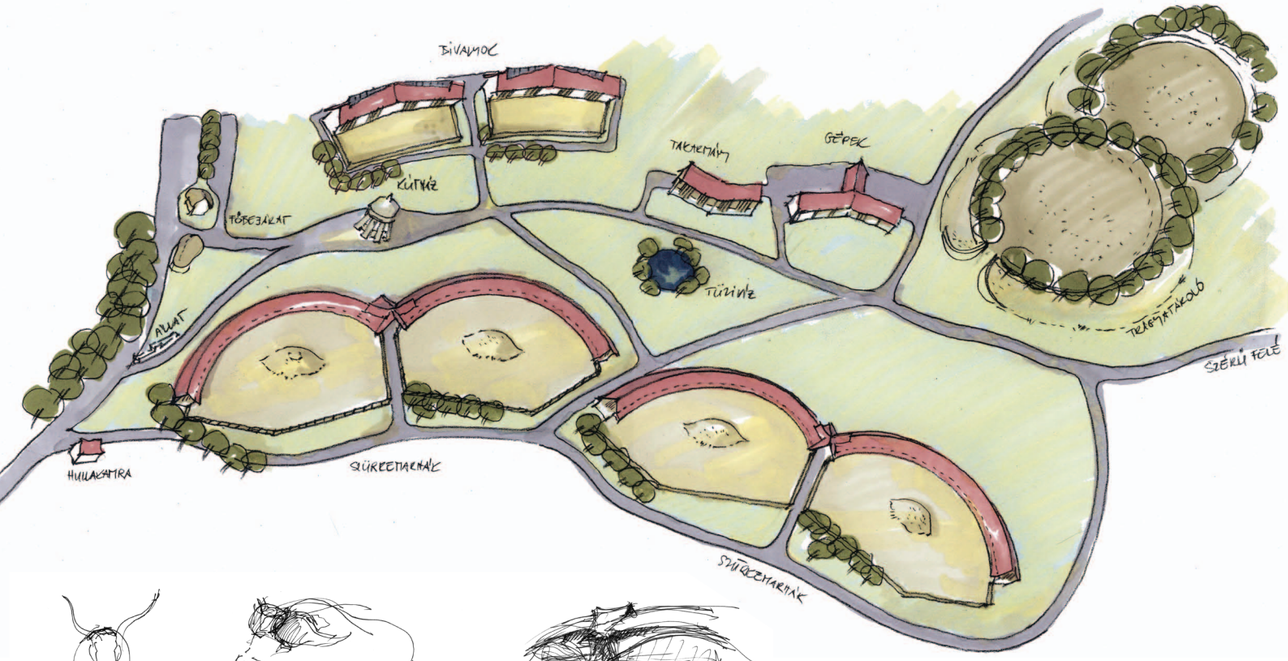

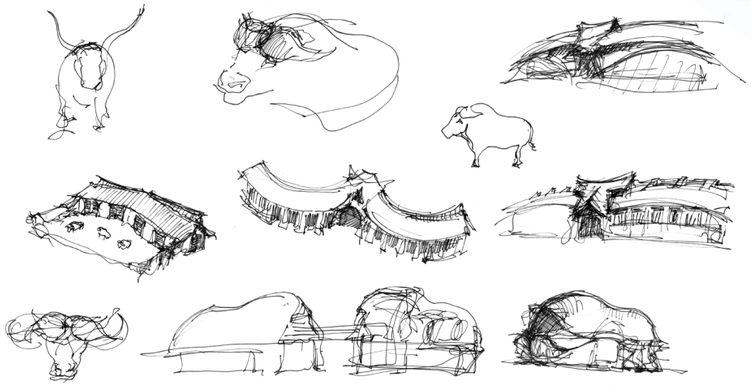

Dévaványa – Ecsegi-puszták kőmagtári tábla területén létesítendő épületegyüttes: 1300 szürkemarha és 200 bivaly külterjes tartására téli szálláshely kialakítása a szükséges kiegészítő funkciókkal: kapuépítmény • szemestermény-tároló • gépszín • műhely, raktár és mosó • kútház és víztározó • hullakamra és boncoló • trágyatárolók • tűzivíz-tároló • irodaépület • ház a kint élő gulyásoknak

Vigántpetend, lakóház, 2013 • A falu történelmi magjához közel található a foghíjtelek, amelyen az építtető egy, a balaton-felvidéki hagyományokat őrző, de korszerű lakóházat szeretne építtetni. A ház hagyományosan oldaltornácos, ami hátrafelé teraszként kibővül, a hosszanti tömeget kissé megtörve L-alakban. Ez a telket kettéosztva egy kintről védettebb kert kialakítását biztosítja. A tetőtér beépített, galériás kialakítású.

MIKE DIÁNA

CSILLAGHEGYI BÖLCSŐDE ÉS ÓVODA

Lassan három év telt el azóta, hogy a budapesti III. kerület Önkormányzata felkérte Makovecz Imrét, alakítson át Csillaghegyen egy óvodát, és tervezzen mellé egy bölcsődét, amelyek szervesen együtt élnek, működnek. Imre bácsi Mártélyra utazott, ezért arra az időre a bölcsődét új vándorára, azaz rám bízta, azzal az intelemmel, hogy „a gyerekeknek szépet kell csinálni". A feladat nagyon nagy és összetett volt.

Bizalmat kaptam minden Mesteremtől, amit nagyon köszönök. Először történt, hogy én feleltem mindenért. Apránként kezdtem összerakni a mozaikokat: előírásokat, szabványokat, társtervezőket kerestem, szerződéseket, tervezési programot írtam.

Közel áll hozzám a térgeometria, ezért az alaprajzokat először hatszögletű rasztercrácsra kezdtem felszerkeszteni, ami nemcsak tiszta rendet ad, de kötöttségeket is. Sok zsákutcába futottam bele.

Imre bácsi halála után *Kravár Ágnestől* kaptam segítséget, én lettem a szárnysegédje. A szerepek helyükre kerültek, mert gyors és összefogott munkára volt szükség, hogy tovább tudjunk haladni. Nagy lelkesedéssel, és sok álmatlan éjszakával jutottunk el oda, hogy a tervek elkészültek. Kitűnő csapat végzi a kivitelező munkát, az épület mára szerkezetkészen áll. Jelenleg a belső munkák folynak.

A konyhaablak fölötti fatáblák tűzzománcbetétei
Belső terek: csoportszoba, gyermekkuckó, sószoba, helyszínrajz és számítógépes látványterv
építészeti terv: Kravár Ágnes, Mike Diána

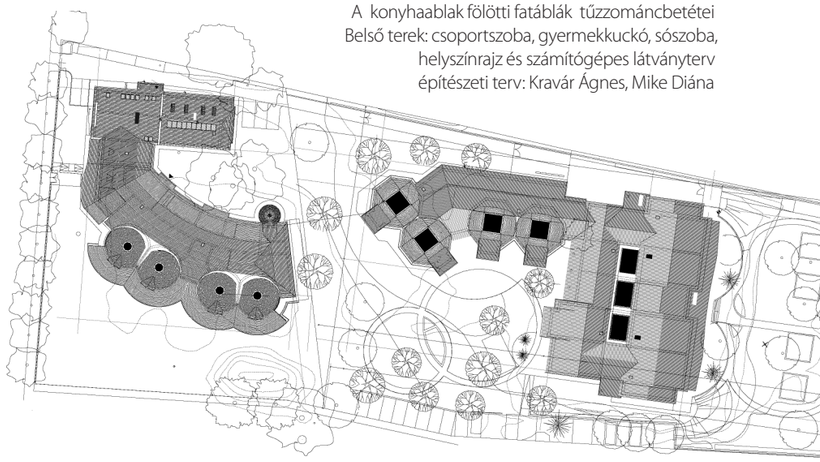

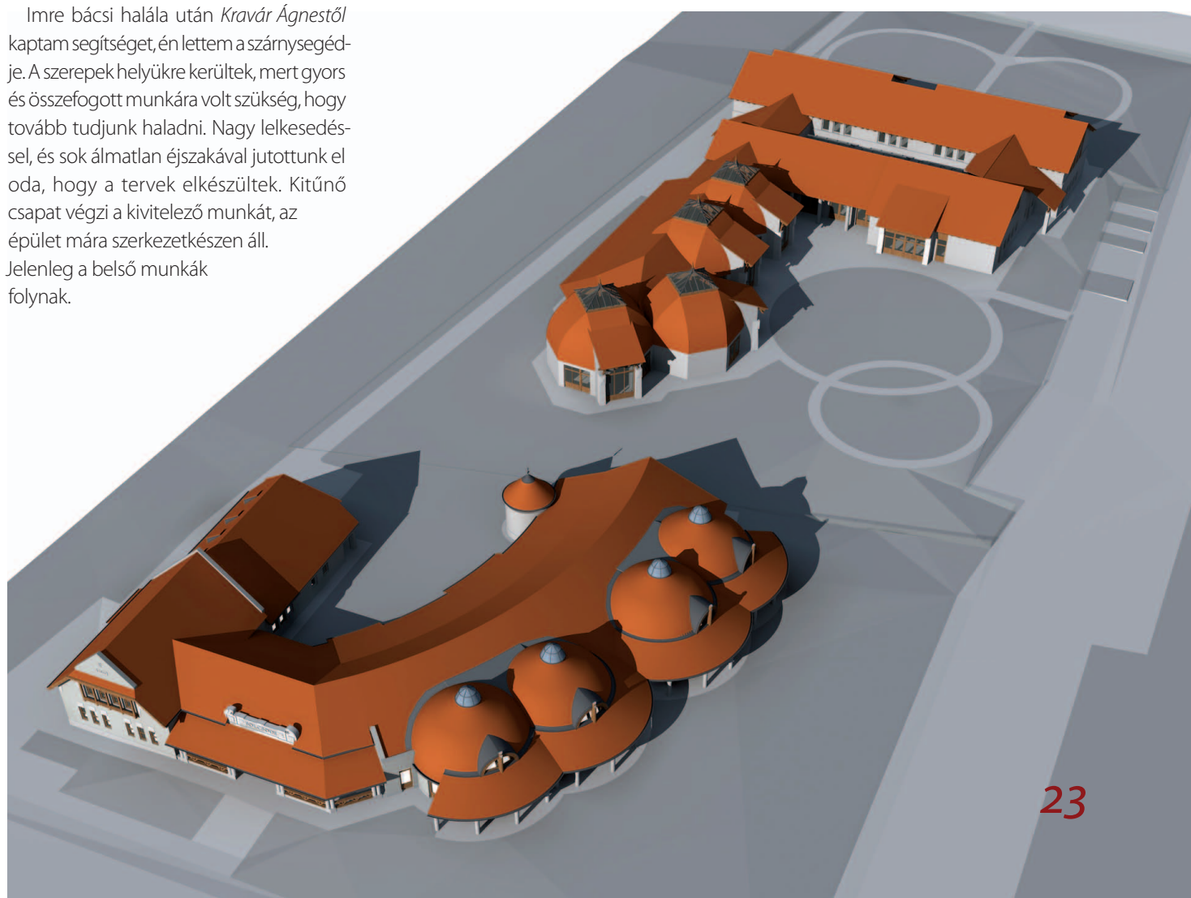

YBL-DÍJ, 2014
INTERJÚ SZENTE-VARGÁNÉ GERENCSÉR JUDITTAL

Irigylésre méltó, átfogó életművet tudhat maga mögött, ráadásul Várlaki Erzsébet után ön töltötte a legtöbb időt Makovecz Imre mellett. Milyen indíttatásból választotta ezt a pályát, és hogyan került a Mester mellé?

Mindig is építésznek készültem, bár volt egy rövid idő, amikor keramikus szerettem volna lenni. Nagy hatással voltak rám *Kovács Margit* kerámiái, amelyeket Szombathelyen, a szomszéd házban lévő iparművészeti boltban csodáltam meg rendszeresen. Az építészet azonban mindig is vonzott, noha építész nem volt a családban. A nyolcadik osztály elvégzése után apám javaslatára, aki jogászként maga is Pécsen végzett, a Pollack Mihály Építőipari Technikumba iratkoztam be. Már az első pillanatban mély benyomást tett rám a város, máig emlékszem, ahogy állok a dzsámi előtt, és azon tűnődöm, a helyiek vajon hogyan élik meg nap mint nap ezt a csodát. A technikumban – amelyhez hasonló intézmény csak négy helyen volt az országban – rendkívül magas színvonalon folyt az oktatás, a szakmai tantárgyakat egyetemi tankönyvekből tanultuk. Kiváló, festőművész-művészettörténész végzettségű igazgatónk, *Debitzky István* irányította rá érdeklődésünket a népi építészetre. Az iskola országjáró kirándulásokat szervezett, hogy a tanulók megismerjék a főbb nevezetességeket. Egy ilyen kirándulás alkalmával utaztunk Szekszárdra, amikor egy osztálytársam felhívta figyelmünket egy fantasztikus épületre, *Makovecz* Sió csárdájára. Nagy hatással volt rám, mert a kockaépítészet világából kitörve számomra az igazi építészetet képviselte. A technikum elvégzése után a Budapesti Műszaki Egyetemre jelentkeztem, ahonnan – mondván, akinek szakképzettsége van, ne vegye el a helyet a gimnazistáktól – helyhiány miatt kétszer is elutasítottak. A második sikertelen próbálkozást követően elfogadtam felvételemet a Felsőfokú Építőipari Technikumba, az akkor induló városgazdasági szakra. Tanáraim közül kiemelném *Láng Tivadart,* aki városépítészetet tanított, és *Pogány Frigyes* tanítványaként olyan szuggesztív előadásokat tartott, hogy ha Makovecz Imre építészete nem hat olyan erővel rám, akkor valószínűleg várostervező lettem volna. Bár nem tudott sok diaképet vetíteni, mégis úgy mesélt nekünk a történelmi városokról, hogy szinte magunk előtt láttuk, mi is bejártuk őket. Az intézményből közben megalakult a későbbi Ybl Miklós Építőipari Műszaki Főiskola, ahol a harmadik tanévet követően megkaptam a diplomámat. Még a technikum elvégzése után egy évig a Vasitervnél dolgoztam Szombathelyen. Itt még klasszikus felállásban folyt a munka: a tervező megtervezte az adott épületet, a szerkesztő ceruzával felszerkesztette azt az utolsó csomópontig, a műszaki rajzoló pedig tussal átrajzolta. Negyvenen ültünk az egyterű irodában, reggel fél nyolctól délután négyig ki sem lehetett lépni a házból. Ez a bezártság olyan rossz hatással volt rám, hogy a főiskola után nem akartam ismét tervezőirodában dolgozni. Kivitelezőnek sem akartam menni, hiszen egy húszéves lányt megesznek a terepen. Így, jobb ötlet híján, a XV. kerületi tanácsnál helyezkedtem el előadóként. Ekkor épült az újpalotai lakótelep, amelynek építési és használatbavételi engedélyeit kellett elkészíteni. A helyszíni szemlék során egyebet sem hallottam, csak a tervek szapulását, miközben azokat *Callmeyer Ferenc* jegyezte, akiről tudtam, hogy nagyon jó építész – így ez a bürokratikus munka sem nyerte el a tetszésemet. Amikor a főiskolára beiratkoztam, rögtön elmentem nővéremmel a Műegyetemre, hogy az átvétel lehetőségeiről érdeklődjek. Itt azt mondták, hogy felvételi nélkül átvesznek, ha az első tanév végén négyes átlagot érek el. Egy év múlva ott álltam a 4,3-as bizonyítványommal, de ekkor az átvételt csak a főiskola harmadik évét követően biztosították volna, amennyiben nem védem meg a diplomámat, így inkább maradtam a főiskolán. A diplomát követően újra jelentkeztem, de akkor már estire. A különbözeti vizsgák abszolválásával végre bekerültem az egyetemre, harmadik évfolyamra. Ezzel párhuzamosan visszamentem egy tervezőirodába dolgozni. Természetesen Makovecz Imréhez szerettem volna kerülni, de ő akkor készült átmenni a Buvátiba, így tanácsára *Vadász Györgyhöz* jelentkeztem, ahová fel is vettek. Jó munkáink voltak, többek között a Gellért fürdő rekonstrukciója, három hónap elteltével azonban követtem Makovecz Imrét a Vátiba. Műtermében a napi munka közben is intenzív szellemi életben lehetett részem. Abban az időben a közelmúlt és a jelenkori építészet egyes irányzatainak megismerésére csak korlátozottan nyílt lehetőség, itt azonban *Gerle János,* aki ebben az időben mesteriskolásként dolgozott Imre mellett, angol, német és francia nyelven megszerzett tudását osztotta meg velünk nap mint nap. Makovecz Imre magán-mesteriskolát is szervezett, ahol önképzőkör jelleggel tartottunk előadásokat *Cordier* táblázata szerint, amely a 19. század végétől szedte rendszerbe a különböző művészeti, építészeti irányokat, azok egymásra gyakorolt hatásait. Ennek mintájára tanulmányoztuk a 20. századi magyar építészetet, itt hallottam először a japán metabolizmusról is, ami nagymértékben tágította világlátásomat. Három évig dolgozhattam Imre műtermében, amely 1978-ban sajnos felbomlott, ő pedig a Pilisi Parkerdőhöz került. Ezt követően még fél évig a Vátiban maradtam a műemléki osztályon *Dragonits Tamás* mellett, akitől önálló munkát is kaptam. Egyik évfolyamtársam hívására mentem a Közti színháztervezési osztályára, ahol *Siklós Mária* újonnan alakult műtermébe kerültem. Itt éjjel-nappal folyt a kiviteli tervek gyártása, nagyon sok színháztervezési munkánk volt. Tíz évet töltöttem el itt, két év szünettel. Ekkor született a nagyobbik fiam, közben pedig építkeztünk. Amikor ezt nagyjából befejeztük, ismét jelentkeztem Makovecz Imréhez, aki ekkor már a Rumbach Sebestyén utcai Makona kisszövetkezetet vezette. Ettől kezdve egészen 2011-ig dolgozhattam vele. Időközben az óriásira nőtt kisszövetkezet kisebb, önálló kft.-kre oszlott. Én *Kravár Ágnessel, Szentesi Anikóval* és *Nagy Ervinnel* készültem egy csoportba, de Imre úgy döntött, maradjak mellette. 2009-ben ismét úgy látta, túlnőtte magát az iroda, ezért külön cégekre osztódtunk, mellette pedig már csak *Várlaki Erzsébet* és a mindenkori vándorok dolgoztak tovább. Ekkor férjemmel dolgoztam tovább a Geva Bt.-ben. Imre halálát követően 2012-ben fia, *Makovecz Benjamin* hívására mentem vissza a Makonába, ahol azóta is dolgozom. Nagyon örültem a lehetőségnek, hiszen más úgy dolgozni valahol, hogy hívják, és más úgy, hogy ottragad az ember.

Hihetetlen kitartás jellemezte Imre pályájának kezdeti időszakát. A szocialista

Balra: Családi ház, Solymár, 1991 (fotó: Zsitva Tibor) • fent és lent: Belvárosi Aukciósház múzeuma, Budapest, Köztársaság tér, 1998–99 (fotó: Dénes Eszter)

oktatáspolitikának köszönhetően számtalanszor végigtanulta a szakmát, mégsem hagyta magát letéríteni az útról. Mennyivel egyszerűbb volt annak, aki a gimnázium után öt évvel csak kisétált az egyetemről!

Visszanézve jobb lett volna, ha a technikumban nem a téglakötéseket gyakorlom, hanem gimnáziumba megyek alapműveltséget és nyelveket tanulni. Rendkívül zavart, hogy a csoporttársaim jobbnál jobb gimnáziumokból jöttek, ezért inkább az ő tankönyveiket forgattam, amíg ők a szakma alapjaival ismerkedtek. Nehezen viseltem, hogy helyhiány miatt elutasítottak az egyetemről, a főiskolai diplomát követően pedig egy évig nagyon kemény válságban voltam, hogy hogyan, merre tovább. Meg kellett érlelődnie bennem a gondolatnak, hogy csak tervezéssel szeretnék foglalkozni. Így visszanézve lehet, hogy egyenesnek látszik az út, amit megtettem, de valójában sok kanyar volt benne. Ami az egyetemi éveimet illeti, két nevet feltétlenül megemlítenék: *Cs. Tompos Erzsébetét,* akinek építészettörténeti előadásai magával ragadták az embert, és *Török Ferencét,* aki nemcsak tehetséges építész, hanem kiváló tanár lévén, finom intelligenciával engedte kibontakozni legmerészebb elképzeléseinket a tervezési feladatok során.

Milyen emlékeket őriz a nagy tervezőirodákról? A jelentősebb egykori műtermek általánosan ismertek, de felépítésükről, a tervezési folyamatról, szervezeti működésükről nagyon keveset tudunk.

A Közti egy kicsit túlszervezett állami tervezőiroda volt. Téma szerint – például színház- vagy kórházépítészet – alakultak műtermek. Külön iroda intézte a szerződéseket, a feladatokat pedig előre kiosztották a kiválasztott rangidős építésznek, akinek a keze alá a munka nagyságához mérten fölülről jelöltek ki megfelelő számú tervezőtársat. Lehetett tudni, hogy ha valakit megbíztak egy adott volumenű feladattal, akkor azért később nagy valószínűséggel Ybl-díjat fog kapni. Ez volt az első olyan iroda, ahol nem volt se szerkesztő, se műszaki rajzoló, csak építészmérnökök, és abból is a legjavát válogatták ki az egyetemről. Még a tervezés megkezdése előtt fel kellett mérni a munkára fordítandó napok számát, onnan visszaszámolva pedig az egyharmadán belül az igazgatótanács elé kellett vinni a tervet. Itt építészetileg bírálták, majd a főmérnöki tanácson épületszerkezettani és épületfizikai szempontból vizsgálták a munkát. A határidőkkel fél napot se lehetett késni, az teljes prémiummegvonással járt volna. A tervet már néhány nappal előtte le kellett adni a dokumentációs osztálynak, amely összeállította a dokumentációt. Egy példány a meóra került, ahol átvizsgálták a tervet, és utólag leosztályozták. A legkülönlegesebb, legtöbb embert mozgósító feladat annak idején a Budapesti Sportcsarnok tervezése volt. Orosz típustervekre alapult a tervezés, negyvenen dolgoztunk rajta. Az egész irodát átszervezték, kötelező túlórát rendeltek el. Mindennap fél kilenctől este fél nyolcig dolgoztunk, és az irodavezető napjában kétszer ellenőrizte, ki mit rajzolt, és értékelte a teljesítményt. Emlékszem, kétségbe voltam esve, hogy ha egész idő alatt azon dolgoztam, hogy 50 centivel arrébb rakjam az előző nap berajzolt oszlopokat, akkor vajon hányast ér az aznapi munkám…

József Attila Gimnázium és tornacsarnok, Makó, 1998–99 (fotó: Szántó Tamás)

A túlszabályozottság miatt nem volt nagyon merev ez a rendszer?

A rendnek mindig van előnye: az ember kiegyensúlyozottabb, ha szervezetten haladnak a dolgok. Tulajdonképpen itt megvoltak a tárgyi és a személyi feltételei annak, hogy jól mehessen a munka. Minden tervezési feladatnak volt egy felelős tervezője, aki a tényleges tervezési részért felelt, és egy létesítményfelelőse, aki a tervező válláról levéve a terhet, koordinálta a munkát, és egyeztetett a hatóságokkal és a társtervezőkkel. Ugyanakkor kemény hierarchia uralkodott: mindig csak a legidősebb kolléga tervezhetett. Harmincöt évesen kaptam az első önálló munkámat, a Déryné Színház Asbóth utcai stúdiószínházát. Az iroda főépítésze *Jánossy György* volt, aki igazi mesterként, nemegyszer az asztalunkhoz leülve beszélgetett velünk, kezdő építészekkel. Amikor úgy tűnt, hogy át tudok menni Makovecz műtermébe, nagyon sajnálkoztak a személyzetisek, mert már éppen kaptam volna egy óvodatervezést. Ekkor harminchét éves voltam. Összességében egyébként szép munkákban vettem részt, például az Operaház, a Nemzeti Múzeum, vagy a nyíregyházi Móricz Zsigmond Színház rekonstrukciójában, ez utóbbi kettőnél Siklós Mária mellett mint társtervező.

Eddigi pályája során belekóstolt a műemlékvédelembe, a várostervezésbe, dolgozhatott a Mester mellett, majd önállóan. A családi házakon túl a középületek tervezésének szinte valamennyi ágában közreműködött – színház, tornacsarnok, egészségház, közhivatalok háza, uszoda, gyógyfürdő stb. –, míg ma már egy építész örülhet, ha pályája során egy-két nagyobb feladattal vagy részfeladattal megbízzák. Igaz, a Vándoriskolában kivételezett helyzetben vannak a fiatalok e tekintetben is.

Családi ház, Budapest, 2000 (fotó: Zsitva Tibor)

Érdekes, hogy ezt mi annak idején máshogy éltük meg. A háború után a mi mestereink korosztályának rengeteg tervezési feladat jutott. Amikor mi is színre léptünk, akkor ők még javában aktívak voltak, és szó sem volt arról, hogy igyekeznének átadni a helyüket. A Köztiben azt tapasztaltam, hogy az ember bizony még harminc év fölött is szerkesztőként dolgozhat. Amikor átkerültem a Makonába, láttam, hogy a nálam jóval fiatalabbak már önálló munkákat csinálhatnak. Ezek a fiatalok – kétség nem fér hozzá – rendkívül tehetségesek és rátermettek voltak, de a tervezőintézetekben elsajátítható tervfeldolgozási rutin hiányzott belőlük. A feldolgozások szigorú ütemezése, a zsűrizések, számonkérések ezeken a helyeken általánosak voltak, míg Imrénél a bizalom alapján készültek, és mentek ki a tervek. Makovecz Imre hihetetlen eleganciával irányított bennünket, szellemi alapot biztosítva a tervezéshez. A mai napig csodálom, hogy olyan bizalommal viseltetett a fiatalok iránt: mindenkinek megadta a lehetőséget az önálló tervezésre.

Annak az építésznek, aki nem vesz részt egy nagyobb kiviteli terv feldolgozásában, pótolhatatlan hiányosságokkal kell később szembenéznie. Manapság a pályázatok többsége a fióknak készül, felelősség nélkül – a kidolgozás minőségénél csak a jellemre lehet hagyatkozni. A számítógép önkényes dolgairól nem is beszélve.

A kiviteli terv feldolgozása része a szakma elsajátításának, az építészeti megoldások kibontását, a szerkezeti csomópontok megoldását és a társtervezőkkel való közös munkát tanulni kell, melyhez kevés az egye-

Magyar Faipar Székháza, Budapest, tanulmányterv, 2004

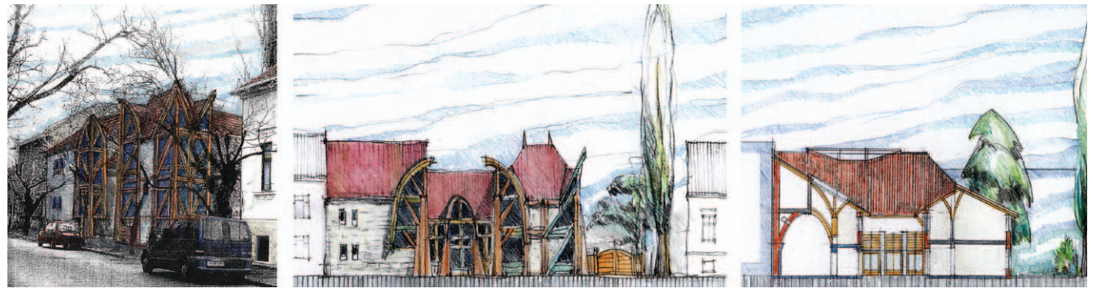

Családi ház, Budapest, 2005 (fotó: Zsitva Tibor)

temen elsajátított tudás. A számítógépes rajzolás ma már nem nélkülözhető, de nem helyettesíti a tervezést, amely szabadkézzel, skicceken kell hogy történjék. Nem véletlenül mondta Imre, hogy a számítógéphez addig nem szabadna leülni, amíg nincs kész a vázlatterv. A teljes koncepció átlátása nélkül nem szabad a csomópontokkal foglalkozni. A tervezés elején bizony a ceruzát kell használni. A számítógépes feldolgozás a tervezési munka folyamatát zavarja meg, nem lehet addig részletrajzokkal bíbelődni, amíg a terv nem áll össze építészetileg.

Ön a kezdetektől végigkísérte a Vándoriskola alakulását. Hogyan tudott együtt dolgozni a vándorokkal, lát-e fejlődést, okozott-e valamilyen visszaesést a számítógépes feldolgozás megjelenése?

Családi ház, Eger, 2005 (fotó: Gerencsér Judit)

Ha a Közti munkarendjéből veszem a hasonlatot, akkor Imre volt a tervező, én meg igyekeztem mellette valamennyire létesítményfelelősként közreműködni. Várlaki Erzsébettel mint nagy tudású, alapos szerkesztővel kiválóan lehetett együtt dolgozni, a metszeteket szinte művészi szinten készítette el. Azon munkálkodtunk, hogy az alaprajzon minden a helyére kerüljön, ne lássa kárát a forma a funkciónak, hanem a megfelelő szinten szimbiózisban legyenek. A Vándoriskolával kapcsolatban már a kezdetekkor úgy láttam, hogy az a féléves intervallum, amit egy mesternél eltölt valaki, nagyon kevés, főleg nagy munkák esetén. Az első egy-két hónap a kölcsönös megismerés ideje, látnunk kell, kinek mi az erőssége, gyöngéje, mi az, amiben fejlődnie kell. Ezért már akkor is úgy gondoltam, hogy vándorépítészként legalább egy évet kell eltölteni egy irodában. A Vándoriskola rendszerében is tettenérhető Makovecz zsenialitása. Nemcsak a vándorok tanulnak ugyanis, de mi is, szinte fölfrissítik az ember tudását, rálátását a dolgokra, ezért én mindig is örültem a közös munkáknak.

Makovecz Imre elvárásként tűzte tanítványai elé, hogy ne csináljanak Makovecz-házat. Mellette dolgozni a formakészséget, fantáziát fejlesztő, rendkívüli adomány volt. Ön, aki megtalálta saját útját, hogy látja: ebben a helyzetben könnyebb vagy nehezebb volt rálelnie egyéni stílusára?

Amikor az ember a saját útját keresi, hihetetlen nagy bizonytalanságot élhet át. Elindultam a tervezéssel, eljutottam egy darabig, aztán félredobtam az egészet, és újrakezdtem, egy másik irányba haladva. Látom, hogy mit csinálsz: elkezdesz rajzolni, és akkor ráütsz a kezedre, majd újat kezdesz. Ne csináld ezt – jegyezte meg egyszer Imre. Ha nincs rám hatással, akkor miért vagyok itt, ha meg nagy hatással van rám, akkor meg nyilván nem azon az úton fogok menni, amelyet egyedül járnék.

Nagyon kevesen vannak itt a Kecske utcában és szélesebb körben is, akik így tudnak rajzolni. Honnan ered a rajz szeretete? Hol, hogyan csiszolta rajztudását?

Hatodik osztályosként rajongtam Kovács Margit keramikus munkáiért. Testvéremmel a messzi bányából cipeltük haza az agyagot, amiből igyekeztem mindenfélét csinálni, köztük kis Kovács Margit-szobrokat. Szombathelyen nem volt lehetőség keramikus mellett tanulni, így apám elvitt Jaksa István festőművész rajziskolájába. Jaksa, akivel apám baráti viszonyt ápolt, elismert nagybányai festő volt, és mellesleg kiválóan hegedült. Nagyon szívesen emlékszem vissza az ott eltöltött időre. Hozzám az akvarellel szemben az olajfestés állt közelebb, egyszerű, tiszta vonalaival. Amikor a technikumba kerültem, ez a képzés megszakadt, az ott oktatott szabadkézi rajz pedig sajnos nem lépte túl egy általános iskolai önképzőkör színvonalát. De nemcsak a rajzot, hanem a belsőépítészetet is hiányoltam a tanulmányaim során, sőt, utóbbit még az egyetemen is teljesen külön kezelték az építészettől, mondván, hogy az az iparművészek feladata.

Tervezett belsőépítészetet?

Sajnos nem. De régebben lehetett a családi házakhoz kertet tervezni, azokat megcsináltam, nagyon szeretem a növényeket.

Mi a véleménye a mai építészetről?

Sokszor azt látom, hogy az alapgondolat a megvalósultnál sokkal jobb épületet rejtett. Egyértelmű, hogy nem lehet ma ugyanazt felépíteni, mint száz éve, de a kortárs nem lehet egyenlő a provokatívval. Hiányolom a mai építészetből, hogy a város szövetébe gyakran egyáltalán nem akar beleépülni, hanem tudatosan konfrontálódik, holott a harmóniára kellene törekednünk. Ráadásul erős színvonalbeli különbség is érződik a régi és a kortárs alkotások között.

Manapság egy építész nem elég bátor, ha nem csinál valami polgárpukkasztót. A szerény illeszkedés nem korszerű. Ma egyszerűen nem divat viselkedni. Az építész egyetemi oktatásban gyakran esik szó a hely szelleméről, a diplomán, vagy a való életben született tervek viszont legtöbbször éppen hogy gyógyíthatatlan sebeket ejtenek a szövetben.

A tervezés során először összegyűjt az ember minden információt, benyomást, lehetőséget, görgeti, akár egy nagy hógolyót, majd abból lassan, nagyon lassan kibontakozik, hogy mit is lehet ezzel kezdeni. Meg kell idézni a hely szellemét, és tudni kell, hogy a megbízónak valójában mire van szüksége, mert az sokszor ellentétes azzal, amit szeretne. Mindez lassan kezd formát ölteni. Sok munkát kell beleölni, mert ha ez nincs, vagy nem kellő mértékű, meglátszik a végeredményen. A ráfordított munka elégtelenségét látom a sebeket ejtő házakon. Az organikus építészetnek az a lényege, hogy a múltat összeköti a jövővel. Benne van a szüleim, nagy- és dédszüleim iránti tisztelet, és itt látszik a mai kor problémája: nem ismerjük a gyökereinket. A mai társadalom azt sugallja, hogy nem fontos a család, a nagycsalád különösen nem. Így viszont nagyon nehéz a világban elhelyeznie magát az embernek. Az építészet pedig a társadalom pontos tükre.

Melyek azok az épületek, amelyek a megrendelő, vagy a történet miatt a legkedvesebbek közé tartoznak?

Megadatott, hogy néhány házam kivitelezésében a férjem is részt vett mint műszaki ellenőr. Igazi mérnökemberként a kivitelező mellett a tervezőtől is számon kérte a legmagasabb színvonalat, az utolsó részletrajznál is. Az így megvalósult épületek számomra a legkedvesebbek. Ilyen a János Zsigmond utcai családi ház, Egerben a Faggyas utcai családi ház, vagy a Mezey-ház Solymáron. Amikor egy családi házba hazatérő megbízómtól azt hallom, hogy olyan, mintha pihenni vagy üdülni menne, az a legnagyobb dicséret, és egyben visszaigazolás a jól végzett munkáról.

Azt szokták mondani, hogy minden épület kivitelezésénél kell legalább egy ember, aki él-hal érte.

Ezért különleges hely Makó, ahol a polgármester bizony keményen megküzdött azért, hogy Makovecz Imrével terveztethessen, mert tudta, hogy építészetileg a legmagasabb színvonalon kell megvalósulniuk a város új épületeinek. Elszántságának és tisztánlátásának köszönhetően Makónak kiugrási lehetőséget ad Makovecz építészete, amely ugyanazt nyújthatja majd, mint *Gaudí* Barcelonának.

Most milyen munkán dolgozik?

Jelenleg egy németországi lótakarmánygyár és malom tervein dolgozom. Ez jutalommunka számomra: *Pongor Lászlóval* – a

Fent: családi ház, Devecser, a vörösiszap-katasztrófa utáni újjáépítés, 2011
lent: borház, Bodrogszentes, 2011–13

maga intelligenciájával, finom humorával, jó nyelvtudásával – együtt dolgozni mindig élmény. Ennél a munkánál szabadnak érzem magam, ráadásul benne vannak az őseim is, mert az ember ugye mindig visszatér a családjához. Anyai ágon a dédapámnak ugyanis malma volt a Murán Graz fölött. Úgy érzem, hogy egy kicsit neki is tervezem, úgy is néz ki, mint egy régi malom.

Ma különösen divat megkülönböztetni építésznőket, könyv is jelent meg ilyen címmel. Való igaz, hogy – bár mára felborult a nemek aránya az építészképzésben – a férfiak uralta gyakorló építészek körében kevés hölgy van, aki az alkotótevékenységet az ezzel járó konfrontációval és az örökös küzdelemmel dacolva a legmagasabb fokon végzi, miközben család és hivatás között is ideális egyensúlyt alakít ki. Mit tanácsol a pályakezdőknek?

Nincs világosan kijelölt út, nagyon göröngyös, és nem könnyű. Amikor a technikumba tizennégy évesen bekerültem, azzal szembesültem, hogy ez a férfiak terepe, és bizony nem lesz könnyű talpon maradni. Tény, hogy sokan férfias szakmának tekintik az építészetet, de én úgy gondolom, hogy női és férfi látásmód egyenrangú, és megvan a helye és szerepe. Az is igaz, hogy ez a hivatás egész embert kíván, és nagyon nehéz egyensúlyozni, hogy helytálljunk a szakmánk területén, és a családunk se szenvedje meg. Nyilvánvaló, hogy nekik is áldozatokat kell hozniuk, mert másképp nem megy. Mindig vannak nehézségek, ma sem könnyebb, vagy éppen más okból nehéz, de azért meg lehet küzdeni. De nemcsak küzdelemről van szó, sok szépséget rejt magában ez a szakma, amelyben mindig közösségben alkothatunk. A lényeg nem az, hogy milyen kitüntetést kap az ember – bár természetesen jólesik az elismerés –, hanem az, hogy rendben elvégezze a rábízott feladatot, összhangban önmagával, saját, belső indíttatásával.

Az interjút készítették: Kravár Ágnes, Mike Diána, Füzes András, Dénes Eszter

(Buváti: Budapesti Városépítési Tervező Intézet • Vasiterv: Vas Megyei Tervező Vállalat • Közti: Középülettervező Vállalat • Váti: Városépítési Tervező Iroda)

Hetvenszobás szállodaegyüttes, Várpalota, koncepcióterv, 2008

Családi ház, Kistarcsa, 2013

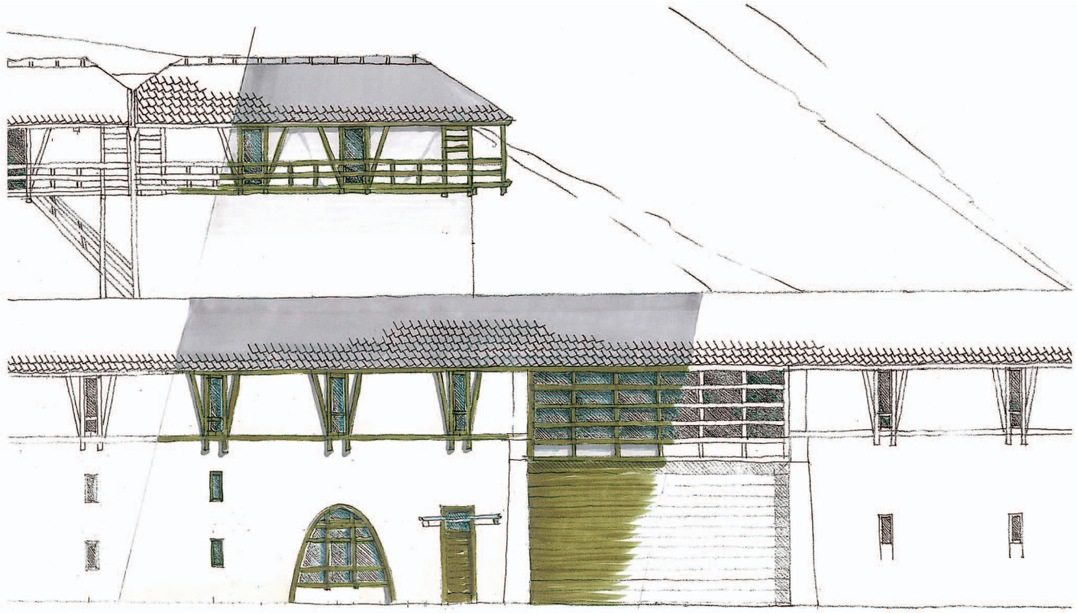

Dielheim, Ebert-malom, vázlatrajzok; a végleges változatot a legalsó kép mutatja.

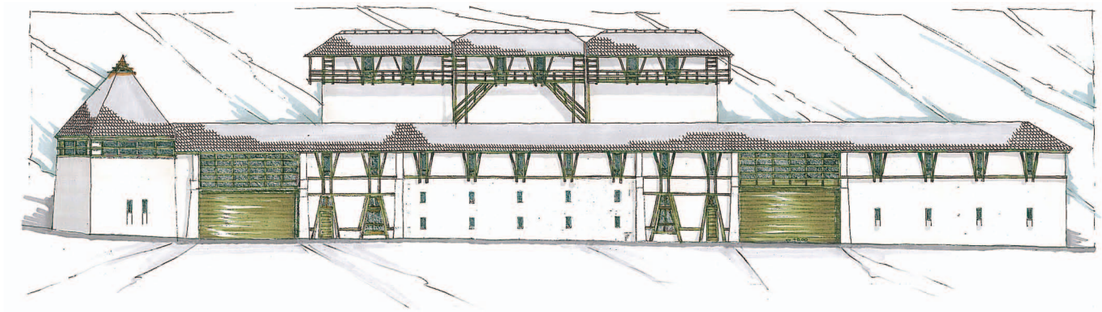

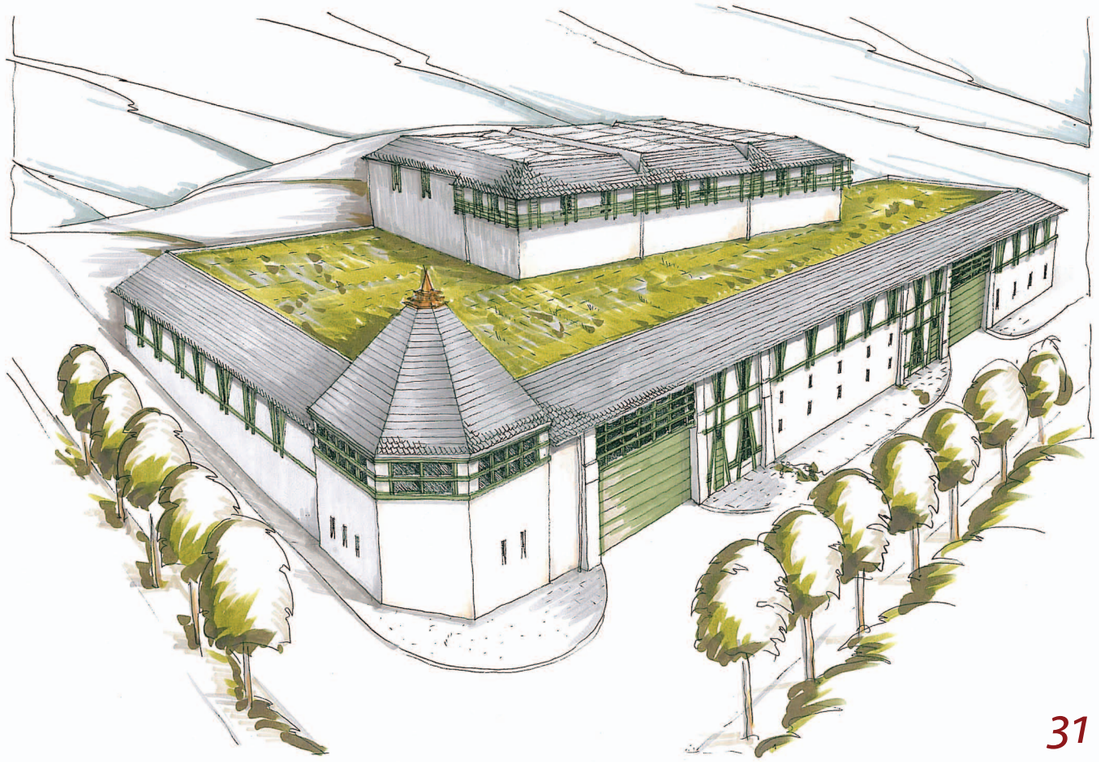

VÁRLAKI ERZSÉBET HETVEN ÉVES

BESZÉLGETÉS AZ ÜNNEPELTTEL

Makovecz Imre 1959-ben szerzett építészmérnöki diplomát a Műegyetemen. Ön három évvel később, 1962-ben került a Mester mellé építésztechnikusként. Mit takar ez a beosztás tulajdonképpen?

Építésztechnikusként végeztem az Ybl Miklós Építőipari Technikumban 1962-ben. Ez a képzés ma már nem létezik. Annak idején az építészetet mint szakmát, és az építészetoktatást meghatározta a tervezőszerkesztő-rajzoló hármasának hierarchiája. Az első stáció a műszaki rajzoló volt, akinek egy rövid tanfolyamot kellett elvégeznie. A technikus a tervező és a rajzoló között helyezkedett el. Mi rendelkeztünk valamennyi szakmai képzettséggel, mindenre volt egy kis rálátásunk, tervezési és kivitelezési szinten egyaránt. Mindennek csúcsán állt az építészmérnök, aki a házat tervezte. A technikus a kellő alapismeretek birtokában tudott hozzáfogni a tervek feldolgozásához, folyamatos kapcsolatban állt a tervezővel. A rajzoló – persze voltak kivételek – szemrebbenés nélkül rajzolta a pauszra, amit elé tettek, bár sokszor nem tudta, mi is az. Gyönyörűen megcsinált mindent, olykor még az odatévedt hajszálat is kihúzta tussal.

Melyek egy jó kiviteli terv ismérvei?

Kiviteli tervként én nem a saját terveimet dolgoztam fel, ezért csak ebből a szempontból van erre rálátásom. A szakmában eltöltött közel ötven év tapasztalata alapján úgy vélem: a legfontosabb, hogy felfedjük térben a ház minden zegét-zugát, ne maradjon előttünk sötét folt. Egy jó kiviteli tervhez fel kell boncolni a házat. Bizonyos fokig visszafelé gondolkodunk a feldolgozás közben, ezért a legfontosabb, hogy a geometriával tisztában legyünk. Amit térben ismerünk, azt tudjuk csak síkban megismertetni másokkal, ehhez pedig nagyon sok vázlatot, eltérő metszeteket és alaprajzokat kell készíteni. Csak ezt követően merülhetünk el a részletekben. Idetartozik még természetesen a meghatározott logikai rend szerinti kottázás, vagy a szakipari munkák összegyűjtése. *Makovecz Imre* tervei kapcsán én leginkább az íves faszerkezetekkel kerültem kapcsolatba, ezek konszignálása különleges feladat volt. A ragasztott fatartó még új szerkezetnek számított, akkoriban még sok minden kézzel készült az üzemekben. A ragasztott tartókat a kezdet kezdetén szegezetten, majd csavarozással csinálták. Egy íves szerkezetet több vékony, íves lamellából szerkesztettünk meg, mert azt gépesítés és a ragasztás technológiája híján kézzel is meg lehetett csinálni. Részletes kimutatást készítettünk az íves szerkezetekről, sugarakat és koordinátákat kellett meghatározni ahhoz, hogy megfelelő gyártmány szülessen. Mindez nem volt egyszerű feladat, de általában a kiviteli tervre érdemes több energiát fordítani, mert az megkönnyíti a tervező és a kivitelező dolgát is. Nem szabad sajnálni az időt a kiviteli terv maximális kidolgozására. A legfontosabb, hogy térben gondolkodjunk, és igyekezzünk úgy összeállítani az anyagot, hogy azt egy rajzot olvasni tudó szakember átlássa, megértse, és el tudja képzelni a megvalósítandó épületet. Annak idején mi nem dolgoztunk számítógéppel, de úgy tudom, annak a feldolgozási módnak is ugyanezeket a szempontokat kell követnie.

Hogyan zajlott egy terv feldolgozása? A technikum elvégzése után ön egy olyan ember mellé került, aki a hivatalos kánont építészetében és gondolkodásában egyaránt rögtön fölrúgta furcsa, zsaluzott betonfelületeivel és ragasztott tartóival. Milyen volt Makovecz Imre munkatársaként a pályakezdő szerkesztő élete?

Az, hogy valójában ki mellé kerültem, az első pillanatban még nem derült ki. Eredetileg statikus-szerkesztő szerettem volna lenni, de ott a létszám már telített volt, így fogtak és belöktek egy szobába. Dermedten álltam, hiszen éppen azt akartam elkerülni, hogy építész-szerkesztő legyek. Ez 1962 őszén történt. Ekkor Makovecz Imre 27 éves volt, azon a tavaszon ment át a Buvátiból a Szövtervbe. Abban az időben az volt a szokás, hogy minden tervező mellett dolgozott egy szerkesztő, és az egész csoportnak volt egy rajzolója. Úgy adódott, hogy Imre mellé kerültem, egymásra merőlegesen állt az asztalunk. Először nagyon meg voltam rémülve, akkor még nem ismertem fel, hogy ez egy különleges dolog, hiszen a technikumban, a hatvanas évek elején, mit tudtunk mi az építészetről… Elég hosszú időnek kellett eltelnie ahhoz, hogy rádöbbenjek: itt bizony másról van szó. Sokat bukdácsoltam, gyakorlatom nem volt, de több szempontból is szerencsésnek tartom, hogy rögtön Imre mellett kezdtem. Így nem süllyedtem bele az általános építészeti útvesztőkbe, hiszen például a Szövterv akkor nem az Építésügyi, hanem a Mezőgazdasági Minisztérium alá tartozott. Ez a minisztérium igen jó kapcsolatot ápolt az építészekkel, és a tervezés szempontjából is többet engedett, mint az a túlszabályozott építési rendben történt.

Hol volt helyileg ez az iroda?

Az Astoria Szállóval átellenben, ahol most a félemeleten fogászati rendelő üzemel. Ez a társaság viszonylag nagy szabadságot élvezett az Építésügyi Minisztérium alá tartozó tervezőirodákhoz képest. Barátja, *Kovách István* hívására valószínűleg Imre is ezért ment át az óriási vízfejként működő Buvátiból, ahol igen kevés terv valósult meg, és azok sem éppen úgy…

A Szövterv milyen megbízásokat kapott?

Általában a téeszek, a mezőgazdaság területéről jöttek a megbízások: egy vendéglő vidékre, vagy például akkor kezdődött az úgynevezett áruházprogram, amelynek keretében havonta készült el egy-egy újabb áruház kiviteli terve. Akkor ezeket nagyon gyorsan lezavarták, sokkal megengedőbb volt a szövetkezetekhez tartozó intézmények engedélyezési procedúrája. Hatósági engedélyekre ugyan itt is szükség volt, de ezek korántsem vettek annyi időt igénybe, mint manapság, amikor már szinte elvész az ember a papírokban. Akkor főleg rajzokat készítettünk. Bizony olyan is előfordult, hogy a műleírást Imre a pausznak az oldalára írta szabadkézzel, és ez abszolút elfogadható volt, hiszen tartalmazta az anyagokat, a tájolást, és a funkció leírását.

Az Erdei Művelődési Ház műleírása a szakági munkarészekkel együtt három írott oldal volt.

A Szövtervhez hasonlóan a Pilisi Parkerdő is egy kicsit ilyen külterülete volt az építésztervezésnek, de lássuk be, az volt inkább a normális menetrendje a dolgoknak. Imre szerette a kisebb csoportosulásokat, mert ott nem volt annyira felpumpálva az adminisztráció. A szocialista építésügynek ugyanis az volt az egyik rákfenéje, hogy mindenki mindenben részt akart venni, egy engedélyhez is rengeteg felesleges, hozzá nem értő ember aláírása kellett. Ezek a kisebb csoportok, ahol nem kellett ennyiféle dologra koncentrálni, sokkal inkább működőképeseknek bizonyultak. Imre azért is szerette, mert egyrészt nagyobb tervezési szabadsága volt, másrészt pedig nem tartottak olyan sokáig az engedélyezések, hiszen mindenkinek érdekében állt megvalósítani a terveket. A nagyobb szervezetekben, amelyek az Építésügyi Minisztérium alá tartoztak, inkább csak a fióknak dolgoztak, Imre azonban a megvalósulásra koncentrált.

Hogyan zajlott a tervezési folyamat? Imre adott útmutatást vagy részletrajzokat a kiviteli tervhez, vagy teljesen önállóan kellett dolgozni az ő vázlatai alapján?

Mivel egymás mellett volt az asztalunk, bármikor kérdezhettem. Gyakorlat nélkül, 18 évesen természetes volt, hogy iszonyú sületlenségeket csináltam. Ő mindig ránézett a rajzokra, de nem adott konkrét utasításokat, csak kérte, hogy még gondolkozzak rajtuk egy kicsit. Voltak praktikus tanácsai, például: „Hogyha rajzol, akkor ne a kezét meg a ceruzát nézze, hanem hogy hova akar eljutni". Ezek az útmutatások soha nem voltak bántóak. Imre híres volt arról, hogy nagyon pontosan fogalmazott, nagyon pontosan átlátott mindent, és ezt mindig a megfelelő formában adta az ember tudtára. Igaz, hogy később, amikor már elvesztette a türelmét, előfordult, hogy az ember kicsit összerezzent. A tervet Imre átadta feldolgozásra, általában vázlatokat. Még a kezdet kezdetén előfordult, hogy skiccpauszra szabadkézzel felrajzolta a százas léptékű alaprajzot, a metszetet, a homlokzatot. Aztán menet közben alakultak a dolgok. Természetesen megbeszéltük, hogy mit akar ebből csinálni, többnyire rá is volt írva, és aszerint, hogy kiviteli vagy engedélyezési terv készült-e, nekiálltam. Ha pedig valamit nem értettem belőle, akkor megkérdeztem.

Technikailag sem szólt bele, hogy például hány metszet készüljön egy adott épületről?

Nem. Nagyon fontosnak éreztem, hogy sok metszetet csináljak. Visegrádra tervezte *Eisler Péter* családi házát, amely egy egyszerű, fachwerkes szerkezetű, többszintes ház, de igen bonyolult az elhelyezkedése a terepen. Arról például tíz metszet készült. Rendszerint sok metszetet csináltam, ez részben saját magamnak is kontroll volt. Nem akartam olyan helyzetbe kerülni, hogy a háznak van egy része, amiről nekem nincs tudomásom. Imre nem mondta meg, mit kell hozzátenni, azt azonban tudtam, mi a határidő, amit azonban én rendszerint lekéstem. Tőle hallottam először azt, hogy a legjobb múzsa a határidő.

Mindig vázlatterveket kellett feldolgozni?

Még a Szövtervben előfordult, hogy ötvenes, azaz nagyobb részletezettségű léptékben felrajzolta az alaprajzot, a metszetet és a homlokzatot, de azt is szabadkézzel. Vonalzót nem nagyon használt, hiszen annyira jól rajzolt, hogy neki ez nem volt követelmény. Annak idején először a fejesvonalzó volt az alapeszközünk. Emlékszem, egyszer, ahogy mellettem jártak ki-be az ajtón, nekimentek a fejesvonalzómnak, ami kettéhasította a szinte kész rajzomat. Az nagyon fájdalmas volt. Aztán később jött a párhuzamvonalzó.

Előfordult, hogy azt mondta valamire: ezt nem tudom lerajzolni, nem értem, vagy nem tudom elképzelni?

Nem, ilyen nem volt, de ha lett is volna, nem mertem volna megmondani. Imre mindig segített, ha valamit nem értettem. Előfordult olyan is, hogy otthon titokban modellt csináltam valamihez, és másnap már boldogan rajzoltam.

A kivitelezés folyamatában együtt vettek részt?

A kiviteli tervek elkészítésével nem zárult le a folyamat. Imre rendszeresen lejárt mű-

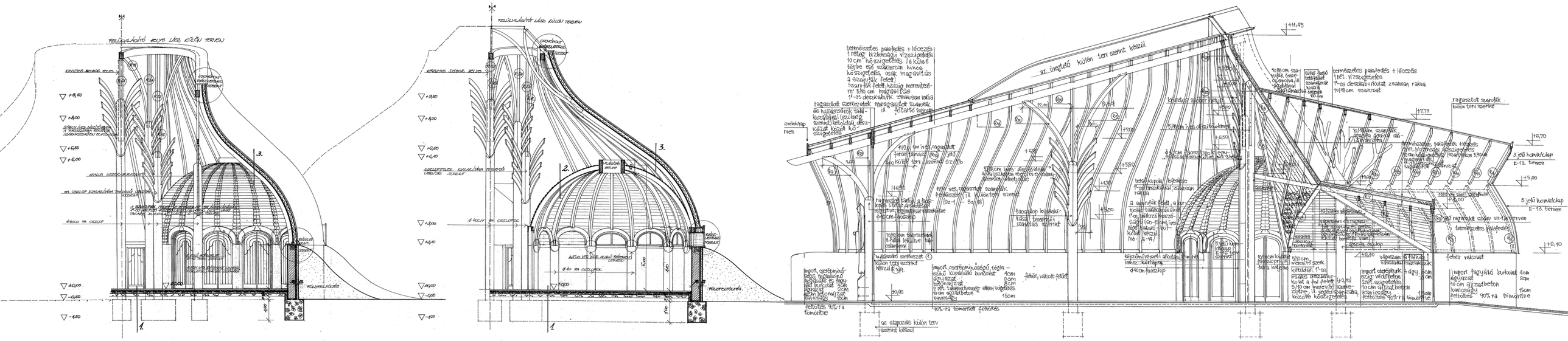

A paksi templom metszetei, építész: Makovecz Imre, szerkesztő: Várlaki Erzsébet, 1987–1991.

vezetni, nagyon sok időt töltött el az építkezéseken. A kivitelezőnek gyakran problémát okozott egy-egy íves zsaluzás, főleg, ha korábban nem látott ilyet. Imre sok időt töltött a helyszínen, ezért jó kapcsolata volt a kivitelezőkkel, így ők mindent meg is tettek, mert felismerték, hogy itt most valami új dolog készül. A paksi templom építésénél én is többször jelen voltam, mert ott a ragasztott tartók elhelyezésébe eléggé beavatott. A Pilisi Parkerdőnél pedig, mivel a központ Visegrádon volt, a Trabantommal mentünk a helyszínre, ha szükség volt rá.

Hogyan kerültek át a Pilisi Parkerdőhöz?

A Szövtervben is volt tervbírálat. Hetente be kellett mutatni a tervet a főmérnöknek és a megbízóknak – többnyire téeszelnököknek –, akik általában tudomásul vették, hogy itt valami kivételes dolog készül, és támogatták Imrét. Jött azonban egy új főmérnök, akivel sok konfliktusa volt, ezért kénytelen volt innen eljönni. Éppen nyaraltam, amikor Imre egy helyszínbejárás során beugrott hozzánk Fűzfőre, hogy elújságolja a hírt. Ekkor már kilenc és fél éve dolgoztunk együtt, egyértelmű volt számomra, hogy felkérésére vele megyek a Vátihoz.

Természetes volt,
hogy az építész viszi a szerkesztőjét?

Bevett szokás volt, hogy egy építész mellett dolgozott egy szerkesztő. Ha sok évig dolgoztak együtt, akkor ismerték egymás rigolyáit, tehetségét, és ha bevált a munkakapcsolat, akkor azt hosszú távon igyekeztek fenntartani. Imre szólt a főmérnöknek, hogy együtt érkeznénk. A Váti ekkor főleg műemlékekkel foglalkozott, ahová Imrét, aki ekkor már ismert építész volt, nem lehetett betagozni, így kapott egy külön csoportot. Itt dolgozott például *Nagy Ervin, Gerle János, Kravár Ágnes, Gerencsér Judit, Komjáthy Attila,* és egy rövid ideig *Zsitva Tibor* is. Sajnos a Sárospataki Művelődési Ház kapcsán súlyos konfliktusok adódtak, amelyek hátterében az állt, hogy az irodavezető elhitte a rosszindulatú, minden alapot nélkülöző pletykát, miszerint Imre a pozíciójára tör. Hét év után ezért átkerültünk a Pilisi Parkerdőhöz, ahol egy rendkívüli ember volt az igazgató, *dr. Madas László,* aki – felismerve Imre zsenialitását – nagy erővel támogatta őt. A Budapesti Erdészetnél kaptunk egy kis helyiséget, és amikor elindult egy építkezés, együtt jártunk ki Visegrádra. Ez nagyon szép időszak volt. Hét év után Madas László nyugdíjba ment, az új igazgató pedig emberileg és szakmailag is más vonalat képviselt. Az Apátkúti-völgybe tervezett vadászházat például, amelyhez még nem volt kész kiviteli terv, Imre tudtán kívül elkezdték építeni. Ennél a pontnál már nem volt kérdés, hogy innen a Lánchíd utcai, Nagy Ervin által szervezett maszek gmk-hoz csatlakozunk.

Milyen változásokat hozott ez az új felállás?

Amit eddig elmeséltem, az a kemény szocializmusban zajlott, és az életem nagyobb részét ez határozta meg, nem a „maszek" világ. Ezért meglehetősen nagy megkönnyebbülést jelentett, amikor úgy ötvenévesen egy szabadabban lélegző helyzetbe kerültünk. Akkor kezdődött a kisszövetkezeti, majd gmk-s időszak. A Lánchíd utcai helyiség körülbelül 5-6 asztalból állt, elég szűkös volt. A végében Imrének volt egy vasúti fülkét idéző, magas padokkal körülvett tárgyalóasztala, amit *Mezei Gábor* tervezett. Ez egy földszinti helyiség volt, utcára néző portállal. Nagyon érdekes időszak volt, kevés állami, de rengeteg magánmegbízással. Előfordult, hogy este még benn kellett maradni. Pont én ültem a kirakatban, és amikor este égett még a villany, bebámultak, sőt volt, aki a mellékhelyiséget kereste nálunk, meg aki turistairodának nézett minket. Előfordult, hogy az utcán leültek a lépcsőre, és elkezdtek velem beszélgetni. Egyik kedvenc emlékem arról a környékről *Tandori Dezső,* aki ősszel mindig nagy zacskókkal jelent meg, és kirakta a fára a különböző madáreleségeket. Hozzá lehetett mérni az időt, ha ő megjelent, tudtuk, hogy 9 óra van. Egyszer estefelé kiváltó az ajtó, és belépett *Bessenyei Ferenc.* Olyan hangerővel mutatkozott be, hogy beleremegtek a falak. Elmondta, hogy ő úgy tudja, hogy itt „Makovecz-ablakokat" lehet venni, vagy rendelni, vagy kapni, és ő azt szeretne. Ez is egy aranyos történet.

A politikai változással,
a magánmegrendelők megjelenésével
változtak a munkakörülmények?
Kellett például számolni a határidők
szűkülésével?

A magánmegbízók – bizonyos ésszerű határok között – kivárták, amíg elkészül egy terv, hiszen szabad választásuk volt abban, hogy ki tervezze a házukat. Állami megbízás pedig ebben az időben nem volt jellemző. Az állami tervezőirodákban még komoly szankciók voltak, ha nem készült el valami időre. A magánszektorban ez nem volt ennyire éles, pályázatok pedig nem voltak.

Az utolsó időkben, amikor párhuzamosan
két feldolgozási kultúra volt jelen:
a számítógép, meg a kézi, azaz hagyományos, manufakturális jelleg, Imre beszélt
önnek a számítógépes feldolgozásról, volt
róla véleménye, vagy közös véleményük?

Nem beszélt róla. De tudom, hogy szívesebben alkalmazott hagyományos módszereket, akár az építésben, akár a feldolgozásban. Nem nagyon kedvelte, hogy nem összességében látta a terveket, egy kiviteli tervnél mondjuk csak egy alaprajzi darabot. Az áttekintési lehetőség kevesebb ugyanis a számítógépes rajzoknál, mint amikor az ember kiterített egy másfél négyzetméteres pauszpapírt. Abból rögtön lehetett látni, hogy mi hol van, és én magam is jobban észrevettem, hogy hol van az a részlet, amin még dolgozni kell. A kiviteli terv lényegéhez tartozik, hogy egyben lássa az ember, folytonos oda-vissza csatolásra van szükség. Egyben kell látni, át kell látni.

Volt-e olyan, hogy ön elégedetlen volt
a végeredménnyel, vagy az nagyon eltért
az eredeti elképzeléstől?

Olyan, hogy nagyon más lett a végeredmény, nem fordulhatott elő, mert akkor Imre közbelépett volna. De az megtörtént, hogy az ember nem fejezett be egy tervet, legalábbis volt, hogy úgy éreztem, még mindig tudnék rajzolni részleteket. De a kiviteli tervnél nem a részletek megrajzolását szeretném hangsúlyozni, hanem a dolgok átlátását, hiszen akkor tudja az ember, hogy mi az, amit részletként meg kell rajzolni. Nagyon sok energiát kell belefektetni abba, hogy egy terv korrekt legyen, és jó kivitel szülessen belőle. Néha Imre rám is szólt, hogy abba kell már hagyni, de én még mindig úgy éreztem, hogy valamit még tudatni kell a kivitelezővel.

Van kedvenc, ön által szerkesztett épülete?

A kedvenc épületem a siófoki evangélikus templom. Ez egy viszonylag kis léptékű, jól áttekinthető épület, amelynél az építtetőkkel nagyon jó barátságba kerültünk. Szívesen szerkesztettem a népligeti ökumenikus templom tervét is, amely végül nem valósult meg. Azt hiszem, alig volt olyan épület, amelyet nem szívesen dolgoztam fel. Szerettem a kiviteli tervet, jobban, mint az engedélyezési tervet. Úgy éreztem, hogy az engedélyezési tervhez több művészi érzék kell, mert azt el kell tudni adni, de a kiviteli terv konkrét, megfogható dolgokról szól. Szerettem belemélyedni a tervekbe.

Hány Makovecz-házat szerkesztett
ez alatt a közel 50 év alatt?

Eszembe se jutott megszámolni. Sokat. Előfordult ugyan, hogy más is szerkesztett neki, de ritkán. Imrétől nagyon sokat tanultam. A butaságaimat mindig úgy javította ki, hogy azzal nekem ne okozzon sokkot. Mindenkivel szemben rendkívül jóindulatú volt. Szakmailag, bár sosem rajzolt elő semmit, tőle tanultam meg, hogyan kell kiviteli tervet készíteni.

A Vándoriskolán 2014 tavaszán
tartott előadás szerkesztett változata.
Moderátor: Csernyus Lőrinc

PUSKÁS AKADÉMIA • PANCHO ARÉNA

STADION- ÉS EMBERÉPÍTÉS

fotók: Dénes György

„A sport nemcsak testnevelés, hanem a léleknek is az egyik legerőteljesebb nevelőeszköze. A sport a test útján nyitja meg a lelket."
Szent-Györgyi Albert

Telt ház előtt zajlott a Puskás Akadémia stadionjának áprilisi átadóünnepsége és első hivatalos mérkőzése. A Pancho Aréna, amely *Puskás Ferenc,* az Aranycsapat, majd a Real Madrid legendás játékosának spanyol becenevét viseli, ifjúsági meccsel debütált, hangsúlyozva, hogy a létesítmény elsősorban a jövőt jelentő utánpótlásnak épült. Mindemellett a Puskás Akadémia FC immár NB I-es csapata is itt játssza majd hazai találkozóit. Az *Országépítő* 2013/2-es számában már ismertettük a stadion építésének történetét és építészeti kialakítását, amely a magyar szerves építészet hírét viszi a nagyvilágba. Ebben a számunkban az itt folyó nevelőmunkát kívánjuk bemutatni, amelyről méltatlanul kevés szó esik a hazai médiumokban. Az akadémisták életéről és az itteni képzésről *Feszthammer Réka* gyógytornász és sportfizioterapeutával, valamint *Baboss Botond* kollégiumi nevelőtanár és katolikus világi lelkipásztori kisegítővel beszélgetett Dénes Eszter és Dobrosi Tamás.

A fővárostól negyven kilométerre fekvő felcsúti labdarúgó utánpótlás-nevelő központot a legendás névadó, Puskás Ferenc 80. születésnapján, 2007. április 1-én avatták fel ünnepélyesen az UEFA-elnök küldöttének és futballhírességeknek a jelenlétében. Akkor vette fel az akadémia a legismertebb magyar nevét a Puskás család engedélye, és azóta is élő támogatása révén. Az akadémia alapítója, *Orbán Viktor* miniszterelnök az avatóünnepségen így fogalmazott: „Csak úgy támasztható fel a magyar futball, ha helyben, alulról építkezve megteszünk mindent az új futballgenerációk igényes, magas szintű neveléséért. Létrehoztunk hát egy labdarúgó-akadémiát támogatóink segítségével. Nemcsak a magunk örömére, hanem azért, hogy jó futballistákat neveljünk, akik aztán az egész magyar labdarúgásnak hasznára lehetnek. Az Akadémián futballhoz igazított tantervvel, de emelt szintű nyelvtanulással, a sport jellemformáló erejét is használva fejlődhetnek a legtehetségesebb fiatalok. Mi itt elsősorban embereket nevelünk, akik ráadásul kitűnően futballoznak."A sport, azon belül a labdarúgás megszerettetése már óvodás korban elkezdődik. Később a helyi sportegyesületé a főszerep, az utánpótlásképzés csúcspontja pedig az akadémia. Hogy kik kerülhetnek egy ilyen intézménybe? A Puskás Akadémia felkarolja az ország bármely pontjáról érkező tehetséges, futballszerető fiatalokat. Együttműködik kisebb és nagyobb egyesületekkel, klubokkal. A leendő növendékek általában a partneregyesületek ajánlásával kerülhetnek Felcsútra, vagy az országos kiválasztón nyújtott teljesítményükkel hívhatják fel magukra a figyelmet. Egy szakmai stáb bírálja el a jelentkezéseket, amelynek része egy alapos orvosi szűrővizsgálat is. Az akadémiára csak a legtehetségesebbek kerülhetnek. Ők céljaik eléréséért rengeteg gyakorlást vállalnak, az Akadémia részéről pedig odafigyelést és minőségi munkát várnak el. Ehhez a Puskás Akadémia a legkiválóbb szakembereket biztosítja, amellett, hogy a gyakorlás korszerű, európai szintű lehetőségeit nyújtja. Az itt folyó képzést mindenki díjmentesen veheti igénybe, sőt, ösztöndíjban is részesülhet. Az Akadémia szakmai központ és szellemi műhely is – névadójának sportmúltja és személyisége tiszteletet parancsoló és példaértékű minden tag előtt. A képzés bentlakásos kollégiumi rendszerben folyik – több mint száz, 12 és 19 év közötti fiatal jár ide. A sportfoglalkozások speciális módszertan szerint folynak, korosztálynak és edzésformának megfelelően, egy szakmai testület által összeállított program alapján. Többek között egyedi gyakorlópálya-rendszer, élettani labor is segíti a szakmai munkát. A játékosok folyamatos sportorvosi és élettani kontroll alatt fejlődnek, emellett kiemelt gondot fordítanak pszichológiai-mentális fejlesztésükre is. Reggel héttől este tízig szoros napirend szerint folyik a képzés, hétfőtől szombatig tartanak a programok. Ezen kívül nemzetközi tornákon és edzőtáborokban is részt vesznek a hallgatók. Az intézmény hetedik éve rendezi a Puskás–Suzuki Kupa ifjúsági labdarúgótornát, amely a korosztály egyik legrangosabb eseményévé nőtte ki magát. A Puskás Ferenc pályafutásához erősen kötődő külföldi klubok, például a Real Madrid, a Panathinaikosz rendszeres szereplése révén állandó megmérettetést, nemzetközi tapasztalatokat biztosít a diákok számára. Az Akadémia szakmai együttműködési megállapodást kötött az NB I-ben szereplő Videoton FC-vel, amelynek révén az intézményből kikerülő legtehetségesebb fiataloknak egyenes út vezet az első osztályig, majd onnan akár a külföldi szerződésig.

Mindemellett általános iskolai vagy középiskolai tanulmányokat folytatnak. Hogyan fér bele mindez az idejükbe?

Az Akadémia igyekszik helyben megoldani a növendékek oktatását a szűkös szabadidő miatt– feleli Baboss Botond. – A diákok nincsenek elkülönítve a többi tanulótól: nem egy hermetikusan zárt közösségben nevelkednek, sportolnak és tanulnak, hanem a helyi oktatási intézményekbe járó fiatalokkal együtt. Két éve kezdte meg

működését az Akadémia külsősök előtt is nyitott saját középiskolája, a mezőgazdasági és vendéglátó-ipari szakmákat oktató Letenyey Lajos Szakközépiskola és Szakiskola, amely az új tanévtől már gimnáziumi osztályt is indít. A másik partnerintézményünk pedig a felcsúti Endresz György Általános Iskola. Fontos, hogy a sporttal párhuzamosan diákjaink – képességükhöz mérten – a lehető legjobban teljesítsenek a tanulmányok terén is. Van, aki a kiváló sportteljesítmény mellett kimagasló eredményt ér el tanulmányaiban is, példát mutatva társainak. Van, akinek gyengébb a tanulmányi eredménye, ugyanakkor ő adja a legjobb gólpasszokat. Napi másfél órát tesz ki a kötelező tanulószoba, ha éppen nincs lecke, akkor a könyvtárunkból hozok könyvet, hogy ne a telefonok „simogatásával" teljen az idő. Fontos, hogy nem kizárólag a minél jobb labdarúgók képzését tűzte ki célul az intézmény vezetése. Olyan fiatalokat szeretne nevelni, akik az élet más területén is megállják a helyüket.

A sport sok esetben a társadalmi beilleszkedés, a mélyszegénységből való kitörés egyetlen lehetősége.

A tehetségek sorsát a szívükön viselő testnevelőtanároknak és lelkes edzőknek köszönhetően hátrányos helyzetű térségekből is érkeznek tanulók az Akadémiára. Fontos megemlíteni, hogy a Puskás Akadémia és a Real Madrid Alapítvány Real Tanoda – Felcsúti Sportiskola az Egyenlő esélyekért néven létrehozott egy hátrányos helyzetű, rászoruló gyermekeket támogató oktatási programot, amely több mint száz diákkal kezdte meg működését. *Emilio Butragueno,* a királyi gárda egykori játékosa a spanyol klub képviseletében a Közép-Európában egyedülálló megállapodás megkötésekor a teljes erőbedobással való küzdésre, a kudarcok elviselésére és elfogadására, és a tiszteletre helyezte a hangsúlyt. Egymás megismerése és az elfogadás fontos szerephez jutott az intézményben – veszi át a szót Feszthammer Réka. – Néhány hete az NB I-es csapatunk különleges, és végtelenül kedves felkérésnek tett eleget: fogyatékkal élő fiatalok látogattak el hozzánk, és baráti mérkőzést játszottak csapatunkkal, ami mindannyiunk számára felejthetetlen élményt adott.

Míg egykor az edző és – jó esetben – a masszőr volt jelen egy csapat felkészülésénél, ma modern, komplex szemléletet képviselve Felcsúton sportfizioterapeuta is figyelemmel kíséri és segíti a játékosok fejlődését, gyógyulását.

Minden szezont egy átfogó orvosi és mozgásszervi vizsgálattal kezdünk, amely pontos képet ad a játékosok állapotáról. Mozgásukat, erejüket, koordinációjukat, és egyéb készségüket, képességüket figyelembe véve személyre szabva segítjük fejlődésüket. Nagy hangsúlyt fektetünk a sérülések megelőzésére. Ha a sérülés mégis bekövetkezik, akkor a gyors diagnózist és ellátást követően kezdjük el a rehabilitációs munkát. Természetesen más a tennivaló, ha például lágyrészsérülésről van szó, és más, ha egy komoly műtétre készítjük fel sérült játékosunkat. Kezelésük, rehabilitációjuk során egyetlen pillanatra sem felejthetjük el, hogy jövőjük, karrierjük, megélhetésük, de mindenekfelett egészségük múlik a munkánkon.

Pethe Attila felvétele (SkyViewAir.com)

Egy komoly sérülésből akár teljesen fel lehet épülni?

A sérülés korai ellátásánál minden perc számít. A késlekedés napokkal, hetekkel hosszabbíthatja meg a gyógyulás idejét. A rehabilitációból elcsent egyetlen hét pedig teljes visszaesést, vagy új sérülést eredményezhet. Orvosi hátterünknek köszönhetően, magas színvonalú diagnosztikus módszerek segítségével, valamint az Akadémián végzett rehabilitációs munkával teljes felépülés érhető el. Ehhez azonban folyamatos monitorozás és nem utolsósorban állandó jelenlét szükséges.

A 21. század sportja mennyiben különbözik az elődökétől?

A kettő összehasonlíthatatlan. Más az iram, a technika, a felszerelés. Elég, ha a mostani és az 50 évvel ezelőtti olimpiai teljesítményekre gondolunk. Tökéletesedtek a diagnosztikai és edzésmódszerek is. A számítógépes elemzés segítségével ma már a játékos térbeni mozgását elemzik. Láthatóvá válik, miben tér el a mozgás az ideálistól, és ennek megfelelően korrigálják azt. Az Akadémia célja, hogy szakmai központként működve a játékosok mozgását, fejlődését tudományosan elemezze, publikálja.

Nehéz sztárfutballistának készülő kamaszokat nevelni?

A gyerekek sokszor nehezményezik a szigorú szabályokat, azok következetes betartatását. Sokat beszélgetünk arról, hogy a szabályok értünk vannak, nem pedig ellenünk, a saját magunk, közösségeink és egyéb értékeink védelmében hoztuk meg őket. Természetes gyermeki reakció, hogy a fiatalok meg szeretnék magukat különböztetni, kivételes bánásmódot szeretnének elérni, és igen nehezen viselik, ha a felnőtt az ő aktuális ellenfelükért is megtesz valamit – mondja Baboss Botond. – Minden gyermekkel kapcsolatban kell lennünk, ismernünk kell őket, hogy bízzanak bennünk és hozzánk forduljanak, ha szükségét érzik – teszi hozzá Feszthammer Réka. Sokszor csak beszélgetni szeretnének velünk. Ilyenkor leülünk a pálya szélére, és meghallgatjuk őket. Tulajdonképpen velük élünk itt, hiszen több időt töltünk együtt, mint saját családunkkal –mondja mosolyogva.

Mi a kollégiumi nevelőtanárok szerepe, a fennmaradó szűkös szabadidőben milyen támogatást tudnak nyújtani a családtól távol nevelkedő fiataloknak?

A diákokat nem csak a sportkarrierre, hanem az azon túli civil életre is fel kell készíteni, hogy eredményes, családszerető felnőttekké váljanak. A nyugodt háttér megteremtése mellett a lelkek megerősítése is fontos. A sportsikerek és kudarcok feldolgozását támogató mentálhigiénés kolléganő és a pszichológus mellett a kollégium vezetője református lelkészként, magam pedig katolikus világi lelkipásztori kisegítőként veszek részt a fiatalok lelki gondozásában – mondja Baboss Botond. Az egykori Kozma-kúriából átalakított kollégium épületében található az intézmény felújított kápolnája, amely mindennap várja a fiatalokat. Előfordul, hogy valaki nem bírja a távolságot a családtól, és emiatt kilép a kötelékből. Éppen ezért igyekszünk mindenkivel személyes, bizalomra épülő kapcsolatot kialakítani. Az esetleges nehézségek leküzdését segíti az az erő is, amelyet a szép eredmények, a szülői megerősítés, és nem utolsósorban az egyre bővülő, igényes és egyedi

építészeti környezet nyújt. Mindez azt sugallja, hogy van jövője mindannak, ami itt folyik, és amiért az alapító, a nevelők, az edzők, a támogatók és a kiszolgáló személyzet egy emberként küzd.

Mi a legnagyobb kihívás a kollégiumi nevelőtanár és hitoktató munkájában?

Munkám igazi kihívása, hogy keresztény válaszainkat úgy juttassam el az arra nyitott szívű növendékeinkhez, hogy azok belső meggyőződéseikké váljanak, majd pedig tetteikben is megnyilvánuljanak. Ehhez azonban hitelessé kell válnom a szemükben, hiszen mindannyian tapasztaltuk, hogy a gyerekeknek a legnehezebb hazudni. Igen rövid idő alatt kiderül, ha valaki csak pózol, vagy bort iszik és vizet prédikál.

A külvilág – a politikai csatározásokon túl – az intézmény működésével, létének szükségességével, és az itt folyó nevelőmunkával szemben sokáig bizalmatlan volt.

Az igazi áttörést a stadion építése hozta meg. Rengeteg az érdeklődő. Hetenként többször szervezünk Akadémia-körutat. Ezen a közel kétórás bejáráson idegenvezetéssel kísérve bárki megtekintheti épületeinket kívül-belül, sőt, a szurkolók elől elzárt területeket – díszpáholy, öltözők, kispad, elnökségi tárgyaló, Puskás-relikviák múzeuma, kápolna – is megmutatjuk, hogy át lehessen érezni az itteni hangulatot. Nincsenek titkok, bárki láthatja, hogy zajlik itt az élet.

A magyar labdarúgás gyors és látványos felemelkedésének zálogai lehetnek a futballakadémiák, amelyekből évente, országos szinten közel 80 játékos kerül ki. Ez tíz év alatt 800 labdarúgót jelent, akik alapvető változást hozhatnak az NB I és az NB II színvonalában. A tapasztalatok alapján azonban egy oktatási intézmény eredményessége csak sok év után érzékelhető igazán. A Puskás Akadémia esetében azonban már most a hallgatókat motiváló, komoly sikerekről számolhatunk be.

A Puskás Akadémia minden korosztályos válogatottba rendszeresen ad játékosokat. *Gyurcsó Ádám* személyében, aki már a Videoton focistája, az A-válogatottban is játszó labdarúgóval büszkélkedhet. Négyen – Gyurcsó Ádám, *Kleinheisler László, Szolnoki Roland* és *Tar Zsolt* – már bemutatkoztak a Videoton NB I-es csapatában. Idén nem kevesebb mint tíz Puskás-akadémista kapott meghívót az U17-es magyar válogatott edzőtáborába. Az U19-es bajnokságra készülő válogatottba két játékosunk, *Lorentz Márton* és *Tóth László* került be; ők az Akadémia I. osztályban szereplő együttesének is tagjai. *Tajti Mátyás* tizenöt éves akadémistát pedig nem más, mint az FC Barcelona igazolta le.

FELCSÚT

Designed by archtiect Tamás Dobrosi, the brand new stadium of Puskás Academy, Pancho Arena, was inaugurated in April this year. Students of the youth development center are 12 to 19 years old and are provided high level athletic training and schooling in a tuition free residential system. The architecturally unique complex can be visited through guided tours.

KÉPZELT LÉNYEK KÖNYVE

M. NAGY SZILVIA RAJZAIRÓL ÉS SZOBRAIRÓL

Szöveg: Simon Károly, Sáros László
Fotó: Zsitva Tibor

M. Nagy Szilvia képeit, rajzait – de lehet, hogy pontosabb, ha víziókat, látomásokat említünk – méltatni nem könnyű, mert hozzá hasonló, vagy hasonlítható művészt – úgy a témaválasztásában, mint a kidolgozásában – alig találni a kortárs művészetben, de a művészettörténeti hasonlóságok is legfeljebb felszínesek. Világlátása, szemlélete abszolút eredeti. Rajzait, plasztikáit először látva (2003?) már megdöbbentem. Ezek őslényrekonstrukciók voltak, melyek őslénytani tudományos kutatások fosszíliái alapján készültek. Az ilyen rekonstrukciókat többnyire ismerjük. Általában nem művészi igénnyel készülnek, ami nem kritika, mert a tudományos objektivitás a cél, a méretek, arányok, izomtömegek vélhető elhelyezkedése stb. A Természettudományi Múzeum új épületrészének avatásához rendezett kiállításon sok ilyen rekonstrukciót láttam, s csak azt vettem tudomásul, hogy ez egy madárféle, de gigantikus lábakkal, hatalmas körmökkel, aztán hosszú gerincoszlop végén egy koponya rettenetes fogazattal, majd páncélosra emlékeztető állatok, töredékek. Hideg tények. Aztán hirtelen megtorpantam. Azt hittem, a lábam mellett ez a lény itt él. Olyan volt, mint egy jó nagy pulyka. Figyelmesen körbepillantottam, s láttam még néhány hasonlóan kiemelkedőt papírmaséból, viaszból. Csak az anyagok, amiből készültek, azok a natúr anyagok jelezték, hogy ezek mégsem élnek. Látván a hüledezésemet, bemutatták a közelben álldogáló alkotót. Egy szerény, mosolygós, nyúlánk, majdnem szégyenlős leányzó. Hihetetlen. Aztán mutattak még pár rajzot tőle az installációkon. Néhány méterről semmi különös, a rajz géppapír méretű. Közelebbről, majd egészen közelről azonban megdermed az ember. A hihetetlenül finom és pontos részleteket alig hiszi el a szem, s hogy ennek ellenére mégis tökéletesen egységes az egész, félreérthetelen benne a célratörés, nincs kalandozás, a legfinomabb részletek is „tudományosak", s mindemellett nem is a rajz – ahogy általában a műalkotást minősítjük – hanem az ábrázolt teremtmény az, ami szinte él. Ez a nagy titok: *az ábrázolható élet.* Gondoljunk csak arra, hány rettenetes kép készült például nagy emberekről, nagy pontossággal ábrázolt díszruhákban, kitüntetésekkel, csak éppen nem élnek. S milyen kevés az, amikor a látvány kevés eszközt használva is él, s minden realitása mellett talán szebb, mint a valóság (Holbein). Csak megerősödik bennem, hogy az élőlényekről készülő plasztikus rajz, vagy maga a szobor csak akkor él, ha az alkotó látja és érzi, mi van a felületen belül. Ez a lényeg. Az átélés.

M. Nagy Szilvia megismerésének ez az emléke pár perc volt csupán, mégis olyan esemény és élmény, amittudat alatt (s felett) végleg beköltözik a szemlélő elmébe.

Elhagyván a kiállítási teret, bújkált bennem az ördög. Tanári tapasztalatom diktálja, hogy sok esetben vannak fellángoló tehetségek, akik valami megmagyarázhatatlan okból – pedig mindennek van oka – kihunynak. Nem mondható végérvényesnek, de a fényes láng hajlamos elhalványodni. Talán így is lehet mondani: nem fejlődnek tovább. Túl szép volt ez, ahhoz, hogy el is higyjem, amit láttam.

Telnek az évek. Szilvia rajzol tovább, bővíti a kört, gazdagítja a látványt, újabb témákat vesz fel. Kiállít. Már sok kiállítása volt. Bőven termő, pedig az elképesztő részletgazdagság ennek a fordítottját sejtetné. Gyorsan dolgozik. Vajon ez hogy lehet?

Három dolog kell hozzá. Rendkívüli belső látás, nagyon erős szabad képzelet és tökéletes technikai tudás.

Kérdeztem tőle, hogyan jutott ide? Azt mondja, ameddig vissza tud emlékezni, rajzol.

Négyéves korában kirándultak Aggtelekre a szüleivel, megnézték a cseppkőbarlangot. Amikor hazamentek, rögtön rajzolni kezdett az utcán az aszfaltra. A szülei mondták a kissé elvont rajzra: *Hisz ezek cseppkövek!* Volt otthon egy akkora asztalkája, mint egy közepes méretű iskolai rajztábla; mindig „rendetlenség" volt rajta.

Eredetileg állatorvos szeretett volna lenni. Aztán képzőgimibe járt. Nem emelkedett ki, vagy nem vették észre. Érettségi után beiratkozott a Szarvasi Akadémiára, ahol a két vezető tanárra emlékszik vissza szívesen, *Gerzson Pál* festőművészre és *Makovecz Benjaminra,* a grafika tanárára. Aztán *Patay Lászlóra,* a tér és forma és az anatómia tanárára, aki sajnos csak egy évig tanította. Mosolyogva említi, hogy középiskolában nagyon utálta a hideg és száraz ábrázoló geometriát, itt pedig nagyon megkedvelte. Kérdem: a tárgy oktatója miatt? Igen – volt a válasz – de nem csak én, mindenki szerette. *Makovecz Benjamin* volt ez a tanár. Ennyi volt az alapkérdésre *(hogyan jutott*

Mennyei szarvas • A föld alatt élnek ezek a gyászos sorsú állatok, s minden vágyuk, hogy feljöhessenek a napvilágra. Tudnak beszélni, s a bányászokat kérik meg, hogy segítsék őket a felszínre. Eleinte úgy igyekeznek megvesztegetni őket, hogy mindenféle nemesfémet ígérnek nekik; ha ez nem vezet eredményre, zaklatják a munkásokat, mire azok könyörtelenül bezárják őket a bánya járataiba. Azt is beszélik, hogy a Mennyei Szarvasok olykor megkínozzák az embereket. A legenda azt is hozzáteszi, hogy a napfényben bűzös folyadékká változnak, amely elpusztítja az országot.

Hangyaoroszlán • Flaubert így határozta meg: *„… elöl oroszlán, hátul hangya, nemi szerve fordítva áll".* Apja húsevő, anyja pedig hüvelyeseket fogyaszt. Amikor a hangyaoroszlánt nemzik, kettős természetűnek nemzik; anyja természete miatt nem ehet húst, apjáé miatt viszont hüvelyeseket sem. Elpusztul, mert nincs tápláléka.

ide?) adott első válasza. Ennyitől azonban nem áll össze a kép, ennyi nem elég a kielégítő válaszhoz. Tudtam, hogy az egész intézménynek valamivel több szerepet kellett kapnia ahhoz, hogy azt csinálja, amit ma, s ami teljes alkotói habitusa kiteljesítésében segítette.

További kérdéseket tettem fel, ami végül közelebb vitt a megértéshez. Kérdeztem, mit tanultak, mik voltak a tantárgyak? Válasz: művészettörténet, építészettörténet, irodalomtörténet, zenetörténet, tér és forma, anatómia, mitológia és ikonográfia, számítástechnika, jogi ismeretek. Ez így nagyon szépen és logikusan összeállított rendszernek tekinthető. Kedvelte még a *Huszadik század* c. tantárgyat, illetve azok előadóit. Kurzusszerűen működött heti egy alkalommal, Makovecz Benjamin szervezte. E keretben tartott előadásokat *Csányi Vilmos* etológus, *Kecskeméti Tibor* paleontológus, *Abonyi Iván* asztrofizikus, *Gazda István* tudománytörténész, Makovecz Imre építész, *Gerle János* építész, *Pók Lajos* irodalomtörténész, *Kodolányi Gyula* költő… Már kezdünk közel kerülni a lényeghez, meg tudjuk magyarázni, *„hogyan jutott ide"* Szilvia.

I. Az etológia, paleontológia, anatómia összefüggései

II. A mitológia, az ikonográfia

III. Az asztrofizika, a csillagászat

Ez a különleges hármas a tudományoknak olyan összetétele, melyben az egyenkénti ismeretek és az ezek összekapcsolásából meríthető ismeret elvezethet az elmével és érzékekkel felfogható módon az idők kezdetéig, az élet ősformáihoz, az evolúció „kísérletező" szándékainak értéséhez egyrészt, másrészt a jövő lehetőségeihez, a civilizáció jelen helyzetének értéséhez és kritikájához, nem utolsósorban a már kikerülhetetlen kérdéskörhöz: a jövő civilizációja spontán alakulása nem folytatható. A kiszámíthatóság, a hosszú távra szóló tervezés immár kikerülhetetlen. Könnyű visszanézni – legalábbis úgy tűnik – s milyen nehéz előrenézni, pedig minden tudomány vágya ez. Belegondolni is félelmetes, s talán fel sem fogható, hogy egyes állatfajok százmillió évig, vagy annál is tovább léteztek a földön. A cápafélék négyszázötven millió éve változatlanok. Vajon miért? Mert a természetben egyensúly van, amely billenni kezd éppen az emberi beavatkozások következtében. Vajon megéri a magas kort az emberi faj?

A Föld múltjának, az élet keletkezésének, aztán az evolúció időtartama felfoghatatlan mélységének említése kapcsán lapozgattam Szilvia legújabb rajzait. Az egyikre – *Haokah* - azt a megjegyzést tettem, hogy a gyönyörű felhők alatt roppant messzeségbe látni, majd az egész égen áthúzódó sejtelmes fénycsík… ez nem is földi látvány. Talán a Solaris bolygót láthatták ilyennek az űrállomás ablakából. E közbevetés nagy lendületet adott a további *„hogy jutott ide"* kérdés feszegetésében. Kiderült, Szilvia nagyon szereti a scifit, annak is a klasszikus korszakát, az időszak kiváló íróit, melyben kétségtelen, a *Solaris* világhírűvé vált írója,

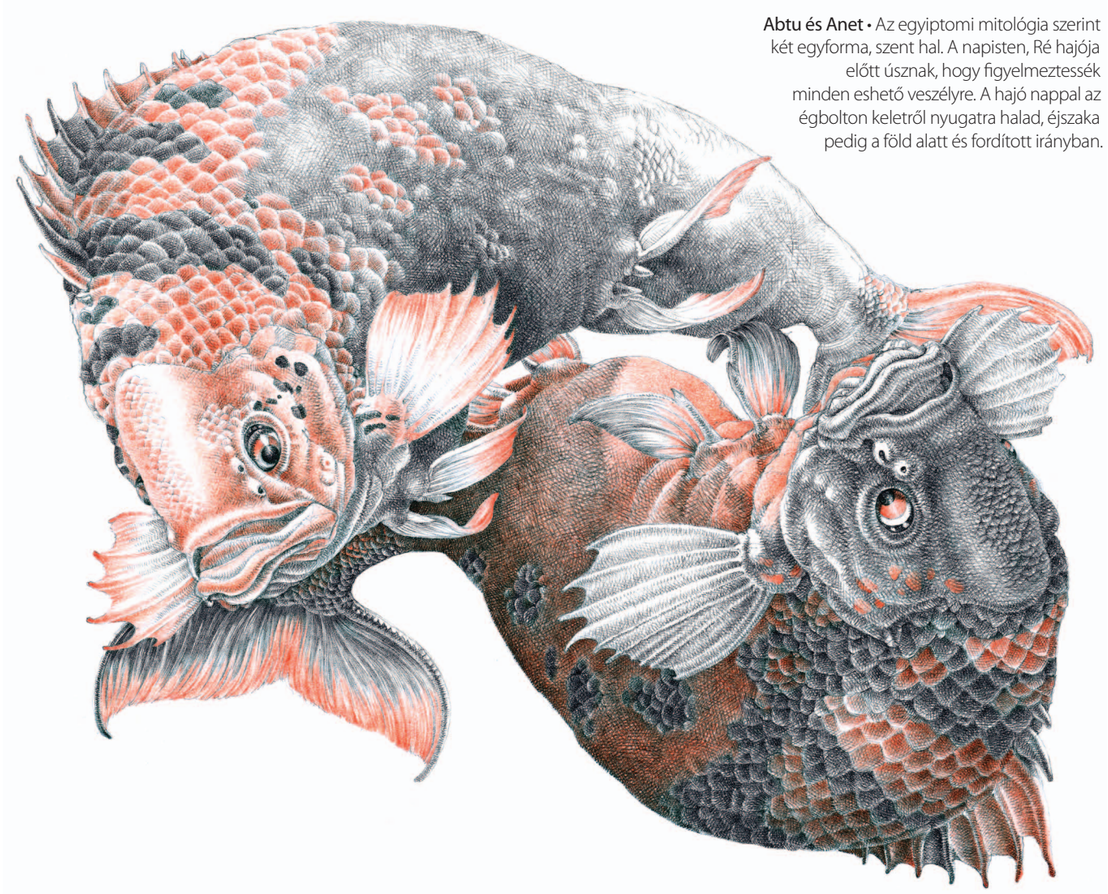

Abtu és Anet • Az egyiptomi mitológia szerint két egyforma, szent hal. A napisten, Ré hajója előtt úsznak, hogy figyelmeztessék minden eshető veszélyre. A hajó nappal az égbolton keletről nyugatra halad, éjszaka pedig a föld alatt és fordított irányban.

Mennyei kakas • Aranytollú madár a Mennyei Kakas, s napjában háromszor kukorékol. A férfi Világelv, a Jang elődje. Három lába van, s a Fuszang nevű fán fészkel.

(Szemben) **Minótaurosz** • A félig bika, félig ember Minótaurosz görög fabulája ősrégi mítoszok kései, esetlen változata, tehát még iszonyúbb álmok árnyképe.

Stanislaw Lem volt az éllovas. Az írást kétszer is megfilmesítették. Először *Tarkovszkíj* sikeresen, majd az amerikai változat, amely meg sem közelítette azt a hangulatot, amit Lem teremtett: a verbálisan kifejezhetetlen, de a körvonalazható mély gondolatokat. A Solaris különleges bolygó, egyetlen összefüggő óceán borítja a felszínét. A bolygó fölött űrhajó kering, kis létszámú kutatógárdával a fedélzeten. Sürgős segélyhívást küldenek, mert rendkívüli események történnek a hajón. A kutatók elméjének legmélyebb, mondhatni legrejtettebb zugaiban rejtőző lények valósággá válnak, személyükhöz kötődnek. A dolog kínosan érinti a tudósokat, bezárkóznak lényeikkel a szobáikba, mert levakarhatatlanok, elpusztíthatatlanok, bizonyos értelemben szégyellnivalók. A segítség – egy pilóta – megérkezik, s a tudósokat faggatni kezdi, mi is történik. Nincs válasz, csak annyi, hogy majd te is megtudod. Lassan kiderül, hogy az óceán lényegében egy hatalmas agy, belelát az emberek elméjének mélyébe, s materializálja azokat, melyek a kutatók közvetlen közelében jelennek meg. Nevezhetjük ezt a bolygó ismerkedési vágyának, a szeretet egy soha nem tapasztalt formájának, de mindenekelőtt kutatási vágynak. Rekonstruálja, megmodellezi az anyagtalan, de létező szellemet. Egyszer csak megjelenik egy tíz méter magas csecsemő, óriási mozdulatlan szemekkel az óceán felszínén. Rémületet keltő látvány. A Solaris észleli ezt, megérti, s rekonstruálja kisebb méretben, elevenebben. Tökéletesít.

Szilvia egy kis *Solaris* (női névnek sem lenne utolsó). Őslényrekonstrukciói, mitológiai alakjai már elszabadultak. Teljesen szabad fantáziája alkot olyan lényeket, melyek részben voltak, részben soha nem voltak, de lehettek volna. Legfőbb ihletője *Jorge Luis Borges.* Szilvia mitológiai lényeket is „materializál", az ősi emberi mélytudat teremtményeit, melyeket senki nem tett ilyen mértékben szemlélhetővé, főleg csak körülírni tudták. Borges művéből több mint kilencven lényt tett „láthatóvá". (Csak néhány a kedvenceim közül: *Egyszarvú, Annam tigrisei, A lernai hidra, C.S. Lewis álombeli hüllője, Behemoth, Gömb alakú állatok, Nimfák*…) A *láthatóság* kifejezés nem is pontos, talán jobb a láthatóságon túl az érzékelhetőség, mert ezek a lények – mint fentebb említésre került – élnek.

A *materializálódás* kifejezés tehát helytálló; a részletesség szinte túllép a lehetőségek határán. Kihegyezett 0,5-ös ceruzával vagy tűhegyesre faragott színes ceruzával dolgozik rézkarcszerűen. A plasztika vonalkázással készül a legfinomabb tónusokban, tónusváltásoknál is. A tónus teljes spektrumban van jelen, a leghalványabbtól a koromfeketéig. Sokan gondolhatnák, hogy ez őrült, minek ez a mániákus részletesség? (A megjegyzés sem véletlen, hiszen a mi korunk hadar és kapkod, vagy alaptalanul divatosan lebegteti a mondanivalóját, melyben szinte cél, hogy ne értsd, csak hallgasd.) Nos, ez az őrült részletesség nem is ábrázolási kérdés, de megismerési vágy a megfoghatóság határáig, az érinthetőségig.

Amikor teremti a lényeket, s a környezetet is hozzáteszi, gyorsan halad. A rendkívüli érdeklődés alapja a kutatásvágy és a szeretet, bármely banálisan hangzik is. Ez az ami hajtja, ezért nincs nyoma az ábrázolási technikájában erőlködésnek, pedig a hibátlan és értelmes plasztikai ábrázolás síkban a legnagyobb mestereknél sem egyszerű. Feltételezhető, hogy azon alkotók szemében, akik erre nem képesek, ez bíbelődésnek hat, s feltételezik, hogy rettentő hosszú időbe telik egy rajz, vagy egy plasztika elkészítése. (Ne felejtsük, a plasztikái hasonló színvonalúak.) Ide kívánkozik még egy „lehetetlen": hogy hogyan lehet a finom részletesség mellett ennyire tökéletes és hibátlan minden kompozíció, ami bizony az élmény fontos és szerves része.

Stanislaw Lemtől megkérdezték, hogy jutott eszébe a *Solaris.* Mennyit gondolkodott rajta? Kiderül, nem volt előzetes elképzelése, csak látomása, sejtése. Szavai szerint leült, belekezdett és megírta, rövid idő alatt, szinte javítás nélkül. Aztán még sorolhatnánk a példákat. Ide kívánkozik egy régebbi történet: *Stendhal* a több mint ötszáz oldalas *A pármai kolostort* (az utolsó műve volt) alig több mint egy hónap alatt írta. A kortárs *Balzac* szuperlatívusokban hetven oldalnyi (!) bírálatot írt róla (*Revue Parisienne* 1840 szept. 25-i szám), e méltatástól lett Stendhal híres, majd világhírű, maradandó.

Vajon hogyan lesz híres és méltó módon elismert, közismert M. Nagy Szilvia művészete? Már megérett rá.

Simon Károly

C. S. Lewis álombeli hüllője • „Három részből állt hát a lény, melyet csak egy darázsderék-féle sáv kötött össze;mintha nem is illett volna egymáshoz az a három rész, s mintha összetiporták volna őket. Egy óriás, soklábú, reszkető, idomtalan alak állt ott, közvetlenül a nem-ember nyomában. Árnyékuk egyetlen egybemosódó, roppant rémképként villódzott a hátuk mögött lévő sziklafalon."

Nimfák • Paracelsus szerint csak vízben álnek, ám a régiek különbséget tettek vízi, illetve szárazföldi nimfák között. A hamadriánok láthatatlan módon fákban éltek, s velük együtt pusztultak el. Más nimfákról az a hír kárta, hogy halhatatlanok.

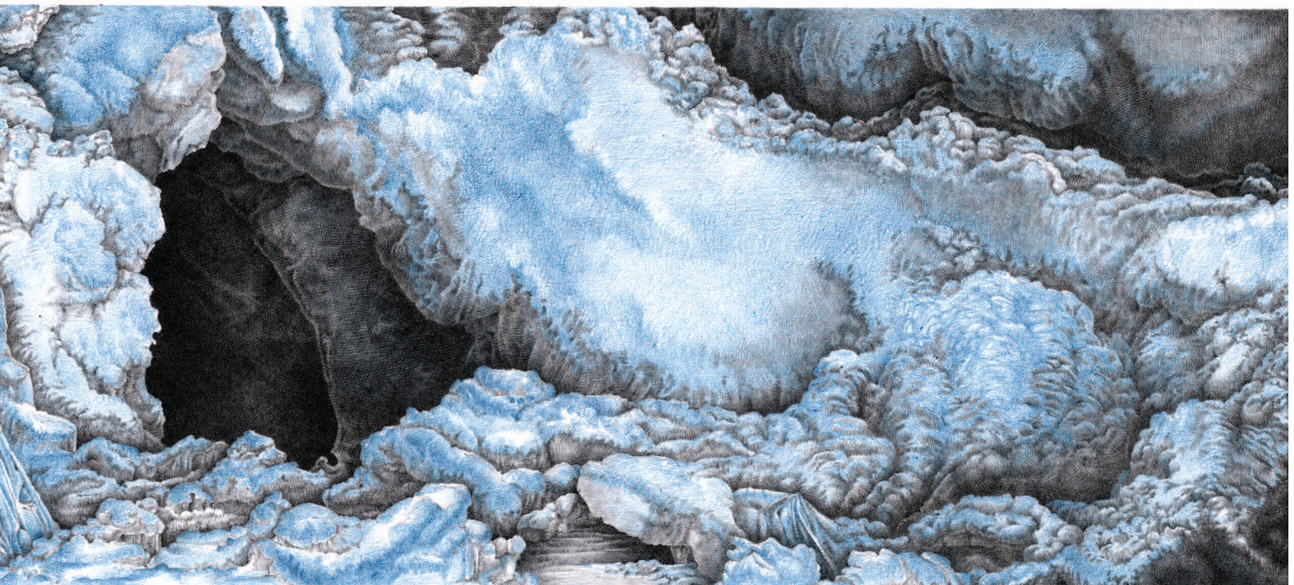

M. Nagy Szilvia most a felénél tart. Nem. Pontosítok, egy kicsit több mint a felénél. Tegnap még hatvannégynél. Mert összesen 120 van. Nem. Pontosítok, 120 *lesz*. Már majdnem kész volt, amikor rájött, hogy lehet ezeket jobban is. Sokkal jobban is. Mármint megrajzolni. Ezért aztán újrakezdte.

Nekem Borametz – a tatár bárányfű – tetszik a legjobban, neki meg Bahamut, vagy Behemót. Akkor lássuk ezt, mert mégis csak az Ő napja ez a mai.

Jorge Luis Borges: Képzelt lények könyve: *„BAHAMUT • Behemót híre eljutott Arábia sivatagjaiba, s ott átformálták, felnagyították a képét az emberek. Az egykori víziló, illetve elefánt helyére egy hal került, mely a feneketlen víz színén lebeg, a halra meg odaképzeltek egy bikát, a bikára meg egy rubinhegyet, a hegyre meg egy angyalt, az angyal fölé hat poklot, a poklok fölé a földet, a föld fölé pedig, hét eget. … ezt mondja róla egy legenda: „Isten megteremtette a földet, ám a földnek nem volt támasza, így a föld alá teremtett egy angyalt. Ám az angyalnak nem volt támasza, így az angyal lába alá teremtett egy rubinszirtet. Ám a szirtnek nem volt támasza, így a szirt alá teremtett egy bikát, melynek négyezer szeme, füle, orra, szája, nyelve és lába volt. Ám a bikának nem volt támasza, így a bika alá teremtett egy Bahamut nevű halat, a hal alá meg vizet tett, a víz alá sötétséget, ezen pedig, már nem jut túl az emberi értelem.*

Más szerzők szerint a földnek a víz a fundamentuma; a víznek a szirt; a szirtnek a bika nyaka; a bikának egy homokmeder; a homoknak Bahamut; Bahamutnak egy fojtó szél; a fojtó szélnek pedig, egy ködfelhő. Azt már nem tudni, hogy a ködfelhő min nyugszik.

…Az az elképzelés, hogy a szirt egy bikán nyugszik, a bika Bahamuton, Bahamut pedig valami máson, talán a kozmológiai istenérvet példázza, mely szerint minden ok feltételez egy megelőző okot, s a végtelen láncot elkerülendő, szükségszerűen léteznie kell egy első oknak."

De menjünk tovább a nyomozásban. Az oknyomozásban. Az első ok nyomozásában. Mert azért vannak ám itt nekem áthallások. Mert itt van például a Kentaur. Egyes írásmódokon „C"-vel. Emlékszem én egy ilyen könyvre is. Na, nem M. Nagy Szilviától, de M.-től. Meg Cs. V.-től. Mármint *Csányi Vilmostól.* Azóta tudom, hogy Kentaurok, egyes írásmódokon „C"-vel, márpedig vannak. Ja, mert azt még nem mondtam, hogy Kentaurja, egyes írásmódokon „C"-vel, neki is van. Mármint M. Nagy Szilviának. Meg Borgesnek.

Aztán egy másik áthallás. Egyszer kaptam egy könyvet. Amerikából hozták. A címe *After Man* volt, ami mondjuk, annyit tesz, hogy *az Ember után*. Úgy ötvenmillió évvel. Szóval mi lesz, ha már nem leszünk? Barátomnak ez annyira megtetszett, hogy kölcsönkérte. Csak évek múlva kaptam vissza. Ja, mert M. közben lefordította *Dougal Dixon* könyvét. Az én könyvemet. És ami a vicc, hogy ki is adták. Na, ez a könyv is egyfajta *Képzelt lények könyve.* És akkor aztán ezt – ezeket – meg is festette. Mármint az én egri szállodám festett kazettás álmennyezetére. Aminek a neve Flóra. *Hotel Flóra.* Micsoda képzavar.

Engem nem zavar a kép. Csak akkor zavar, ha azt akarják elhitetni velem, hogy azt csak úgy szabad látnom. Csakúgy, ahogyan ezt például filmekkel teszik. Nekem. Mondjuk egy karórás janicsárral az *Egri csillagokban.*

Nem. M. Nagy Szilvia nem ezt teszi. Ő mutat egy lehetségest. A TÖBBIT MEG RÁM BÍZZA. Ránk bízza. Ő CSAK rajzol és rajzol. Most képzelt lényeket. M. mellett. Emellett szobrokat készít. Fantasztikus szobrokat. Tollakból, pihékből, pikkelyekből, csontokból, miegyébből. Aztán meg újra rajzol. Lényeket. Elképzelt lényeket. Vagy igaziakat, amiket elképzel. Történetként, meseként.

Miért rajzol az ember ilyeneket? Mert elképzeli. Aztán megint elképzeli. És megint elképzeli. És, hogy ne felejtse el az előzőt, hát lerajzolja. Meg azért is, hogy megmutassa. Megmutassa, mit képzelt. Mert megmutatni jó. Mert megmutatni kell. Ezért is ez a mai kiállítás. A megmutatás ünnepe.

Ünnepeljük együtt a megmutatást. A képeket. Isten éltesse M. Nagy Szilviát.

A kiállítást megnyitom.

Budapest, 2012. november 27.

Sáros László György DLA

A VÁROS IDENTITÁSA

Meggyesi Tamás

A CSR Hungary *(Corporate Social Responsibility)* 2012-ben a környezeti és a társadalmi fenntarthatóság szempontjából – Budapest kivételével – 143, egyenként tízezer lakosnál nagyobb települést hasonlított össze, hogy kimutassa: melyik *„a legélhetőbb város”* ma Magyarországon. A felmérés során a Központi Statisztikai Hivatal adatait, a településeken folyamatban lévő, illetve tervbe vett fejlesztéseket, valamint a személyes látogatások tapasztalatait vetették össze. A lista élére Szolnok került. Az eredményen maga Szolnok városa, illetve lakói voltak a legjobban meglepődve. De értetlenül fogadták az eredményt a településfejlesztők és az építészek is, mert – mint kiderült – nemcsak a *környezetkultúra,* de pl. az *identitástudat* sem szerepelt az értékelés szempontjai között. Ezért nem árt, ha rákérdezünk: mik is az *élhető város* kritériumai? Ez a problematika elválaszthatatlan attól a kérdéstől, hogy miben áll egy település *identitása* és *karaktere.*

A *város* szó lehetséges jelzőinek ma már kultúr- és eszmetörténetük van. A modernizmus hőskorában, amikor mindent elölről akartunk kezdeni, az *élhető* város mindenekelőtt a régi meghaladását jelentette. Modelljei közt olyan szlogenszerű, formalista logók tűntek fel, mint pl. a *vertikális város* (az angolok *horizontális* jellegű kertvárosaival szemben), a *lineáris város,* a *funkcionális város, az autókor városa,* a *mobil város,* az *úszó város* stb., amik mindegyike egy-egy alternatív, de szebb jövőt hirdetett. Félő, hogy amikor ma a gazdaságosság, a fenntarthatóság, az ellátottság, a fejlődési potenciál stb. töltik be a korábbi modellek szerepét, ismét elsikkad a lényeg. Az, hogy *minden település egyszeri, megismételhetetlen jelenség,* személyiség, aminek joga van a létezéshez, és ami nem merül ki a gazdasági és műszaki alépítményben, de még talán a fizikai környezet minőségében sem. Ezért nem árt, ha a következőkben nem alulról felfelé, hanem felülről lefelé gondoljuk végig, mitől is élhető egy település, mitől válik élhetetlenné, és hogy mit értünk *identitáson.*

A jelenkori paradigmaváltás egyik kulcsszava a HELY. Erről *Heidegger* vagy *Norberg-Schulz* sokat írtak, de itt most csak három másik jelentős megközelítést emelek ki, amihez könnyű kapcsolódni. Ezek *Gaston Bachelard, Charles Foucault* és *Anthony Vidler.* Gaston Bachelard ad hangot először annak a tapasztalatnak, hogy emlékeink nem annyira az időhöz, mint inkább a helyhez kötődnek. E szerint a tér arra való, hogy megszámlálhatatlan bugyraiban összesűrítve őrizze az időt.[1] Híres könyvében *a szeretett terek* origójából, valamint a házból mint *„a világ nekünk kiutalt szegletéből”*[2] indul ki. A *saját tér* a biztonság és a boldogság fészke, és ha ez eltűnik, kialakul az otthontalanság érzése. Charles Foucault éppen ezeket a „hely-telen” helyeket, vagy „másfajta tereket” veszi szemügyre, amiket – az utópiákkal szemben – *heterorópiáknak* hív. Ide sorolja pl. a börtönt, a nyilvánosházakat, a kórházat, a pályaudvarokat stb., de külön csoportot alkotnak az idő megidézésére szakosodott terek, mint pl. a múzeumok, a színházak és mozik, vagy a rituális terek. Anthony Vidler Bachelard tradicionális, szerethető tereinek eltűnését siratja, és ehhez kapcsolódva felvázolja a modern otthontalanság és elidegenedés kialakulásának okait. A nagyvárosokban már nincsenek házak, a városlakók egymásra rakott dobozokban élnek, amik közt a természet is eltűnőben van. Mindhárom kutató a lakhatás feltételeinek tragikus megromlásáról ír, vagyis nem azt mutatják be, hogy miért élhetők, hanem éppen hogy miért *nem élhetőek* mai városaink.

Az élhetőség feltételei eszerint mélyebben gyökereznek embervoltunk természetében, aminek megromlását ezért aligha tudjuk orvosolni külsődleges eszközökkel. A nagyváros mint lakóhely élhetetlensége nyilván összefügg jelenkori kultúránk elidegenedésével. *Cságoly Ferenc* szerint a korszellem épp ellentétesen működik, mint a hely szelleme.[3] A *genius loci* térben kötött, de időben végtelen; a korszellem időben kötött, és térben végtelen. A természetes hely szelleme embertől független, ám a korszellem teljes egészében az emberi szellem terméke, és függetlenné válhat a hely szellemétől. Ami szemünk előtt zajlik, az Cságoly szerint *a korszellem és a hely szellemeinek háborúja.* A harc egyáltalán nincs eldöntve. A korszellem ugyanis változik és nehéz ellenállni neki, de a hely szelleme elvileg marad, bár fenyegetettsége növekszik. E háborúnak azonban nem kell szükségszerűen az egyik pusztulásával végződnie. *Kenneth Frampton* kritikai regionalizmusa épp arról szól, hogy hogyan lehet a két, látszólag egymást kizáró minőséget integrálni.[4] Lehet, hogy Szent Györgynek nem legyőznie kellene a sárkányt, hanem megszelídítenie, hogy munkára foghassa. Ezek után érdemes meggondolni, mit is jelent a hely szelleme, aminek eltűnése nemcsak környezetünk *szellemi elszegényedésével* jár, hanem az *élhetőséget* is befolyásolja.

[1] *Előszó.* Térpoétika. A *Helikon Irodalomtudományi Szemle* tematikus száma. Helikon, 2010/1–2, 1.

[2] Bachelard, 27.

[3] A hely szelleme, a korszellem és az építész személyisége közti összefüggéseket elemzi Cságoly Ferenc *Az építészeti mű szellemi determinációi* c. MTA doktori értekezésében (2003, kézirat), ahol a három tényező kölcsönhatásait saját épületein mutatja be.

[4] L. Kenneth Frampton: Kritikai regionalizmus: az ellenállás építészetének hat pontja. In: *A mérhető és a mérhetetlen* (szerk.: Kerékgyártó Béla). Tipotex, 2000.

Számunkra – legalábbis itt, a Kárpát-medencén belül – megkerülhetetlen *Hamvas Béla* megközelítése, amit *Az öt géniusz* című írásában fejt ki.[5] E szerint az öt géniusz: a ködös és fagyos észak, kelet a maga végtelen síkságaival, a mediterrán dél jovialitása, a polgárosult és gazdag nyugat, és mint önálló *genius:* Erdély kivétel nélkül minden tájunkon, településünkben és mentalitásunkban jelen vannak, *de nagyon különböző arányokban (1. ábra).* Ennek az öt alakzatnak a szövevényében való *részesedés* teszi a magyar embert és a magyar tájakat magyarrá.[6] Biztos, hogy ezért is érezzük magunkat „otthon”. Hozzáteszi azonban, hogy „A géniusz másik oldala, hogy démon. A magyar nép életének irányítója történetének legnagyobb részében, kifelé is, de főképpen befelé démoni gyűlölködés volt.”[7] „Mert az itt élő ember legelső ösztönszerű mozdulata a magyarral szemben az elutasítás és a negatívum és a nem.” „…az egységnek ez a hiánya akadályozta meg a népet nemcsak abban, hogy történeti céljait elérje, hanem abban is, hogy önmagában (…) elviselhető életet éljen.”[8] Cságoly Ferenc szerint a genius ellentéte a *diabolus globalis.* A városok korlátlan, rákos növekedése és arctalansága pl. a *globalizáció* egyik megnyilvánulása, mintegy a globalizáció AIDS-e, ami csak szaporodásra képes, de közben elpusztítja az őt fenntartó szervezetet.

A globalizáció és a többszörös identitások zavaró világában érdemes odafigyelni egy másik *magyar világmodellre* is, ami az élő, beszélt nyelv és a tradicionális, lokális gondolkodásmód minőségeiben való részesedéssel írható le. Annak kifejtését, hogy végül is: *mi az, hogy magyar, Karácsony Sándornak* köszönhetjük: hogy a „magyar” nem faj, nem vér, hanem lélek, mentalitás és kultúra dolga.[9] De „a magyar észjárás”[10] nemcsak a nyelvben, hanem a települési és építészeti kultúrákban is tetten érhető. Karácsony Sándor az élő beszédben olyan minőségeket nevezett meg, mint az *egyszerűség,* a szó eredeti, ősi értelmében vett *primitív-archaikus,* a *szemléletes-érzéki,* a *mellérendelő,* valamint a tőmondatokkal építkező *additív* mondatfűzés. Nem lenne nehéz ezeket a minőségeket *Bartók* zenéjében is felfedezni. Ennek az analógiának az érvényességéről nemcsak a porta elrendezésében és a magyar parasztház archaikus egyszerűségében, vagy a tipológiában megnyilvánuló additív jellegű és mellérendelő épületbővítésekben, hanem az alföldi halmazos városok organikus alaprajzán, vagy a *fraktálokra* emlékeztető útelágazások tér- és szerkezetteremtő erejének láttán is meggyőződhetünk[11] *(2., 3., 4.* és *5. ábra)* .Tudatosítani kellene a saját identitásunkat képviselő nyelvi és gondolkodási struktú-

1. ábra • Hamvas Béla öt géniusza

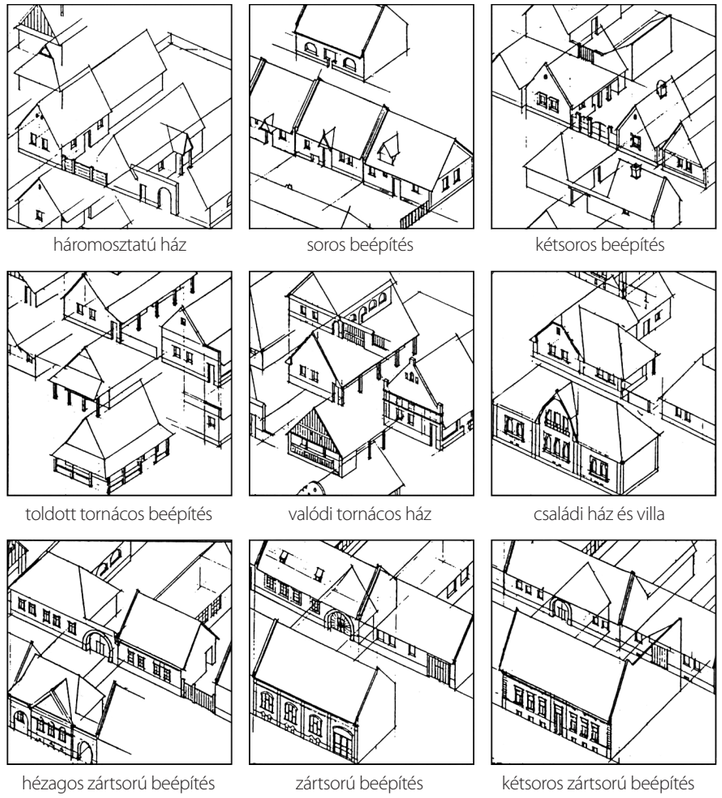

2. ábra • A magyar ház genetikus tipológiája

[5] Hamvas Béla: *Az öt géniusz.* Életünk könyvek. A Magyar Írószövetség Nyugat-magyarországi Csoportjának kiadása, 1988.

[6] L. Meggyesi Tamás: A Kárpát-medence géniuszai. In: *Számadás.* TERC Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., Budapest, 89. oldal.

[7] Hamvas Béla, id. mű, 97. oldal.

[8] Hamvas Béla, id. mű, 73. oldal.

[9] Karácsony Sándor életművéről kitűnő elemzést ad Miklóssy Endre: *Túl a tornyon, melyet porbul rakott a szél* c. könyvében. Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2001.

[10] *A Magyar észjárás* c. könyv fakszimile kiadása: Magvető Kiadó, Budapest, 1985.

[11] L. Meggyesi Tamás: *Települési kultúráink.* TERC Kiadó, Budapest, 2008.

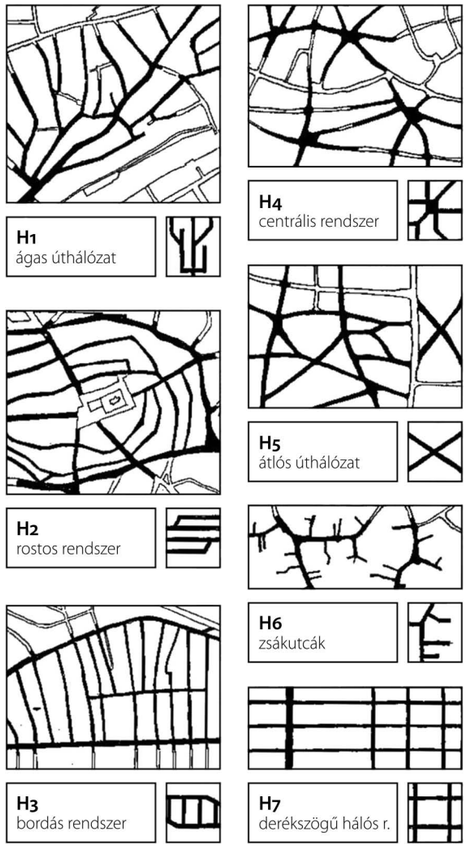

3. ábra • Úthálózati rendszerek

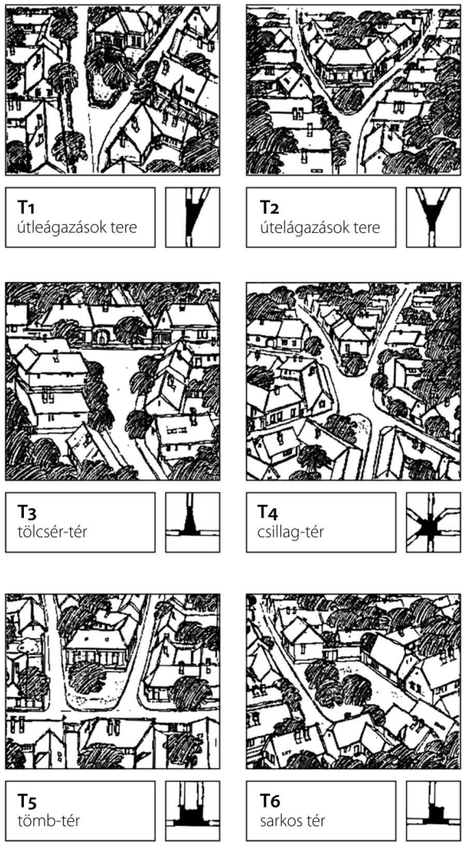

4. ábra • Közterek tipológiája

rákat, és meg kellene próbálni azokat érvényesíteni az építészetben és a környezettervezés mai feladataiban is. A hamvasi és a karácsonyi örökség feldolgozása és aktualizálása még várat magára.

Ottlik Gézának van egy remek esszéje arról, hogy *mi a regény.*[12] Nehéz ellenállni annak, hogy ennek alapján analóg értelemben a településeket is egy-egy regényhez hasonlítsuk. A regények mindenekelőtt, és a településekhez hasonlóan *egyedi* létezők, vagyis sajátos identitásuk van. Ezeket a regényeket, illetve településeket több száz évvel ezelőtt kezdték el írni, és még most is íródnak. Ebben mi is részt veszünk – vagyis felelősek vagyunk identitásuk megőrzéséért vagy megteremtéséért. Végül a regények – legalábbis, ha megérdemlik ezt a nevet – minden esetben a világ teljes, összetett és sértetlen valóságát képezik le a maguk egyedi módján (ha nem, akkor legfeljebb ponyváról van szó) – miként minden település is ezt teszi. Ottlik szerint „a regény maga mondja el, hogy miről szól. És körülbelül azt mondja, hogy ő nem mondani akar valamit, hanem *lenni akar valami.* Kérdezzük hát azt, hogy mi a regény."[13]

Ha Ottlik Géza szerint a regény egyidejűleg a valóság modellje, akkor számunkra a település egyidejűleg *maga a valóság.* A regényben a valóságnak legalább négy, egymástól elkülöníthető, de egymásba szövődő rétege jelenik meg. Ezeket rendre a regény szó kezdőbetűjével R_0-val, R_1-gyel, R_2-vel és R_r-rel jelöli. Az R_0 leegyszerűsítve: maga a *sztori* a szó köznapi értelmében. Ha a rétegeket R helyett a település kezdőbetűjével, T-vel jelölnénk, akkor a T_0 mindaz, amit a településben élők mindennap látnak és megélnek: a házak és utcák tárgyi világa. Az R_1 Ottliknál a regény *abszolút közelnézete:* akivel a történet megesik, aki a regényt írja vagy mondja, illetve a főhős, akinek a szemével a világot látjuk. Az ennek megfelelő T_1 az, ahogy a települési táj bennünk megszületik mint szubjektív valóság. Az R_2 a regény *abszolút távolnézete:* a kívülálló, a vándor, az idegen szemével, aki más világokat is ismer. A települések esetében a T_2 az a „viszony", ami a mi világunk és a lehetséges „más világok" közt feszül. Végül az R_r a regény „stílusa", belső arányai és ritmikája, az a *költői minőség,* amiben az előbbi rétegek átszíneződnek, és ami sajátosan egyedivé teszi az egészet. A települések esetében a T_t réteg az előbbi rétegek „megköltése" (Heidegger szavaival), a lét minőségi dimenziója, költői minősége.

[12] Ottlik Géza: *A regényről.* In: Próza. Magvető Kiadó, Budapest, 1980 (184–200. oldal).

[13] Id. mű, 185. oldal.

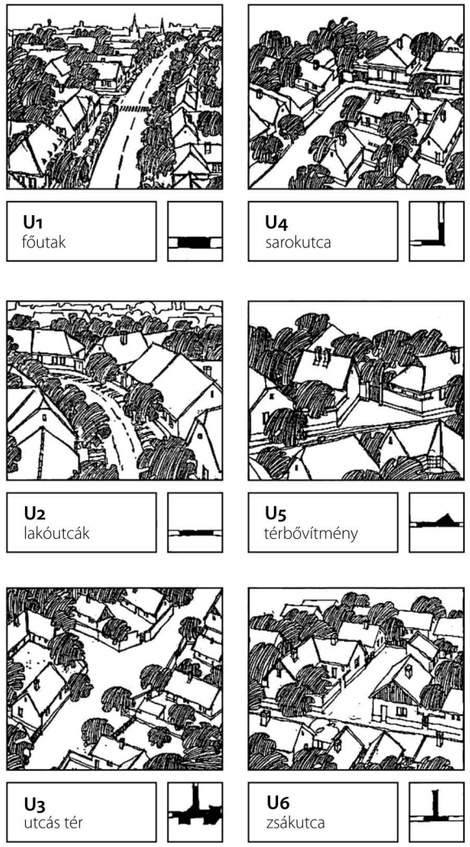

5. ábra • Utcák tipológiája

Ahogy a regény maga az R_0, R_1, R_2 és R_r rétegek együttese, úgy a település is a T_0, T_1, T_2 és T_t rétegek egymásra épülő kompozitumaként írható le.

A települések *élhetőségéhez* hozzátartozik az a felismerés is, hogy az otthon, vagyis a települési táj „létformája" – hogy egy szép magyar szót használjunk megjelölésére –: a *jelenés.*[14] Ellentétben a jelenség szó indoeurópai változataival, amik minden esetben *látszatot* mondanak és gondolnak *(Erscheinung, appearance, apparence, apparenza),* a magyar nyelv arra utal, hogy igazából az a valóság, ami *számomra* van jelen, vagyis *jelenvaló*-ság, ami nekem világlik föl,[15] és – ismét az indoeurópai hagyománnyal szemben – ez nem látszat, hanem maga a valóság, *a lényeg. Christopher Alexander* szerint életünk születésétől halálig és felkeléstől elalvásig jól leírható szerepek és dramaturgiai keretek ősképei, *archetípusai,*

6. ábra • A holt színház

illetve azok konkrét változatai közt folyik.[16] Ezeket a kereteket *patternnek* nevezte el, ami eredetileg ismétlődő alakzatot, sablont, motívumot jelent; magyarul talán *környezetmintát* lehetne mondani. A megfigyelés alapja az, hogy napjaink reggeltől estig szerepek egymásutánjából épülnek fel, és e szerepek sikeres eljátszásához megfelelő építészeti keretekre, vagyis *dramaturgiai környezetre* van szükségünk. A patternekben környezetünk olyan tradicionális alapszavai öltenek testet, mint pl. a bejárat, a kapu, a kerítés, az udvar, a ház, a kert, az utca stb. A lokális környezetminták felismerése, „gyűjtése" sok tekintetben párhuzamba állítható a népdalgyűjtéssel, és már az alsófokú oktatásban is lenne helye. *Kari Jormakka* egyenesen *mindennapi rítusainkról* beszél,[17] és kimutatja, hogy ezek zömének szakrális eredete is lehet. Egy ilyen gyűjtemény olyan lenne, mint egy sajátos nyelv szótára. Minden jellegzetesen ismétlődő helyzetre lenne egy-egy „szavunk", vagyis patternünk. És ha tudnánk, hogy miként lehet e szavakat értelmes mondatokká fűzni, vagyis ha ismernénk a környezetminták nyelvtanát, akkor a tervezés olyan lenne, mint az élő beszéd. Ezt a beszédet mindenki értené, és használni is tudná, hiszen a kultúrával együtt sajátítja el.

A színházi és nyelvi analógia tovább is folytatható. „Színház az egész világ", mondja Shakespeare, és valóban: *a város mint színház* az egyik legfontosabb analógia. Ennek jogán érdemes próbálkozni *Peter Brook* színházelméletének analóg értelmezésével. E szerint négyféle színház van: a „holt" színház, a „szent" színház, a „nyers" színház és a „közvetlen" színház.[18] A „holt" színházat a legkönnyebb felismerni: a nézőtér üres *(6. ábra).* Analóg értelemben ez azoknak a városrészeknek felelne meg, amelyek a tervezés során esetleg jó színházként indultak, de a valóságban hamar kihűltek: az utcák és terek üresek. Ma már „holt városrészek", jóllehet egykor politikai, ideológiai vagy/és építészeti szándékok lázában, egy „boldogabb, szebb jövő" jegyében, vagy egy kor narcisztikus önelégültségének árnyékában születtek. A „szent" színház és vele a „szent város" eredetileg rítusokból jött létre, de ezek a rítusok vagy elvesztek, kiüre-

[14] A jelenés szót Böhm Antal után Füst Milán vezette be az esztétikába. *Látomás és indulat a művészetben.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1963.

[15] Az előbbi szavak gyökerében rejlő latin *aperio* ige eredetileg azt jelentette, hogy 1. felnyit; 2. megnyit, járhatóvá tesz; 3. napfényre hoz, láthatóvá tesz; 4. kinyilatkoztat; a *pareo* ige alapjelentése pedig megjelenik, megnyilvánul.

[16] Christopher Alexander: *Pattern Language.* Oxford University Press, New York, 1977. A könyvről elemzést ad Meggyesi Tamás in: *Számadás.* TERC Kiadó, Budapest, 2011, 21–30. oldal.

[17] Kari Jormakka: *Heimlich Manoeuvres – Rituals in Architectural Form.* Hochschule für Architektur und Bauwesen, Weimar Universität 1995.

[18] Peter Brook: *Az üres tér.* Európa Könyvkiadó, Budapest, 1973.

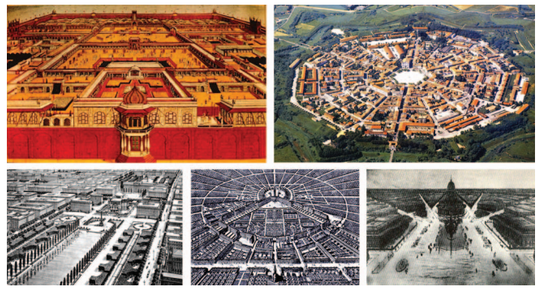

7. ábra • A szent színház

8. ábra • A nyers színház

sedtek, vagy siralmas állapotba kerültek[19] *(7. ábra)*. Ezek után a „nyers" színház, és vele a közönséges, harsány város még mindig a legelfogadhatóbb változat *(8. ábra)*. Mert ez az élet, a zaj, a színek, a szagok és a látványok színháza: az őszinte és mindennapi örömöké. Természeténél fogva ellentéte a „szent" városnak és mindenféle reprezentációnak. Ami pedig a „közvetlen" színházat illeti, Peter Brook egy olyan ideális színházról beszél, ami a téma, a darab, a rendező, a színész, a díszlet- és jelmeztervezés, a világítás stb. párbeszédéből alakul ki – vagyis egy *folyamat* eredménye *(9. ábra)*. A „közvetlen" város is egy folyamat: a helyi kultúra, a döntéshozók, a résztvevők, építők, a lakosok és a sétálók párbeszédének eredménye kellene hogy legyen. Ezért nem lehet elvárni egy máról holnapra tervezett és megépített városrészről, hogy olyan legyen, mint egy régi. Ami pedig a „díszleteket" illeti, azok a mindennapi élet fizikai kereteihez, talán a „patternek"-hez hasonlíthatók. Peter Brook szerint a rendezői – és analóg értelemben a „településrendezői" – gondolkodáshoz hozzátartozik a negyedik dimenzió, az idő is: nem színpadi festményt, hanem eleven, mozgó képeket

[19] „Azért nem értjük meg a katarzist, mert azonossá vált egyfajta érzelmi gőzfürdővel. Azért nem értjük meg a tragédiát, mert összekeveredett a hősök hősködésével. Mágiát akarunk, de összekeverjük a hókuszpókuszszal, és reménytelenül összekutyultuk a szerelmet a nemiséggel, a szépséget az esztétizálással." (Id. mű, 120. oldal)

9. ábra • A közvetlen színház

kellene alkotni. Peter Brook szerint a jó díszlettervező elképzelése csak lépésről lépésre, fokozatosan ölthet formát, mert együtt halad a rendezővel. A „közvetlen" város is talán elsősorban az, amit az utca kíván, aminek „díszleteit" csak tér-időben lehet kibontani. A könyv végén a szerző egy egyszerű „egyenletet" állít fel: a közvetlen színház = RRA. A jó színház a *repetition* (R), a *representation* (R) és az *assistance* (A) egysége. A repetition, vagyis az *ismétlés* veszélye az, hogy utánzássá válik, vagyis tagadja az előt – mégis nélkülözhetetlen. A környezet alakításában a patterneknek alapvető szerepük lehet, de a „tipizálásnak", a mechanikus ismétlésnek, a klónozásnak nincs helye. Az ellentmondásra a representation adja meg a választ: a bemutatás inkább *megjelenítés* legyen, amikor a tradíció nem másolássá, hanem újraértelmezéssé válik. Végül az *assistance* szó a francia nyelvben a közönségre, a nézőkre is utal: a rendező – vagyis a várostervező – a nézőket: a lakókat képviseli, nekik *„asszisztál"*. Mert ha így van, akkor „. . . a szemek, a nézőpontok, a vágyak, az összpontosított figyelem asszisztálásával – valóban megjelenítés lesz az ismétlésből."[20]

A település jelentésrétegei kimeríthetetlenek. Az építészeti rétegelméletek közt figyelemre méltó *Heinz Tesar* rétegelmélete.[21] Ő ugyan csak épületekről beszél, de értelemszerűen utcákra, városokra, illetve települési tájakra is gondol – sőt, kifejezetten ajánlja, hogy *járjunk* a városban, és közben rajzoljunk, mert a puszta nézés nem elég: mozgásban és manuálisan is át kell élni a látványt.[22] A lehetséges rétegek közt megemlíti a földtani rétegeket és a földrajzi környezetet, az anyagok rétegét, a történelmi idő lenyomatait, az egyes korok gondolkodását, a közösség jelenlétét, és magát az *építészetet* mint látható és láthatatlan természetű szellemi és érzéki rétegződést, miközben rámutat arra, hogy a német nyelvben a *történelem (die Geschichte)* és a *rétegzettség (das Geschichte)* szavak

[20] Id. mű, 197–198. oldal.

[21] Heinz Tesar-szövegek Gyöngy Katalin fordításában olvashatók Rétegek címen in: *Magyar Építőművészet* 1989/4. Két kiváló elemzés: Kovács Péter: TesaRétegek in: *Magyar Építőművészet* 2009/6 (53.), valamint Berta Erzsébet in: *Disputa* 2009/07–08., Fórum.

[22] „Keresztülmenni a városon, a városban rajzolni, helyben rajzolni, ezek a legfontosabb dolgok, amiket meg kell tenni, mielőtt épít az ember. Az emberek, akiket a városban ismerünk, az élmények, amiket talán korábban a városban szereztünk, számomra éppoly fontosak. Az építészet a város történelmének és az egyének konfrontációja. Ezeket a pólusokat kell összeegyeztetni, azaz ezt a dualitást szóra bírni. Ezáltal jöhet létre az építészet." (Gyöngy Katalin fordítása az idézett helyen.)

csak nemükben különböznek egymástól. Míg a hely szellemének fogalmát megteremtő Heidegger azt állítja, hogy az alkotás hozza létre a helyet, Norberg-Schulz szerint fordítva: a hely az alkotás alapja, addig Tesar *folytatja* a helyet, és szerinte az építészetnek a meglévő rétegek kompozitumát mindig egy új réteggel kellene gazdagítania. Érdemes idézni *Makovecz Imrét:* „Nehéz megérteni, hogy *a műveltség egy táj* – metatermészet, amelyben közlekednünk kell, ismernünk kell az összefüggéseket, a jeles személyek gondolatait, azok kapcsolatát más személyek, csoportok gondolataival."[23] Az idézet meg is fordítható: *minden táj egyben műveltség is*. Talán ez az, ami az *élhetőség* alapja: legalábbis az, amiért érdemes egy adott helyen élni.

[23] Makovecz Imre: *Írások*, 1989. In: *Magyar Építőművészet*, 2011/5, 3. oldal.

A képeket a szerző bocsátotta rendelkezésünkre.

Tamás Meggyesi: THE IDENTITY OF THE CITY

What are the conditions for a liveable city? This issue is inherently inseparable from the identity and the character of a settlement. All settlements have irreplaceable individual characters, with their own right to existence, which is not restricted to their economic and technical foundations or even to the quality of the physical environment. The conditions of liveability are rooted deep in the nature of our humanity, the deterioration of which cannot be therefore remediated with external means. Large cities are unliveable to the extent that our present-day culture is alienated. It must be considered that if a place loses its spirit, not only will that result in the spiritual impoverishment of our surroundings, but it also influences liveability. Besides that, the author discusses the world models developed by Hamvas and Karácsony and tries to find answers through theatrical and linguistic analogies.

Imre Makovecz wrote: *„It is difficult to understand that culture is a landscape; a sort of metanature in which we must pass through, recognize the correlations, the thoughts of eminent persons and the correlation of those with the thoughts of other people and groups."* The quote can be reversed: all landscapes are cultures of their own as well. Maybe this is what constitutes liveability; or at least this is why it is worth living at any given location.

Szent István Egyetem, Állatorvostudományi Kar, a főbejárat környezetének **KERTÉPÍTÉSZETI MEGÚJÍTÁSA**

Szilágyi Éva, Vincze Attila
fotók: Szilágyi Éva

A magas színvonalú építészeti alkotások mellett nem téveszthetjük szem elől az igényes, művészi ihletettségű környezet kialakítását. Ehhez bátor és kitartó kert- és tájtervezőkre, jó megbízókra, és nem utolsósorban becsületes kivitelezőkre van szükség. Manapság minden sztenderdizálódik, a lelkünk éppen ezért igényli az olyan finom, vidám, érzékeny, egyedi alkotásokat, amelyek figyelembe veszik a történelmi hátteret, a város szövetének adottságait, a megbízó és a használók igényeit. Az *Országépítő* folyóirat határozott szándéka, hogy a jövőben az ilyen alkotásokat Olvasóink is megismerhessék.

Herczeg Ágnes

A magyar állatorvosképzés története 1787-ig nyúlik vissza. Ekkor kezdte meg működését a Pesti Egyetem Orvosi Karán az Állatgyógyászati Tanszék és Állatgyógyintézet. Több költözést követően 1879-ben került az intézmény a mai campusra, amelynek terveit *Steindl Imre* készítette el. Hét olasz reneszánsz stílusú pavilon épült fel, angol ízlésű fásított kerttel. Steindl a kivitelezésbe bevonta állandó partnereit: a pavilonokat *Zsolnay*-kerámiák díszítik. Az egyes épületeken az ott oktatott tárgyhoz illő ábrázolások (állatfejek, kémikusok, állatcsontok, mikroszkóp, könyv stb.), a kerítésen állatfejek láthatók. Az emeletes főépületet *Róth Miksának* tulajdonított ólomüveg ablakok díszítik. Az idők folyamán jelentősen bővült az intézmény területe és épületeinek száma. A II. világháború után a járóbeteg-forgalom is átalakult, ekkor már főként csak lovak és kutyák érkeztek. A gyógyítás egyéb szegmenseinek tanulmányozásához tangazdaságot kívántak létrehozni a hallgatóknak. A hetvenes években a campuson több épületet elbontottak, helyükre újak kerültek. Ekkor épült fel például az aulának, tornacsarnoknak, étteremnek helyet adó, többszintes, közismert főépület. Az állandó helyhiány miatt a kilencvenes években megszületett a második campus terve az üllői Dóra-majorba. Ebből azonban végül csak a nagyállat-klinika és a kapcsolódó központi épület valósult meg *Makovecz Imre* tervei alapján. Az István utcai campus ezzel párhuzamosan kisállatklinikával, hallgatói központtal és új előadóval bővült. A napjainkban a Szent István Egyetem önálló karaként működő intézmény 1897-ben kialakított angol ízlésű, szobrokkal ékesített, fásított kerttel rendelkezik, amely máig őrzi eredeti szerkezetét.

A jelenlegi főbejárat korábban az egyetem egyik hátsó bejárata volt. Itt hajtották be az állatokat, s ehhez nagy, burkolt területet alakítottak ki. A főbejárat eredetileg a ma könyvtárként funkcionáló főépületnél volt, a Rottenbiller utcában. Később a Bethlen utcai modern épületszárnyon keresztül lehetett gyalogosan bejutni az egyetem területére. Az autóforgalom növekedésével az István utcai bejárat jelentősége fokozatosan felértékelődött. Környezetét a 80-as évek végén rendezték, ekkor állították fel *Domonkos Béla* bronzból készült, *Magyar szürke bika* című szobrát, amely azóta az egyetem életében meghatározó szimbólummá vált. A bejárati rész 2012 decemberéig építészetileg és kertépítészetileg nem fejlődött. A szobor egy elha-

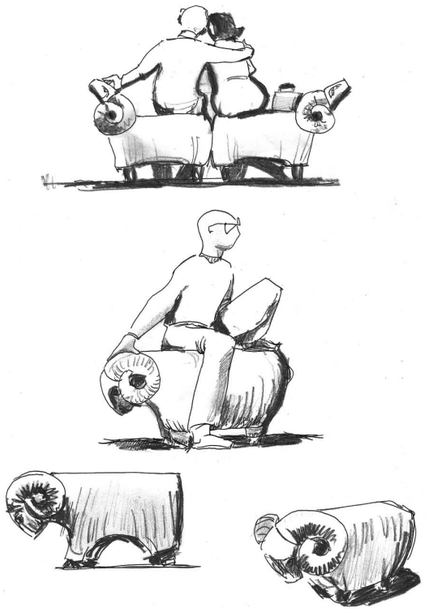

Gerstenkorn Román szobrászművész vázlatai
Fotók: Szilágyi Éva

nyagolt, kitaposott zöldfelületen állt, mögötte kiöregedő, megdőlt kínai nyárfák sorakoztak. A többször foltozott, töredezett aszfaltburkolatú tér szervezése kaotikus volt, a forgalomterelést a korszakra jellemző műkő virágládákkal oldották meg.

Az egyetem vezetése 2012-ben döntött arról, hogy a főbejárat funkcióját is betöltő területet reprezentatív térré alakítja. Több tervváltozat is készült, amelyek közül a megrendelővel közösen választottuk ki a kerthez leginkább illő szerkezetet és formavilágot. A különböző stílusú vázlatok közül az íves vonalvezetésű burkolatokra és a téglaépületek hangulatához igazodó, angolos stílusú, hullámzó bukszusokkal beültetett zöldfelületekre esett a választás. A koncepcióterv tartalmazta a meglévő bikaszobor mögött található elöregedett kínai nyárfasor eltávolítását, illetve magának a bikának a homokpusztát megidéző környezetbe állítását, valamint két oldalról, a puszta hullámzását idéző burkolt útvonallal történő megközelíthetőségét. A kisállatklinika homlokzata elé csepp alakú, hullámzó kontúrú zöldfelületek kerültek, melyeknek íves formavilága illeszkedik az épületen megjelenő kerámiaelemekhez. A korábbi sík terep megmozgatásával, dombok kialakításával kívántuk hangsúlyozni a tervezett homokpusztai hangulat formavilágát. A járdák térkő, a terek nagy, illetve kis kockakő burkolatot kaptak. Válogatott pusztamiskei kavicsokból készült a szobor megközelítésére szolgáló gyalogosfelület kavicsmozaik burkolata.

A tervezett növényzet jellegében elkülönülő, karakteres elemekre tagolódik. Ha belépünk a főbejáraton, a legfőbb látványelem a bikát körbeölelő „homokpuszta". Az ehhez illő hangulatot dísznövényekkel alakítottuk ki. Jellemzően különböző magasságú és színű díszfüvek alkotják a pusztagyepet, közéjük pedig virágos kétszikű foltok kerültek. A másik jellegzetes növényzeti elem a hullámzó felületet adó nyírott bukszus, amelyet évszakonként változó növénydíszek egészítenek ki. A harmadik karakteres elemet a bokorfák és a szoliter liliomfacserjék elrendezése adja.

A térre a növényágyakba illeszkedő, egyedi tervezésű kecskelábas csapolású tölgyfa ülőkockákat helyeztünk el. Az egykori istállókból megmentett tardosi vörös félmárvány etetőkből a madarak és a várakozó ebek számára készültek állatitatók. A néhai lóállásokat elválasztó, műemléki szempontból is értékes öntöttvas oszlopokat a megbízó kérésére felhasználtuk az átalakítás során. Jelenleg pollerfunkciót látnak el a tér több pontján. A területre állatszobrok elhelyezését javasoltuk, melyek témájukban kapcsolódnak az egyetem tevékenységéhez, formájukban pedig illeszkednek a hullámzó vonalú zöldfelületekhez. Az állatszobrokra *Gerstenkorn Román* szobrászművész adott javaslatokat, kivitelezésük még várat magára.

Összegezve: tevékenységünk hatékony és sikeres projektnek könyvelhető el; igazi csapatmunka alakult ki a megbízó, a tervező és a kivitelezők között. A diákok már az átadás előtt örömmel foglalták el az új teret, amelyet az ott dolgozók is szeretnek.

MAIN ENTRANCE TO THE FACULTY OF VETERINARY MEDICINE

The art of creating graceful environments is part of architecture. Nowadays standards reign over all, making our soul long for individual landscapes and garden arrangements which sensitively reflect the historical background, the couleur locale and the needs of the users. In view of this, the campus' neglected main entrance was transformed into a representative space which revamps several objects of cultural heritage by reestablishing the harmony between the metropolitan environment and the bull sculpture which reflects the spirit of the plains.

KÖZÖSSÉGÉPÍTŐ TÜNDÉRKERTEK

VISZÁK – BUDAPEST

„A virág, de még a gyümölcs is csak a kezdet, a magban rejlik az élet és a jövő"
(Felirat a kert bejáratánál)

A Tündérkert-mozgalom kezdeményezője, *Szarvas József* színművész a Hortobágyról indult, és – bár most a fővárosban él – otthonra talált egy pár száz fős őrségi településen, Viszákon is. A Nemzeti Színház művésze viszáki Tündérkertjében a Kárpát-medence őshonos gyümölcsfajtáit menti *Kovács Gyula* erdész irányításával. Eközben a *Tenk László* festőművész által 2007-ben életre keltett galériájában kulturális programokat szervez. A Kultúr-pajta és a határokon átívelő kulturális híd ötlete *Kaszás Attila* színművésztől eredt, aki szülőfalujában, a felvidéki Zsigárdon nagyapai örökségét a helyiekre hagyományozva alakított ki közösségi házat. Bár a viszákiak eleinte fenntartásokkal fogadták Szarvas József terveit, a 2009-ben kialakított kertet már felkarolta a község. A közösségi kultúra hordozójaként ma már több mint nyolcvan, erre a vidékre jellemző oltott facsemete növekszik helyi gyermekgondnokok támogatásával. A rendszerint telt házzal működő Pajtaszínház és Galéria mára nem csak Vas megye életében vált fogalommá. A színművész tágan értelmezi a kultúrát: az irodalmon, a zenén, a képzőművészeten és a színházon túl szemléletet és életmódot ért rajta. Terveihez társakat is talált, például *Csernyus Lőrinc* építészt. Ő úgy látja, *Makovecz Imre* Vándoriskolában és a visegrádi táborokban kifejtett közösségteremtő pedagógusi munkája folytatódik e mozgalomban. A Budapesti Műszaki Egyetemen meghirdetett szerves építészet tárgy keretében, az ott megszületett tervek alapján a hallgatók maguk építették a Tündérkert csillagát és a gyalogoshidat.

A már hét éve sikeres mozgalom története azonban nem ért véget az Őrségben. Gyümölcsoltó Boldogasszony napjához kapcsolódva idén márciusban Békásmegyer-Ófaluban, a Szent József-házban (1038 Budapest, Templom u. 20.) megnyílt Budapest első Tündérkertje. A tíz, sokak számára teljesen ismeretlen, őshonos fajta – pónyik alma, batur alma, kék alma, fűzalma stb. – elültetésével a „gyümölcsészet" és rajta keresztül néprajzi, kulturális hagyományaink megőrzése itt is megindult. „A gyümölcsfák alá viszünk mindent, ami nemzeti kultúrkincs. – mondta Szarvas József – Lehetne itt koncert, felolvasóest, de lennének padok, ahol szerelmek szövődhetnek, barátságok köttethetnek – vagyis közösségek épülhetnek, ahogy anno a pajtákban is."

Dénes Eszter

Gondolatok a Tündérkertről és építéséről

Az emberi lényt élet és élőlények veszik körül. Még akkor is, ha nem tudunk róluk, és nem ismerjük fel, nem látjuk őket. Ma, amikor már több ember él a városokban, mint falun, a felismerés még nehezebb. Nem látjuk a minket körülvevő angyalokat, tündéreket, szárnyas lényeket. A fákról sem tudjuk, hogy egy szimmetriasíkon állnak, és lefelé is pont úgy néznek ki, mint a föld feletti részük. Egyszerre nőnek a fény és a sötétség felé. Az ősi kultúrák kettősségét, a jin-jang tudást hordozzák magukban. Lehet, hogy valamikor beszélni és mozogni is tudtak.

Őshonos nemesített gyümölcsfák. Menynyi szépség és misztérium van ebben a mondatban! Egy elvadult körtefát már nem lehet visszanemesíteni. Akkor mikor születtek és kik által? Milyen védett és őrzött kertekben éltek? Milyen tudás élt alkotóikban?

Imhotep óta tudjuk, hogy az építész egy ősi beavatási szertartás egyik, ha nem a legfontosabb résztvevője. A téralkotás nem mindig a holt anyag életre keltése, megformázása, hanem az élő természet *lehetett volna* állapotának megidézése. Mert mi a különbség egy körtemplom vagy egy tisztás között? Teret, méghozzá szakrális teret alkot mindkettő. Egy több mint százéves zabérő körtefa köré csillagot építeni, az vajon milyen tevékenység? A kérdéssort még lehetne folytatni, de nincs értelme. A válasz az időben, az alkotásban van. És még mindig félünk a körülöttünk lévő személytelen intelligenciától és bürokráciától.

Mert milyen szép lenne, ha az építés zenére, táncra történne! A tündérek zenéje, tánca mindig betöltené a Tündérkerteket.

Szarvas József, Tenk László és Kovács Gyula törekvései ebbe az irányba mutatnak, kiegészülve az építés drámájával. A Tündérkertekben ősépítmények születnek újjá a beoltott nemes gyümölcsfák között.

És még egy gondolat: a felelősség. Az ott élő közösséget visszavonhatatlan felelősség terheli a születés pillanatától kezdve. Hiszen az ott élők az őrzők, a pásztorok. A Tündérkerteknek belső, és nem külső erőre van szükségük az élethez.

Isten éltesse Budapest első Tündérkertjét!

Csernyus Lőrinc

Fotók: 1. Szarvas József és Csernyus Lőrinc; 2, 4. Tündérkert csillaga; 3. Gyalogoshíd • rajz: Tündérkert csillaga, terv, Csernyus Lőrinc

A viszáki Pajtaszínház és Galéria 2014. évi (tervezett) programjából:

Június 13.: Galérianyitó • Sulyok Gabriella grafikus és Abed-Hadi Forát, Elmoro fotográfus • Dresch Quartet koncert • A T.ART KERT művészcsoport alkotói: Tenk László, Sulyok Gabriella, Horváth Nóra, Horváth János, Hegedüs Endre, Varga Patrícia Minerva, Szkok Iván, Verebes György és Szenteleki Gábor

Július 14. és 16. között: „Kemenceépítő" hét, benne: Mrožek: *Emigránsok* a viszáki Pajtaszínház és a hetési Csavar Színház közös előadása • Ágota Kristóf: *A nagy füzet*, a Szkéné Színház és a Forte Társulat közös előadása, Horváth Csaba rendezésében • Anton P. Csehov: *Egyfelvonásos komédiák* a beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház előadásában, Vidnyánszky Attila rendezésében • Nagy László: *Rege a tűzről és jácintról* • Zenés költői est Gál Tamás és a Csavar Színház előadásában • Jordán Tamás, Écsi Gyöngyi bábszínháza, valamint a GÓBÉ zenekar

Augusztus 16.: Szenteleki Gábor festőművész kiállításmegnyitója a Canarróval

Augusztus 20. (Viszák védőszentjének napja): Kassai István Liszt-díjas zongoraművész ünnepi koncertje

Szeptember 14.: Gyümölcsérés havában, a Magyar Dal Napján: GÓBÉ Feszt. Közreműködnek: Berecz András, a Boglya együttes, Mesebolt Bábszínház és a Góbé zenekar, valamint az őrségiek, viszákiak.Tündérkert

TÜNDÉRKERT • GARDEN OF FAIRIES

Actor József Szarvas founded the first Tündérkert in Viszák seven years ago to cultivate rare indigenous varieties of local fruit trees. Not only that the team of experts working in the Garden contributes to saving the natural flora of the Carpathian Basin, but they also organize cultural events in the gallery and their Pajtaszínház (Shed Theater) has become a sold out success over the years. This year, the successful movement of community building and cultivating the national cultural heritage has spread to the capital as well by opening their first garden in Budapest.

HÍREK

YBL-DÍJ • 2014

Az építészek legrangosabb elismerésének 1953-as alapítása óta idén első ízben *Ybl Miklós* egyik legjelentősebb épületében, az Operaházban rendezett gálaesten tüntette ki *Pintér Sándor* belügyminiszter Ybl-díjjal *Gerencsér Judit, Jánosi János, Kováts András Miklós, Pottyondy Péter, Potzner Ferenc, Szalay Tihamér, Szegő György, Szuromi Imre* és *Szűcs Endre* építészeket. Miniszteri elismerésben részesült *Szmodits Júlia*, a centenáriumi ünnepi év létrejöttét kezdeményező és szervező Ybl Egyesület elnöke. Az Ybl-díj elsősorban kiemelkedő színvonalú építészeti alkotótevékenységért adományozható. Emellett azonban, tekintettel az építészeti alkotótevékenység komplexitására, az építészet fejlődésére jelentős hatású munkásság esetén a díj olyan személynek is adományozható, aki elsősorban elméleti – oktatói, kutatói, publikációs – tevékenységet folytat. A díjak odaítélésénél kiemelt figyelmet kapnak azon egyénisége, akik alkotótevékenységük mellett, vagy fő hivatásként a köz javára tevékenykednek, településük értékeit védik, szakmai műhelyek munkáját segítik, jó és követendő példát mutatva a szakma keretein belül és kívül egyaránt. Aktuális számunkban az idei év egyik kitüntetettjével, Gerencsér Judit építésszel beszélgettünk. Valamennyi díjazottnak gratulálunk!

EUROPA NOSTRA-DÍJ, 2014

Az idén két kategóriában magyar pályázók is kiérdemelték a kulturális örökség megőrzéséért járó legrangosabb európai uniós kitüntetést. Az Europa Nostra Alapítvány felhívására 30 országból 160 projektet neveztek be. A zsűri négy kategóriában összesen 27 pályamunkát díjazott. A kutatás kategóriában a Budapesti Corvinus Egyetem Tájépítészeti Karán oktató *Fekete Albert* docens vezetésével megvalósult erdélyi kastélykertek megismerésére és dokumentálására irányuló munkát tüntették ki Europa Nostra-díjjal. Hat projektet ismertek el a tízezer eurós pénzjutalommal is járó fődíjjal az Oktatás, képzés és tudatosságnövelés kategóriában. *A rozsdazónától egy új Miskolcig* című szemléletformáló projekt megvalósításáért az Északkeleti Átjáró Egyesület vehette át a fődíjat május 5-én Bécsben.

Az erdélyi kastélykertek inventarizációja

Az erdélyi kastélykertek felmérése régi adóssága kerttörténet-kutatásunknak. A határainkon kívül rekedt nemesi rezidenciák kertjeinek vizsgálata nélkül az anyaország kerttörténete hiányos, összefüggései csonkák, s enélkül egyes stíluskorszakok hazai megjelenése sem értelmezhető. A Budapesti Corvinus Egyetem Tájépítészeti Karán született meg az erdélyi történeti kertarchívum létrehozásának gondolata. A munkát az egyetem Kert- és Szabadtér-tervezési, illetve Kertművészeti Tanszéke az Állami Műemlék-helyreállítási és Restaurálási Központtal közösen kezdte el, Fekete Albert vezetésével. Több mint 60 egyetemi hallgató és oktató közreműködésével 93 erdélyi kastélykert történeti vizsgálata és helyszíni felmérése valósult meg, jelentős eredményekkel gazdagítva az európai kerttörténeti ismereteket. A kutatás értéke a fellelt források összegyűjtése és elemzése, valamint a számos helyszín állapotának dokumentálása. A munka egy közel 400 éves periódust átfogó időszak kert- és tájtörténeti áttekintése. A kutatás rámutat, hogy az erdélyi kastélykert-együttesek komplex, művészeti-társadalmi-gazdasági rendszerként működő egységek. Kialakulásuk, fenntartásuk, és a hajdani működésüket segítő sokrétű mezőgazdasági tevékenységek jelentős tájformáló tényezők. Alkotóik és használóik szellemi öröksége alapján is a 18–19. századi erdélyi tájalakítás fontos eszközei és elemei, s mindmáig a hagyományos erdélyi tájkép erőteljes formálói. Felmérésük, kataszterezésük felbecsülhetetlen örökségvédelmi érték, s a jövőbeni helyreállítást tekintve elengedhetetlen.

A rozsdazónától egy új Miskolcig

Miskolc Észak-Magyarország egyik legjelentősebb városa, amely büszke középkorig visszanyúló történelmi múltjára. A városlakók számára a 30-as és a 80-as évek közötti időszakban a nehézipar számottevő jólétet biztosított. Ezt követően azonban a megyeszékhely rohamos hanyatlásnak indult. Az Északkeleti Átjáró Egyesület projektje Miskolc kulturális és ipari örökségének megőrzésére irányul, valamint felkívánja hívni a figyelmet ezekre az értékekre. A zsűrit a projekt jelentős közösségi értéke győzte meg. A csapatból áradó erő, energia és vállalkozó szellem jótékonyan ellensúlyozza az utóbbi időben végbement gazdasági és társadalmi átalakulás – az elnéptelenedés, a recesszió és a vitalitás megcsappanása – miatt érvényesülő romboló hatásokat. A projekt keretében átfogó kulturális örökségvédelmi program kezdődött, amely Miskolc kulturális és ipari múltjának megóvására és megismerésére, a szellemi, kulturális örökség tudatosítására, másrészt az épített örökség bemutatására és revitalizációjára épül. Több történeti kutatás zajlik még ma is: az interjúk készítése fotók, relikviák gyűjtésével, kisfilmek készítésével, valamint tervrajzok archiválásával, fotózásával egészült ki. A program célja: megújult szemlélettel fejleszteni és helyreállítani a városi identitást, megelőzni a fiatalok elvándorlását, erősíteni helyi kötődésüket. A közösségi tudatban a város képzete és története így átértékelődik, s újfajta önbecsülésként integrálódhat a jelenbe.

LECHNER ÖDÖN HALÁLÁNAK CENTENÁRIUMA

Nemzetközi tudományos konferencia

Lechner Ödön halálának századik évfordulója alkalmából az építész életművének szentelt nemzetközi tudományos konferenciát rendeznek az Iparművészeti Múzeumban 2014. november 19–21-ig, amellyel párhuzamosan egy kiállítás megnyitását is tervezik az intézményben. Az Iparművészeti Múzeum, a Magyar Tudományos Akadémia, a Bölcsészettudományi Kutatóközpont és a Művészettörténeti Intézet által szervezett konferencia célja, egyben feladata Lechner Ödön építészeti elveinek, valamint tervezői munkásságának elhelyezése a kortárs európai skálán, az összehasonlítás lehetőségével. Idén az Iparművészeti Múzeum történetében igen jelentős esemény is időszerűvé teszi a legújabb kutatások ismertetését. Az épület a világörökség cím várományosa. Állapota miatt a teljes rekonstrukciója, bővítése tovább nem halasztható, és ez összekapcsolódik az intézmény korszerűsítésének programjával. A műemléki feltárás, az építészeti terv részét képező restaurálási és művészettörténeti szakvélemény, valamint dokumentáció elkészítéséhez szükséges vizsgálatok számos új, gyakran meglepő eredménnyel jártak. Ezek inspirálták Lechner kinyilvánított elveinek, építészetének újragondolását.

A múzeum Adattár gyűjteménye őrzi az 1892 és 1898 közötti építkezés dokumentumait, az eredeti terveket, az építési bizottság üléseinek jegyzőkönyveit, az építési naplót, munkajelentéseket, számlákat, s nem utolsósorban az állami mecenatúra levelezését, iratait. A kéziratok és tervek mellett archív fotók és negatívok alkotják azt a párját ritkítóan gazdag forrásanyagot, amelynek segítségével a feltárás értelmezhető volt, és a jövendő rekonstrukció hiteles lehet. Lechner munkásságát korábban sokan nevezték eklektikusnak, mivel a stílustörténet különböző korszakaira jellemző elemeket használt, de a „szinkretizmus", az együtt élő felfogások egységbe ötvözése a megfelelő minősítés. Az alkalmazott plasztikus dekorációt, síkornamentikát előtérbe helyezve többen tartják őt a magyar szecesszió korai képviselőjének. Legutóbb a nemzeti romantika szemléletét tükröző vonásait emelték ki: jellegzetes magyar építészeti stílus alkotására törekedett.

Az intézmény korszerűsítésének programja támaszkodik az elmúlt évtizedekben a művészettörténet egyik központi témájának, a paradigmának bizonyuló „muzealizáció" jelenségeinek kutatására. Az Iparművészeti Múzeum épülete – Lechner Ödön eszméinek emblematikus megtestesülése – ebből a szempontból is kiemelkedő mű. A rekonstrukciót előkészítő munka során az eddig kevésbé értékelt szempontok is érvényesültek. Lechner tervezői gyakorlatában a mérnöképítészet, korának legújabb vas-struktúrái, a tégla és beton használata jelentős helyet foglalt el. Az új matériák és szerkezetek használatával típusba sorolta, de egyedivé is tette a múzeum épületét. Ebben a rá jellemző stílusban Lechner harmonikusan ötvözte az őt ért hatásokat, a Berlinben, Rómában, Párizsban, Londonban tapasztaltakat és a hazai vágyakat: a magyarság eredetének 19. századi képében hangsúlyozott vonást, a karakteres keleti hagyományt. Iskolázottsága, a kortárs európai és magyar jelenségek felismerése, nyitottsága a legújabb építési tendenciák iránt, valamint korának művészeti és elméleti nyilvánossága lehetővé tették, hogy – szándéka szerint – stílust hozzon létre, követőiből, tanítványaiból „iskolát" képezzen. A konferencia szekcióinak kiválasztásában (iparművészet, építészet, építőművészet, mérnöképítészet, orientalizmus és ornamentika, követők és kritikusok) ezek a szempontok játszottak szerepet.

Szervezőbizottság: Csáki Tamás, Budapest Főváros Levéltára; Hadik András, művészettörténész, Budapest; Jékely Zsombor, az Iparművészeti Múzeum gyűjteményi főigazgató-helyettese; Keserü Katalin, ELTE Művészettörténeti Intézet, professor emerita; Lichner Magda, Iparművészeti Múzeum, művészettörténész; Sisa József, a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpontja Művészettörténeti Intézetének igazgatója.

VELENCEI BIENNÁLÉ

Június 5-én megnyílt a 14. Velencei Nemzetközi Építészeti Biennále magyar pavilonja. Jakab Csaba és Márton László Attila kurátorok *Építés/Building* címmel valósították meg programjukat. A kiállításon, amelynek központi eleme az átriumban folyó demonstratív építés, *Az építés személyiség- és közösségépítő ereje, hatása az épített környezetre* alcímmel az általuk Kárpát-medencei modellnek nevezett oktatási módszert mutatják be. A kiállítás része Kunkovács László néprajzkutató, fotóművész *Ősépítmények* című fotókiállítása, a magyarországi építész- és tájépítész-képzés építés-kalákáinak anyaga, illetve a kurátorok által kiírt *fogadótér-KAPU* pályázatra beadott munkák. A pavilon november 23-ig várja a látogatókat.

HILD-DÍJ

A Magyar Urbanisztikai Társaság elnöksége az idén 34. alkalommal ítélte oda a települési Hild János-díjat, mely a településfejlesztés és -rendezés legrangosabb szakmai kitüntetése. A díjat olyan települések kapják, amelyek a céltudatos, fenntartható, integrált, illetve stratégiai településfejlesztés területén kimagasló eredményeket értek el. Idén a 2000 fő alatti települések kategóriájában Budajenő, a 2000-30 000 fő közötti települések kategóriájában Nagykőrös, a 30 000 fő feletti települések kategóriájában Vác városa részesült a rangos elismerésben.

JELENTÉS A VAJDASÁGI MAGYAR ÉPÍTÉSZEK VIII., TÉLI BARÁTI TALÁLKOZÓJÁRÓL

2014. március 1-én Magyarkanizsán, *Tóth Vilmos* és *Valkay Zoltán* felhívására nyolcadik alkalommal jöttek össze hagyományos Téli Baráti Találkozójukra a vajdasági magyar építészek, hogy a fürdőépítészet testet-lelket felemelő kérdéseit körüljárják. Az éltető, gyógyító, megújító víz előtti tisztelgés; a pannon síkság természeti kincsét hasznosító fürdők építészeti kérdéseinek felvetése, a Vajdaságban/Bácskában is mind komolyabban megjelenő fürdőfejlesztések és fürdőturizmus problémáinak megvitatása képezte az összejövetel témáját. Vendégelőadóink voltak: *Tamás Gábor* (Budapest), valamint Magyarkanizsa testvérvárosainak két főépítésze, *Kiss Zsolt* (Tata), *Deák-Varga Dénes* (Nagykanizsa), *Tóth Zoltán* (Zenta–Budapest), *Szabó Zsombor* (Szabadka), *Szabó Albert* (Szabadka–Markó), *Pióker Károly* (Kula) és Valkay Zoltán (Magyarkanizsa) személyében.

HAGYOMÁNY ÉS LELEMÉNY

A fenti címmel rendezett kortárs magyar művészeti kiállítást a Magyar Művészeti Akadémia Párizsban, az UNESCO-palotában június 30-tól július 4-ig. A tárlaton az organikus építészetet Makovecz-épületekről készült fotók, valamint egy monitoron futó, a KKE fiatal építészeinek munkáiból válogatott képanyag képviselte.

FORGÓRÓZSA

Jánosi János Ybl-díjas építész munkáiból rendeztek kiállítást április 13. és május 3. között *Forgórózsa – Népművészeti kísérletek a 21. századi építészetben* címmel Szadán, a Székely Bertalan Műteremház Galériában. A kiállítást *Mezei Gábor* nyitotta meg, közreműködött *Szokolay Dongó Balázs.*

1914–2014

Az Ita Wegman Alapítvány, a Kós Károly Alapítvány, valamint a svájci Perseus Alapítvány nemzetközi konferenciát szervezett az I. világháború kitörésének 100. évfordulója alkalmából. A konferenciát *1914-2014 Hazugságok, tények, perspektívák címmel* Budapesten tartották június 27. és 29. között a MOM Kulturális Központban.

HÍREK

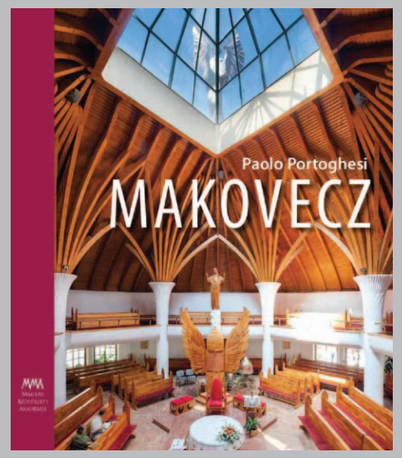

PAOLO PORTHOGESI: MAKOVECZ

„A magyar organikus építészet az általa választott technológiai megoldások és szándékos regionalitása ellenére határokon átívelő nyelvezetet használ, és olyan problémákkal foglalkozik – például az egyén és a közösség viszonya –, amelyek a 21.században kétségtelenül központi témává válnak, hiszen az ezekre adott válaszoktól függ az emberiség jövője."

Paolo Porthogesi (sz. 1931, Róma) olasz építész, teoretikus, történész. A római Sapienza Egyetem építészprofesszora, a geoarchitektúra tárgy oktatója, 1979-től húsz éven keresztül volt a velencei biennálé építészszekciójának elnöke. Amióta 22 évesen elkezdett építészettel foglalkozni, folyamatosan küzd az általános feledés ellen, amely a modernitást abba az illúzióba ringatja, hogy a történelem eltörölhető, és amely – az építész véleménye szerint – irracionalizmusba süllyedéssel fenyeget. Fő kutatási, oktatási területe a klasszikus építészet, ezen belül is a barokk stílus. Kiemelten foglalkozott *Borromini* és *Michelangelo* munkásságával. Ezenkívül kollégájával, *Bruno Zevivel* tanulmányozta az organikus formákat és építészetet. Érdekes összefüggéseket talált *Palladio* és *Aalto,* Borromini és *Wright* építészete között. 1974-ben azzal szerzett hírnevet, hogy megépítette Rómában a muszlimok központi mecsetjét, amelyre belül jellemzők az összefonódó boltívek. Épített nagymecsetet Strasbourgban is, szállodát Szudánban, éttermet Moszkvában. Cesenában az ő tervei alapján készült az új temető. Munkásságát a 2000-ben megjelent impozáns könyv *(Nature and Architecture)* mutatja be. Bár pár évvel idősebb, mint *Makovecz Imre,* őt mindig is mesterének és barátjának tartotta. Többször is találkoztak, és ezek az alkalmak mély nyomokat hagytak mindkettőjük életében. Ezért is érdekes a MMA felkérésére írt tanulmánya. Valójában egy nemrég lezárult életutat mutat be és tár az európai nagyközönség elé. Nem száraz, tényszerű életrajzról van azonban szó, hanem egy kortárs és barát személyes élményektől sem mentes visszaemlékezéséről, amely elemző, magyarázó tudományos esszé is egyben. Fontos megemlíteni, hogy Makovecz Imre halála után ez az első ilyen alapos és összegző jellegű írás az építész életéről, ráadásul egy nemzetközi szaktekintélytől. A tanulmány igen alaposan taglalja Makovecz Imre életművét azon a sajátos középeurópaiságon keresztül, mely áthatotta életét és gondolkodását. A felhasznált Makovecz-idézetek jól érzékeltetik azt a történeti hátteret, amely meghatározta Magyarország történelmét a 20. században és a 21. sz. elején. Portoghesi saját gondolatai egységes és magas szintű keretet adnak az egész írásnak. Az idézetek makoveczi hangvételén keresztül jellemzi a kort, és itt fejti ki pár mondatban saját véleményét, amely minden esetben elgondolkodtató. A történelmi háttér csak alapul szolgál az építészeti elemzésekhez, eszmefuttatásokhoz. Porthogesi többször is hangoztatott véleménye, mely szerint a magyar organikus építészet több évtizeddel előzi meg korát, a tanulmány minden részéből érződik. Különösen érdekes olvasni, hogy bizonyos makoveczi evidenciák, amelyek az itt élőknek teljesen egyértelműek, egy nyugat-európainak mennyire mást jelentenek. E kettőség kidomborítása miatt is válik a maga nemében egyedülállóvá Paolo Porthogesi írása. A fejezetek közül az *Utópia megrajzolása* című utolsó rész kiemelkedő jelentőségű. Porthogesi itt mintegy szellemi örökségen keresztül tekint Makovecz Imre életére és teljesen azonosul is vele. Örökségként, és nem hagyatékként kezeli az életművet. Végül egyértelmű utalásokat is tesz arra, hogy a világban ma eluralkodó és diktáló személytelen társadalmi formákból és erőkből merre látszik a fény, a kiút.

Csernyus Lőrinc

KÖNYVAJÁNLÓ

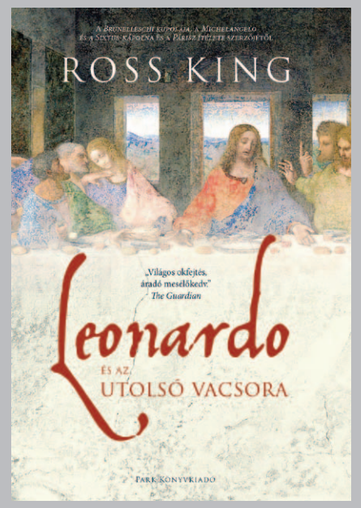

Ross King
Leonardo és *Az utolsó vacsora*

Az utolsó vacsora több mint öt évszázad alatt az emberiség egyik legfontosabb és legismertebb művészeti, vallási és kulturális ikonja lett. A művészeti csoda mögött azonban ott húzódik egy valóságos és mélységesen emberi vonulat: Milánó történetének és Leonardo életének sorsdöntő fontosságú eseményei.

Ross King könyve a mester Milánóban töltött öt esztendejét, és a világ egyik leghíresebb műalkotásának megszületését eleveníti fel.

Makovecz Benjamin fordítása
Megjelenés: 2014
Park Kiadó
414 oldal

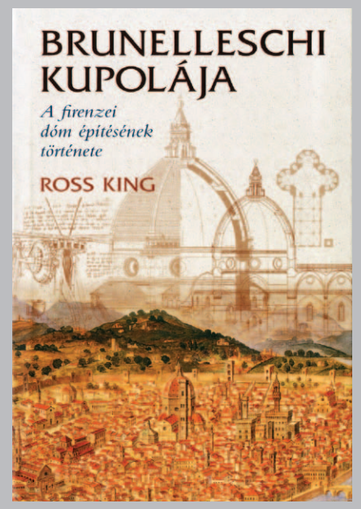

Ross King
Brunelleschi kupolája

A XV. századi Firenze polgárai a lehetetlenre vállalkoztak: megalkotni minden idők legnagyobb, az ápítés során állvánnyal alá nem támasztott kupoláját. A terv Filippo Brunelleschi ötvösmester agyából pattant ki; a vérbeli reneszánsz figura magának való zseni volt, összeférhetelen alak, híres verekedő. A kupola építését viták, torzsalkodások, emberi tragédiák és fényes sikerek kísérték.

Makovecz Benjamin fordítása
Megjelenés: 2008
Park Kiadó
190 oldal

Ross King
Michelangelo és a Sixtus-kápolna

1508-ban a nagy hatalmú II. Gyula pápa megbízta Michelangelót: készítsen freskót a nemrég helyreállított Sixtus-kápolna mennyezetére. A művész, akinek négy évvel korábban leleplezett szobra, a *Dávid* méltán keltett csodálatot, kezdetben vonakodott a feladattól, mert úgy vélte, festőként nincs elegendő tapasztalata hozzá. A könyv lenyűgöző kettősportré a zsarnoki pápáról és a festőóriásról.

Makovecz Benjamin fordítása
Megjelenés: 2010
Park Kiadó
420 oldal

Ross King
Párisz ítélete

1863-ban a francia Ernest Meissionier volt a világ leghíresebb festője, és a Párizsban kétévenként megrendezett *Szalon* legfényesebb csillaga. A szerző sodró lendülettel kalauzol végig a viharos évtizeden, és bemutatja, hogyan fordult szembe néhány művész – Manet, majd Monet, Cézanne és a többiek – a festészet „hivatalos" irányvonalával, hogy megteremtse az impresszionizmusnak nevezett új látásmódot.

Makovecz Benjamin fordítása
Megjelenés: 2012
Park Kiadó
560 oldal

TRADICIONÁLIS ÉPÜLETEK

A MOCSÁRI ARABOK KÖZÖSSÉGI HÁZA

Bata Tibor

A Tigris és az Eufrátesz összefolyásánál, egy közel egynyolcad magyarországnyi területen lakik ősidők óta a kb. félmilliós *madan* népcsoport. A mocsári arabok a sekély vízben leásott nádkötegekkel rekesztenek el kisebb területeket, melyeket aztán földdel feltöltenek, és bedöngölnek. Egy ilyen kis szigetecske egy család lakhelye. A szigetek százaiból pedig falvak, városok alakulnak ki, vízi „utcákkal". Mivel más építőanyag errefelé nem létezik, a házakat kizárólag vízinövényekből: nádból, gyékényből, papirusznádból építik. Eredetileg nádból készült a hagyományos karcsú csónak, a *mashuf* is.

A madanok vízibivalyokat tartanak, főként nádbetakarításból élnek, halásznak, vadásznak, gabonát és datolyát termesztenek. *Sarifának* nevezett, nádból készült lakóházaik a mi fogalmaink szerint csak kunyhók, de építenek ennél sokkalta nagyobb épületet is, melynek neve *mudhif.*

A mudhif közösségi épület, vendégfogadásra és összejövetelekre készült. A hosszabb – akár hatméteres – nádszálakból kötegeket készítenek, melyeket egymással szemben párosával leásnak, majd a föld gondos visszatömörítése után a szemben lévőket ívesre hajlítják és összekötözik. A „befogott" parabolaívek nagyon erősek, melyekre karvastagságú nádkötegekből hosszirányú „tartók" kerülnek, végül az egészet felülről gyékényből szőtt, vastag, szőnyegszerű lemezekkel fedik be. Az építmény oldalára ritkára szőtt gyékényszőnyegek kerülnek, melyek beengedik a fényt, és az átszellőzést is biztosítják a nagy melegben. A két, egyedien kialakított „végfalra" szintén perforált gyékényszövet kerül, és itt van a bejárat is. Középtájon két-három kisebb nádkötegoszlop tartja, míg a négy épületsarokhoz egy-egy vastagabb oszlopot ásnak le a többi oszlophoz képest mélyebbre , ami az épület hosszirányú merevítését, megtámasztását biztosítja.

A közösségi funkciójú épület rendszeres karbantartás mellett kb. 25 évig áll, majd újat építenek. A mudhif összetéveszthetetlen formája viszont már a Kr. e. 3200-ból származó sumer ábrázolásokon is pontosan kirajzolódik.

Az ötvenes években megindult a folyók szabályozása, majd Szaddám Huszein uralma alatt ezt a területet katonaszökevények és rendszerellenes erők búvóhelyeként tartották számon, ezért mezőgazdasági fejlesztés címén a mocsár lecsapolásáról döntöttek. Rendszeresek voltak a kitelepítések és a kivégzések. Az öbölháború alatt a síita lázadókkal hozták kapcsolatba a vidéket. Az erőszakhullám miatt a maradék lakosság is menekülni kényszerült. A szinte érintetlen táj az évek folyamán sós, terméketlen sivataggá változott, a földben meglapuló taposóaknákkal.

A rezsim bukása után a zsilipek, gátak megbontásával megindult a visszaköltözés, majd később a rekultiváció. A mocsarakat tápláló folyókon azonban duzzasztógátak épülnek, a vízhozam folyamatosan csökken. A madanok lassan mégis kezdenek visszaköltözni több ezer éves lakhelyükre. Ősi kultúrájuk és a helyi ökoszisztéma megőrzésére a helyiek szerint csak egy nemzeti park létesítése adhat esélyt.

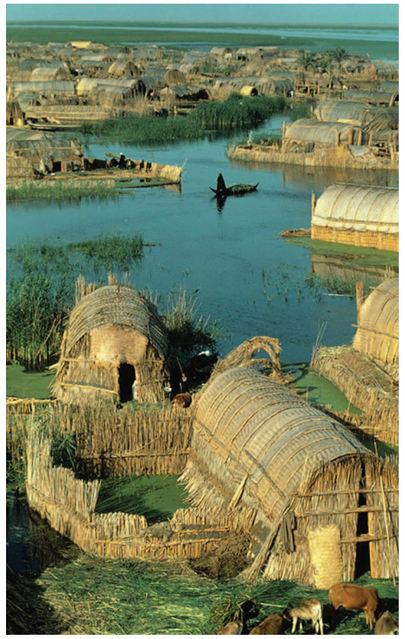

forrás: *www.arch.mcgilla.ca* és *www.kenh14.vn*

Krizsanyik és Társa Kft. • Egyedi nyílászárók gyártása
2173 Kartal, Hunyadi út 24/b
Telefon/fax: 28/437-564 • Mobil: 30/960-30-30
E-mail: janos@krizsanyikkft.hu

8200 Veszprém, Radnóti tér 2/a • Telefon: 06-88/423-888
fax: 06-88/424-883 • e-mail: titkarsag@veszprember.hu
www.veszprember.hu

Építőipari fővállalkozás, generál-kivitelezés, műszaki szakértés
Beruházások szervezése, teljeskörű lebonyolítása
Műszaki ellenőrzés tervellenőri tevékenység
Közbeszerzési eljárások lebonyolítása
Közbeszerzési tanácsadás • Projektmenedzseri tevékenység

VeszprémBer Zrt.

Az *Országépítő* 25 éve a Kós Károly Egyesülés tagjainak támogatásával jelenik meg, s jelenleg a Nemzeti Kulturális Alap és a Magyar Művészeti Akadémia is támogatja. Az elmúlt negyedszázadban az *Országépítő* szinte az egyetlen olyan, állandó háttérrel rendelkező magyar – elsősorban építészeti, de társadalmi és környezeti témákat is megjelenítő – folyóirat, amely megszakítás nélkül életképesnek bizonyult. Az alapvetően szellemi, de súlyos pénzügyi következményekkel is járó válság arra sarkallt bennünket, hogy új partnerek bevonásával, magas színvonalon, határozottan képviseljük az értékeket, amelyeket e nehéz helyzetben egyre fontosabbaknak tartunk. Ezért most először teret adunk olyan partnerek reklámjainak, amelyek az általunk hirdetett szerves gondolkodással rokon termékeket, szolgáltatásokat kínálnak. Reményeink szerint ezek tárháza a jövőben tovább bővül; a lapunkban megjelenő kínálat Olvasóinknak is segítségére lehet majd egy építkezés során. Minden egyes reklám mögött akár évtizedes kapcsolat és személyes ismeretség, a gyakorlatban is kipróbált valóság áll. Reméljük, hogy az elindított folyamat nemcsak gazdasági, de szellemi vonatkozásban is gyümölcsöző lesz, és hasznos tapasztalatokkal járul majd hozzá a hétköznapi életünkhöz.

A Baumit színes vödrös vakolatai 888 árnyalatban kaphatók.
A széles kínálat további díszítési lehetőséggel párosul.

A **CreativTop struktúrák** határtalan alkotói lehetőséget nyújtanak a homlokzatképzésben!
Kérje színszakértőnk tanácsát!

Baumit INFO: 06-33/512-920

Tartós és szép - ez az, ami igazán megéri.

Life

A jövő ötletei. baumit.com

Terméspala

- 30 éves tapasztalat
- több mint 300 hazai és nemzetközi referencia
- Európa legjobb palabányáiból

Már 3976.- Ft/m²-tól
további részletek után érdeklődjön az alábbi elérhetőségeken

tetőhorn TERMÉSPALA

CUP4

Tető Horn Terméspala Forgalmazó és kivitelező Kft.
Tel.: +36 88 583 250 Fax: +36 88 583 251 tetohorn@invitel.hu www.termespala.hu

TARTÓS TETŐ SZÁZ SZÍNBEN

Kerámia tetőcserepek a Creatontól

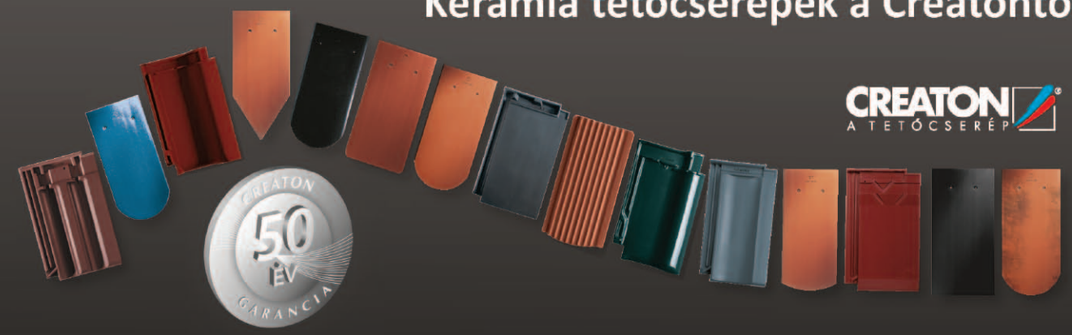

Sokak számára a tető tartóssága egyet jelent a tető színének, felületének tartósságával. Aki a Creaton kerámia tetőcserepei közül választ, az nem csak egy tartós tetőmegoldást, de a környezettudatosságot és a természetességet részesíti előnyben. A Creaton kerámia tetőcserepek 50 év múlva még mindig eredeti szépségűek és változatlan minőségűek, de a hasznos élettartamuk évszázadnyi. Aki a Creaton kerámia tetőcserepei mellett dönt, viharálló és minőségi tetőjét csak akkor cseréli majd le, ha megunta.

Kerámia tetőcserép. Természetesen.

Kültéri és beltéri nyílászárók igényes alapanyagokból, korszerű gyártástechnológiával, szakszerű beépítéssel. Egyéni igények alapján készített bútorok, lépcsők. Különleges belsőépítészeti kialakítás egy kézben.

SŐREGI MESTER KFT.

Kartal, Kodály Zoltán utca 29. 28/439 463; 30/9343 144
info@soregimester.hu • www.soregimester.hu

ÉPKOMPLEX Kft.
ÉPÍTŐIPARI GENERÁLKIVITELEZÉS
2100 Gödöllő, Rét u. 37.
Tel/fax: 06-28/420-995
epkomplex@epkomplex.hu

FENYŐ

Fenyő Therm Kft

Telephely: 6000 Kecskemét, Rezgő u. 1. (Auchan áruház mellett)
Telefon: 06-30/9441-891, 06-76/476-224 • www.fenyotherm.hu

SOKON Építőipari és Kereskedelmi Kft.
2484 Agárd Széchényi úti pavilonsor,
telephely: 8095 Pákozd, Dinnyési út 6.
tel.: +36 22 579 000 • fax.:+36 22 579 001
e-mail: sokon@t-online.hu • www.sokon.hu

A makói termál- és gyógyfürdő épületének rétegelt ragasztott fa elemeit gyártottuk, és az Egyesülés felügyelete mellett végeztük a szerkezet szerelési munkáit.

Armstrong DLW

A linóleum tradicionális és innovatív burkolat, amelyet a BAUHAUS irányzat művészei tettek világhírűvé. Természetes alapanyagokból áll, így a fenntartható építészet építőanyaga, gyermekeink életkörnyezetét természetessé teszi bölcsődék, óvodák, iskolák, tornacsarnokok ideális padlóburkolataként. A kellemes tapintású és hőérzetű linóleum gyógyító hatással van az emberi szervezetre, és antibakteriális tulajdonságokkal is bír. A linóleum alkotórészei: lenolaj, gyanta, parafa, faliszt, mészkő és juta.

H-1119 Budapest, Keveháza u. 1-3 • tel: +36 1 382 9098 • www.armstrong.eu

---

Szabó Tamás asztalosmester

PERBÁLABLAK

igényes fa nyílászárók, háromrétegű üvegezéssel,
műemléki épületekre, családi házakra, passzív házakra
2074 Perbál, Fő út 70. • tel: 26/370-280; 20/385-31-87
perbalablak@t-online.hu • www.perbalablak.hu

Energiahatékony termékszortiment a Wienerbergertől

A **Porotherm Thermo** és **Klíma** okostéglák hőszigetelő képessége 40-50 %-kal jobb, mint a hagyományos tégláké

Wienerberger Téglaipari zRt.
www.wienerberger.hu

Wienerberger
Building Material Solutions

2014/2 számunk szerzői

Bata Tibor (1963) • építész (YMMF 1987, BME 1992), a Kvadrum építésziroda alapító tagja Ekler Dezsővel, Zsigmond Lászlóval és Jánosi Jánossal. Az Ybl Miklós Főiskolán a Kapy Jenő által vezetett szakmérnöki képzés meghívott konzulense volt.

Bodonyi Csaba DLA (1943) • Széchenyi-, Ybl-, Pro Architectura és Prima díjas építész, akadémikus, a Magyar Művészeti Akadémia alapító tagja. A Miskolci Építész Műhely szervezője és szakmai vezetője, címzetes egyetemi tanár, 1987-2011-ig Tokaj főépítésze.

Csernyus Lőrinc (1961) • Ybl-díjas építész (2012), BME Építészmérnöki Kar (1986). 1985-86 ÉVITERV, 1986-90 MAKONA, 1990- a Triskell Kft. munkatársa, utóbbi társtulajdonosa. 2007-től a Vándoriskola vezetője. Csenger főépítésze. Pest Megye Építészeti Nívódíj (2001), Magyar Művészetért díj (2009), Kós Károly-díj (2011), Év Főépítésze díj (2012).

Dávid Katalin (1923) • Széchenyi-díjas művészettörténész, az MMA rendes tagja, a művészeti tudományok kandidátusa. A Művészettörténeti Dokumentációs Központ alapítója (1954), a Magyar Nemzeti Múzeum, majd a Magyar Nemzeti Galéria tudományos főmunkatársa volt, az Egyházi Gyűjtemények Szakfelügyelete vezetője (1970–). A Magyar Művészeti Akadémia Életműdíja (2013), Budapest Díszpolgára (2013), Príma-díj (2010), Szent Adalbert-díj nagyérem fokozata (2005), Stephanus-díj (2003), Magyar Örökség-díj (1997), Széchenyi-díj (1995), A Magyar Köztársasági Érdemrend Tiszti Keresztje (1993), Pro Ecclesia et Pontifice pápai aranykereszt (1993)

Dénes Eszter (1978) • Építész, BME Építészmérnöki Kar (2012), PPKE-BTK francia szak. A *Makovecz Organikus Építészeti Útikönyv* szerzője (2011, EPL kiadó). A DNS-Műterem társalapítója, 2013-tól az *Országépítő* felelős szerkesztője.

Dobrosi Tamás (1976) • Okleveles építészmérnök (BME 2001) 2001-2008-ig a Vándoriskola hallgatója, mesterei Sáros László, Salamin Ferenc, Turi Attila, Zsigmond László és Makovecz Imre. DOPARUM építésziroda munkatársa, alapító tagja. A Puskás Ferenc Labdarúgó Akadémia stadionjának tervezője.

Herczeg Ágnes dr. (1959) • Tájépítész, KÉE Táj-és Kertépítészeti szak (1984). A Pagony Táj-és Kertépítész Iroda alapító tagja, vezető tervezője. Kandidátusi fokozat (2003). 1998-tól alapítója és vezetője tájépítész cégeknek Erdélyben. Az Ars Topia Alapítvány elnöke. az EMTE Sapientia vendégprofesszora.

Kravár Ágnes (1947) • Ybl-díjas építész (BME 1970), 1970-85-ig a VÁTI, 1985-1990 a Makona Kisszövetkezet munkatársa. 1991-ben Szentesi Anikóval megalapítja a Paralel Építészirodát, amely a Kós Károly Egyesülés tagja.

Kuli László (1968) • YMMF Magasépítési szak (1992), Építész tervező szakmérnöki képzés (1995), KKE Vándoriskola (1999). Vándorépítész Kft. tagja, alapítója (2002-2010). Pest Megye Építészeti Nívódíj (2009), Pest Megye Kulturált Településért díj (2009), Urbanisztikai Társaság különdíja (2011)

M. Nagy Szilvia (1976) • Grafikus, szobrász; Szarvasi Autonóm Művészeti Kar (1999); mesterek: Gerzson Pál, Makovecz Benjamin, Patay László; tizenkét önálló kiállítás (Budapest, Pécs, Győr, Pásztó, Veszprém, Dunakeszi, Budakalász); gyermekkönyv-illusztrációk tíz kötetben (Kossuth Kiadó, 2010–11).

Meggyesi Tamás, dr. (1936) • Építészmérnök (BME 1960), városépítés-városgazdasági szakmérnök, egyetemi tanár, professor emeritus, az MTA doktora. Ybl Miklós-díj (1992), Széchenyi-díj (2004), Hild János-díj (2005), Vas megyéért díj (2006), Szent-Györgyi Albert-díj (2007), Magyar Urbanisztikáért díj (2011)

Mezei Gábor (1935) • Munkácsy-díjas belsőépítész (MIF 1960), a Magyar Művészeti Akadémia tagja.1968-tól a Prizma 13 iparművészcsoport vezetője. A 60-as évek óta Makovecz Imre barátja és alkotótársa. a Makovecz-kiállítás (MMA, Vigadó, 2014) kurátora.

Nagy Ervin (1950) • Építész (BME 1975, Mész Mesteriskola 1983), az MMA tagja. 1990-től a saját alapítású Kupola építésziroda vezetője. 2011-től országos főépítész. Magyar Művészetért Díj (2003), Magyar Művészeti Akadémia Aranyérme (2004), Alternatív Kossuth-díj (2006)

Sáros László György DLA • (1947) Makovecz Imre magán-mesteriskolájának egyik első hallgatója. Az MMA rendes tagja, a Magyar Építőművészek Szövetségének elnöke. A Hazáért Érdemkereszt (1998), Pro Architectura díj (2000), Ybl-díj (2001), Év Főépítésze (2004), Kós Károly-díj (2008)

Simon Károly (1941) • Ipari formatervező, a Magyar Iparművészeti Egyetem (jelenleg Moholy Egyetem) nyugalmazott tanszékvezető egyetemi tanára Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, az Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozat vezetője. Az Iparművészeti Múzeum volt főigazgatója.

Szabó Marianne (1932) • Munkácsy-díjas iparművész, textilművész. A Magyar Művészeti Akadémia tagja (2012). A magyar textilműfaj megújításának egyik meghatározó alakja. A Makovecz Imre Alapítvány kuratóriumának tagjaként férje hagyatékának és emlékezetének ápolója.

Szilágyi Éva (1983) • okl. tájépítész mérnök, Budapest Corvinus Egyetem (2007), Pagony Táj- és Kertépítész iroda munkatársa.

Vincze Attila • okl. táj és kertépítész mérnök (KÉE Táj-és Kertépítészeti szak 1990), vezető tervező. A Pagony Táj és Kertépítész iroda társalapítója.

A KÓS KÁROLY EGYESÜLÉS ÖRÖKÖS TAGJAI: Kálmán István • Kampis Miklós • **† Makovecz Imre** • CÉGEK: Archevil Kft. • AXIS Építész Iroda Kft. • BEÖTHY & KISS Építésztervező és Geodéta Mérnökiroda Kft. • BODONYI Építész Kft. • CompArt Kft. • Csíky és Társa Beruházás-szervező Kkt. • DÉVÉNYI ÉS TÁRSA ÉPÍTÉSZ Kft. • Frisch Mihály • Győri István • Hayde Tibor/NRZST Kft. • KOMÁRY Építő Kft. • KÖR ÉPÍTÉSZ STÚDIÓ Kft. • KŐSZEGHY ÉPÍTÉSZET Kereskedelmi és Szolgáltató Bt. • KVADRUM Építész Kft. • Litkei Építésziroda Kft. • MAKONA Építész Tervező és Vállalkozó Kft. • Mediterrán Kerámia Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. • MÉRMŰ 87 Építészeti és Geodéziai Kft. • OPEION Kft. • PAGONY Táj- és Kertépítész Kft. • Pallér 2 Kft. • PARALEL Építésziroda Kft. • SÁROS és Társa Építésziroda Bt. • TÁJRAJZ Tájépítész Bt. • Tónus Építész és Mérnöki Tervező Kft. • Trilit Kft. • TRISKELL Épülettervező Ipari Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. • UNITEF-83 Műszaki Tervező és Fejlesztő Zrt. • Vándorépítész Tervező és Szolgáltató Kft. • EGYÉNI TAGOK: Balogh Levente • Bogos Ernő • Ekler Károly • Eszenyi Ákos • Esztány Győző • Farkas Miklós • Frisch Mihály • † Gerle János • Kuli László • Litkei Tamás György • Müller Csaba • Papp Vilmos • ÖRÖKÖS TISZTELETBELI TAGOK: † dr. Simcha Yom-Tov • † Kund Ferenc, Kund Ferencné • Pap Gábor

A LAPOT TERJESZTIK: Éghajlat Könyves Kávézó (1117 Bp., Karinthy Frigyes út 9.) • Fehérlófia Könyvesbolt (1084 Bp., József utca 8.) • FUGA Budapesti Építészeti Központ, 1052 Budapest, Petőfi Sándor utca 5. • Gondolat Kiadói Kör, 1053 Bp., Károlyi Mihály utca 16. • Írók Boltja, Parnasszus Kiadó Kft. (1061 Bp., Andrássy út 45.) • LAPKER Zrt. (1097 Bp., Táblás utca 32.) • Líra Könyv Zrt., Szakkönyváruház (1065 Bp., Nagymező utca 43.) Lyra Könyvesház Kft. (2600 Vác, Piac utca 1.) • Magyar Építőművészek Szövetsége (1088 Bp., Ötpacsirta utca 2.) • Püski Kiadó Kft. (1013 Bp., Krisztina körút 26.) • Ráday Könyvesház (1092 Bp., Ráday utca 27.) • SZKITIA Nagykereskedés (1062 Bp., Szondi út 60.) • Vince Kiadó, Műcsarnok könyvesbolt (1146 Bp., Dózsa György út 37.)

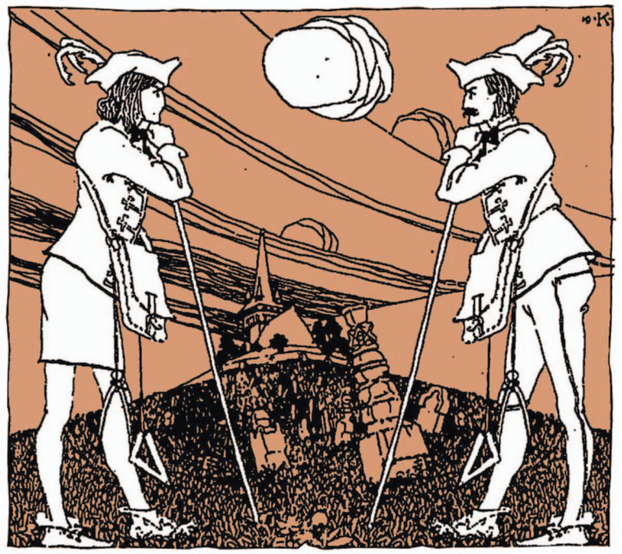

A Kós Károly Egyesülés

Vándoriskolája

felvételt hirdet fiatal építészek számára.

Olyan pályakezdők jelentkezését várjuk, akikben él az önálló tervezői ambíció,
és a Kós Károly Egyesülés mestereitől kívánnak tanulni.
A felvetteket októbertől alkalmazzuk.

A Kós Károly Egyesülést 1989-ben alapította hét,
a szerves építészeti gondolkodást képviselő tervezőiroda.
A jelenlegi harminckilenc tag között építészeti tervezéssel, kertépítészettel
és kivitelezéssel foglalkozó cégek és magánszemélyek találhatók.
A Kós Károly Egyesülés egyik intézménye, a Vándoriskola
olyan hat féléves posztgraduális mesterképző,
ahol a szakma gyakorlati részét az Egyesülés tervezőirodáiban
szerkesztői, feldolgozói és önálló tervezési feladatokon keresztül
– építész mesterek irányításával – munkaviszonyban lehet elsajátítani.
A vándorépítészek emellett elméleti képzésben (előadások,
tervezési pályázatok, táborok, szakmai kirándulások) is részt vesznek.

A pályázaton való részvétel feltétele a feladatkiírás szerinti tervezési feladat
és a pályázó eddigi legfontosabb munkáit bemutató portfólió beadása,
illetve a személyes meghallgatáson való megjelenés.

A tervfeladat kiírása elérhető a Vándoriskola honlapján: www.vandoriskola.hu
Felvételi: 2014. szeptember 6., szombat délelőtt 10 óra
Beadás: 2014. szeptember 3., szerda délután 15 óra
Helyszín: 1034 Budapest, Kecske utca 25.
Beadás a Triskell irodában, felvételi az Akadémia termében.

Annam tigrisei • Az annamiták szerint tigrisek, illetve tigrisekben lakozó szellemek kormányozzák a négy égtájat. A Vörös Tigris uralja a delet, őt illeti meg a nyár és a tűz is. A Fekete Tigris uralja az északot, őt illeti meg a tél és a víz. A Kék Tigris uralja a keletet, őt illeti meg a tavasz és a növényzet. A Fehér Tigris uralja a nyugatot, őt illeti meg az ősz és minden fém. E négy tigris fölött egy ötödik áll, a Sárga Tigris, aki a többiek irányítója, s középen található, ahogy a császár Kína közepén van, s ahogy Kína a világ közepén. Lao-ce emez öt tigrisre bízta az ördögök elleni küzdelmet.

9 770866 006003 14004